

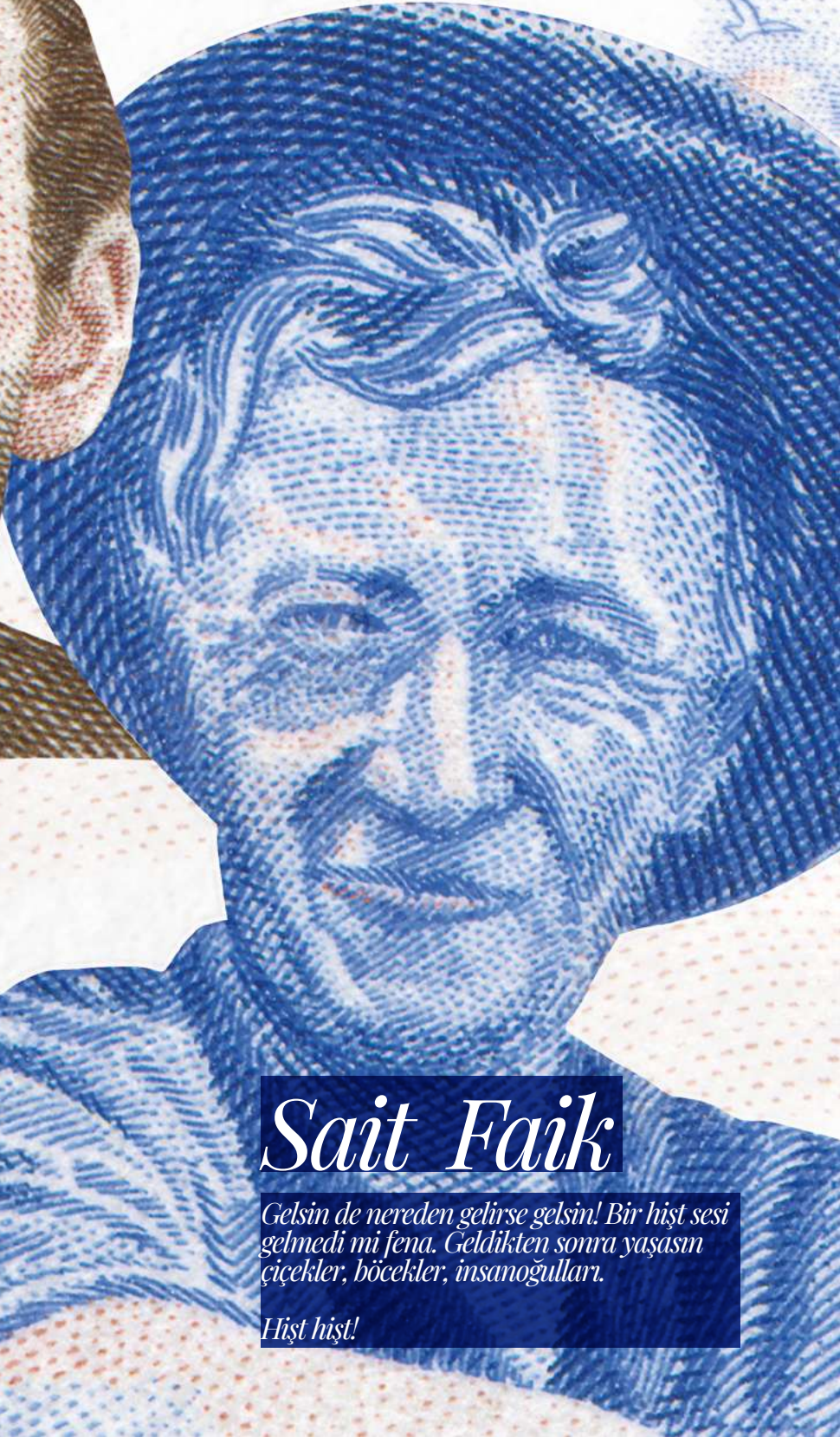
Zerzembe

Akul ve gönül zerzembesindeki izler... Sayı: 2

Orhan Veli

*Gün olur başıma kadar marvi
Gün olur başıma kadar güneş
Gün olur deli gibi...*

Sait Faik

*Gelsin de nereden gelirse gelsin! Bir hişt sesi
gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın
çiçekler, böcekler, insanogulları.*

Hişt hişt!

İmtiyaz Sahibi
Yeni İzler Okulları

Genel Yayın Yönetmeni
Zeynel Pehlevan

Editörler
Ömer Yüzücü,
Emre Çoban,
Şehmus Akbaş

Telefon
0414 316 14 14

E-Posta
info@yeniizler.com

Adres
Çamlıyayla Mah. 6312. Sok.
No:32 Karaköprü / Şanlıurfa

www.yeniizler.com

GİRİŞ

SEVGİLİ OKUR
Zeynel PEHLEVAN

İNCELEME

KİTABE-İ ORHAN VELİ
Ayşenaz Aşlı BAKIR

ANLATIL(A)MAYAN
Havva GÖÇMEN

HALİD ZİYA UŞAKLIGİLİN
“MAİ VE SİYAH” ADLI ESERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME
Gazal Nur AKBAŞ

GODOT’YU BEKLERKEN
Ömer YÜZÜCÜ

SARI DEFTER KARALAMALARI
Elif Süreyya TORU

HİKAYE

MÜNZEVİ
Arjin Delal TOPRAK

BAŞIM ve CAM
Gazal Nur AKBAŞ

TARTI
Havva GÖÇMEN

BÜYÜK İŞLER
Melike Su DİKAYAK

HANDAN’IN SANDIĞI
Musa DENGİZ

OTOBÜS ARKADAŞI
Zeynep CADUK

DENEMELER

SON BAKIŞ
Dilayda BİNİCİ

YAŞAMIMIN İLK UCU
ÇOCUKLUĞUM
Doğa Baran AKGÜL

SUSMAK KONUŞMAK
KADAR TEHLİKELİ
OLMAYA BAŞLADIĞINDA
Renas ERCAN

TARİH VE EDEBİYAT
Rotında ÖZKAYNAK

ŞİİR

ÖLÜ SUYA İNMIŞ
Musa DENGİZ

KİLİT
Melike Su DİKAYAK

NİDA
Asmin ŞENBAHAR

DOLU
Musa DENGİZ

ÇINAR
Şehmus AKBAŞ

ANILAR DENİZİ
Emre ÇOBAN

HATİF
Ayşenaz Aşlı BAKIR

YALAN
Melike Su DİKAYAK

KÜLTÜR - GEZİ

EFSUNLU KENT UREA
M. Sait Taşkiran

UREA MUTFAĞI
Sahra MUTLU, Pelin Su SAATÇİ

MARDİN
Fehime Nur ÇEKİLMEZ,
Melisnur KARAKUCAK, Sahra ARUSOĞLU

SİNEMA - EĞLENCE

EVREN KAŞIFI
Roşan ÖZBİNGÖL

Orhan Veli

Ayşenaz Ash BAKIR

KİTABE-İ ORHAN VELİ

İki incecik bacak, kısaca bir trençkot, kanar-ya sarısı bir kaşkol, müselles (üçgen) bir yüz, şişirilmiş bir göğse benzer bir sırt-denebilirse-ergenlik bozuğu bir yüz: İşte görünüşte Orhan Veli diye anlatıyor Orhan Veli'yi arkadaşı Sait Faik. Görünüşü iki satıra sığar da şiirleri, hayatı, kendisi sığar mı?

Mekteb-i Sultani'de başladı Orhan Veli. Babasının işi yüzünden okulunu yarım bıraktı. Ankara'ya gitmek zorunda kaldılar. İyi ki de gitmişler yoksa nasıl doğardı Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat dostluğu? Ankara'da Gazi Ortaokulunu bitirdikten sonra Ankara Erkek Lisesi'ne başlar. Burada edebiyat öğretmeni Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Orhan Veli, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan nasihatler almış, Ahmet Hamdi Tanpınar etkisi altında kalmıştır. Orhan Veli'nin ölümünden sonra Tanpınar Orhan Veli için "daha orta mektebin birinci sınıfındayken talebem olan Orhan'ı Cerrahpaşa Hastanesi'nde son defa oksijen çadırının altında yarı

çıplak, güçlükle nefes alır ve o kadar güzel hayallerin yakaladığı dünyamızı yalnız akı görünen gözlerinden boşanırken gördüğüm günü hiçbir zaman unutmam. Şiirimize tatlı anlaşmazlığı ve lezzeti getiren zekâ kendisi olmaktan çıkmıştır." sözlerini söyler. On üç yaşında Oktay Rifat'ı, on altı yaşında Melih Cevdet'i tanıır. Söyleyecek, anlatacak çok şeyleri vardı bu arkadaşların. Kelimeleri daha fazla içlerinde tutamazlardı. Hem kalemlerinin hem de bizim söyleyemediklerimizin sesi oldular. Sesimizin dergisini çıkardılar. Böylece lisede başlamış oldu yazma serüvenleri. Lise bittikten sonra Orhan Veli daha çok yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde felsefe okuyordu ve tabii yazıyordu. Üniversitesini bitiren Orhan Veli, Türk edebiyatında büyük bir değişikliğin tohumlarını attı. Orhan Veli'ye göre şairin amacı duyuşt, söyleyişte yalınlık olmalıdır. Bunun için halkın konuşma dili esas alınmalıdır. Nazımla şiiri bir arada tutan anlayış aşılmalıdır. Şiirde kafiyenin yeri yoktur. Vezin ve kafiyeyle dayalı

olan ahenk de şiirden atılmalıdır. Mevcut şiirin yapıtaşlarından biri yapaylığın yalınlaştırılması, doğallaştırılması gerekmektedir. Şiirin doğallaşmasını engelleyen söz ve anlam sanatlarına engel yoktur. Şiir müreffeh sıfatların temsilcisi olamaz. Onun yönelmesi gereken toplum kesimi ekonomi ve zevk bakımından gelişmemiş halk katmanı olmalıdır. Bir başka deyişle şiir azınlığın değil çoğunluğun sanatı olmalıdır. Şiir söz konusu toplumsal yönelimi eski ve mevcut şiirin amaçlarıyla uygulamaya dönüştürülemez. Şair başka sanat dallarının anlatım amaçlarından yararlanmalıdır. Şiirde sözcüğün ses değerine önem verilmelidir.

nemler yanan sanat cücelerinin kınaları yakıp zilleri takıp şakır şakır oynadıklarını gördük! Darülacezesiyle tımarhanesi el ele verdi. Birkaç mecmuanın sahifesinde saltanat kurdular! Ey Türk gençliği! Sizi bu hayasızlığın suratına tükürmeye davet ediyorum!" diyerek ağır eleştirilerde bulunmuştur. Orhan Seyfi Orhon da Yusuf Ziya Ortaç gibi aleyhine eleştirenler tarafındadır. Olumsuz eleştiriler kadar destekleyenlerde olmuştur. Nurullah Ataç "Orhan Veli çok ileri bir adım attı şiirin kendine özgü bir dili bir vezni olmadığı gibi kendine özgü konuları olmayacağını da gösterdi." diyerek Orhan Veli'yi desteklemiştir. Rüştü Onur da "beni

Şiirin temel özelliği anlamı olmalıdır. Şiirin değişmez olmadığı, aksine görece bir yapıya sahip olduğu genç kuşaklara aktarılmalıdır. Biçim, kafiye, vezin kaygısı olmayan; halkın anlayacağı, sade, doğal, bir dergi ancak sanat alanındaki bu boşluğu doldurabilirdi. Bununla birlikte bir akım başlattılar. Garip akımı Melih Cevdet "şiirden çok şey ummuştuk istediğimizi bulamamıştık. Rahatsızlığımızı yok etmek için hem saadet anlayışımız, hem şiir anlayışımız, değiştirmemiz gerektiğini sık sık konuşuyorduk" diyerek Garip akımını nasıl başlattığını açıklıyor. Orhan Veli cesurdu, yenilikten korkmadı. Şiire âşıktı. Bir şeyler yapmak istiyordu ve yaptı. "Kitabe-i Seng-i Mezar" şiiri çok ses getirdi. Aleyhine eleştirilerde aldı lehine eleştiriler de. Yusuf Ziya Ortaç " vezin mısra diye (yazık oldu Süleyman efendiye !) rezaletini alkışladılar. Göğüslerinde cehen-

bugün saat dörtte caddeden bir çocuk gibi koşarak, hatta zıplayarak geçtiğimi görenler garip bulurlar. Evet artık ben garibim. Süleyman Efendi ile akrabalığımız anadan geliyor." Sözleriyle garipliğini ilan etmiştir. Orhan Veli monoton değildir. Farklılık aradı şiirde. Orhan Velinin şiirleri parça parçadır her yerde izlerine rastlanır ve her bir parçasıyla ayrı güzel ayrı özeldir. Melih Cevdet Orhan Veli'nin kaynağının halk olduğunu kısa zamanda sezdiğini söylüyor. Orhan Veli halk, halk ise Orhan Veli olmuştu. Orhan Veli gittiği her yerde bizleri peşinden sürüklüyordu. Onunla birlikte İstanbul'u dinliyor onunla birlikte yağmurun altında dolaşılıyor onunla birlikte ağlıyorduk. Sonra Orhan Veli gitti ve biz bakakaldık giden geminin ardından.■

Orhan Veli

Havva GÖÇMEN

ANLATIL(A)MAYAN

Anlatmak istediğim, bir sürü kalabalığın gölgesinde kaybolmuş ve anlamını yitirmiş gibi duran öyle sözler var ki. Anlatmak istediğim beni benden alan ve sürekli düşünüp durduğum, sorgulamaktan yorulduğum öyle cümleler var ki. Anlatmak isteyip kalemimin yetersiz kaldığı, yüreğimin kaleme hükmettiği ve mürekkebin kaldıramadığı düşünceler. Susmayı tercih ettiğim, anlamazlar diye vazgeçtiğim zamanlar oldu. Kendimi sükuta mahkûm etmişim. Şimdi sukut dehlizinde içimden coşup taşanları yazma niyetiyle son bir çırpınıyla sarılıyorum kaleme.

Gecenin karanlığına, hüznün sol yanımda bıraktığı karartıya gülümseyerek yazıyorum. Dağınık düşüncelerimi toplamak adına değil neyi niçin yazdığımı düşünmeden yazıyorum. Yazdıklarım gönlümden geçenleri temsil etmeye takati olmasa da yazasım var. Orhan Veli gibi garip kalsam da okunduğunda basit izlenimi veren ama çağın nazına isyan niteliğindeki şiirler gibi öylesine zamanlarda öylesine duyguları süslü kelimelerden uzak süssüz duygulara hitap ederek yazmak istiyorum. Kendimle baş başa kaldığım anlarda kendime bile garip gelen düşüncelerimi her şeyin normalleştiği bir dünyaya haykırmak istiyorum. Gece ile atılan siyah örtünün güneş ile açılıp aydınlığa kavuştuğu sabahın mucizesini anlatmak istiyorum. Süleyman Efendi'yi, köşe başında duran simitçiyi, yol arkadaşı tarafından terk edilmiş birini ya da aldığım her nefes

esnasında dünyada doğumların ve ölümlerin olduğunu söylemek.

Hayatın bir anlamı olup olmadığını, yarım kalan hikayelerimizi ve kursağımızda kalan heveslerimizi. Siyahı, beyazı, geceyi, gündüzü ve tüm zıtlıkları. Kim ne derse desin anlatamadıklarımı sessizliğime dinletiyorum. İsyan ediyorum Orhan Veli edasıyla çağa. Cümlelerim her gün kullandığımız söylemler gibi olsa da garip gelecek insanlara. Ne dediğimi anlamayacaklar. Ben kimse beni anlasın diye uğraşmayacağım. Bir derinliği olmayacak cümlelerimin. Sözcükleri raks edecek bir anlatımı tercih etmeyeceğim. Öyle büyük laflara ihtiyaç duymayacağım. Ben sadece duvarlarımın ötesinde yazacağım. Çünkü ben sorgulayan, konuşan ve düşünmekten korkan bir toplumun bağrında düşünüyorum. Düşündükçe yalnızlaşıyorum. Yalnızlaştıkça sığıyorum şairin şiirlerindeki derin olmadığı sanılan derinliğe.

Yalnızlığımın gölgesinde kalıyor, sessizliğin sesini dinliyor ve her sabah önüne konan hayatı yaşayan ve neye aç olduğunun farkında olmadan akşamı kucaklayan insanların olduğu bu keşmekeş dünyada her sabah varoluş gerçeğimi sorgulayıp her akşam cevabını bulamadığım sorularla kapatıyorum gözlerimi. Düşünmenin akıl hastanesine hapsedildiği bir toplumda fikrin sancısını çekiyorum. Hayatta beni mutlu edecek bir neden ararken kırık bir kemandan süzülen bestenin verdiği huzurla sesleniyor şair. "Bilmezler yalnız yaşamayanlar" dizeleri ile muhatap olurken bir cana hasret olup olmadığımı sorguluyorum.

Söyleyecek çok sözü olup ama uzun uzun söyleyenlere inat sözü uzun yollara sürüklemeyen bir garip Orhan Veli gibi yüreğim. Hani zamanın en süslü edebiyatına bir başkaldırı ile seslenen ve her dizesinde bir isyan olan Şair. Geleceğin fecrine "dur" deyip geçen bir garip. Büyük adamların anlaşılmaz, süslü sözcüklerine ve söz sanatları ile şaşaalı konvoylarına el sallayan bir meczup. Onun şiirleri arasında kaybediyorum kendimi. Epeyce yaklaşmış olduğum bir tuhaf dünyada tüm garipleri selamlarken buluyorum benliğimi. Şairin şiirlerinin derinliğine süzülüyorum sessizce. Gözlerinin nerede olduğunu sorarken şeytanın alıp götürdüğüne inacak bir çocuksu

şairin gölgesindeyim. Yazdığı birçok şiire rağmen anlatamamış bir adamın yalnızlığı, garipliği ve isyanını kucaklıyorum. İçine sığındığım dünyada nasırdan çeken Süleyman Efendi'nin yükünün ağırlığı yakıyor içimi ve ben sığınağında herkesin yükünün kendine ağır olduğunu düşünüyorum. Gülüp geçen "bu da şiire konuk olur mu" diye şairi eleştiren insanların dünyasından kaçarak her şeyi ve herkesi şiirine misafir edebilecek bir yüreği olan şairin gözüyle baktığımda bütün dertleri anlamlı buluyorum. Dertlerin dünyasında şiire iltica ediyorum.

Şiirlerin dünyasında kendimi bulmayı insanların arasında gördüğüm samimiyetsizliklere, iki yüzlülükler, sözlerini tutmadan çekip giden manzaralara yeğliyorum. Şiirden aldığım tat bir sıcak kahvenin içimde bıraktığı huzuru verse de bir an çaya ihanet etmiş gibi çayım ne kadar güzel olduğunu söyleyip duruyorum şairce. Kelimelerin ismine, cismine ve makamına ihtimam göstermeden sofrasına buyuran şair; sokakları, sahte dostlukları ve içinde kalakalmış mutsuzluklar ile dolu enkazları yazmış ya hani, ben de gördüğüm bütün sahteliklerde içime sığıyorum.

Şairin "bu derde düşmeden önce" diyerek seslendiği girdapta bu derde düşmeden öncemi düşünüyorum. Kimine dert gelen şeyleri kimilerinin kader diye sol yanında bir ömür taşıdığını anlatmak istiyorum. Bütün kafiyeleri yok sayarak serbest nazımla haykırıyorum geceye ve "ağlasam" diyen o garip şaire. Sessiz çığlıklarım sarsarken geceyi kimse duymuyor sesimi ne duvarlarımda ne de mısralarımda. Kimsenin dokunmadığı bir duvarın ötesinde kendim. Gözyaşlarım dokunulmazlık kazanmış. Gece hüznün melodisini dinliyor ve ben şarkıların güzelliğini bir kez daha keşfediyorum. Kelimelerimin yetersiz kaldığı anlardan birinde daha ben kendimle baş başayım. Bu derde düşmeden öncemi anımsarken kendimi gülüşlerimde saklıyorum. Ve bir yer arıyorum. Her şeyi anlatabilmenin mümkün olduğu ve en basit anlatımla seslenebileceğim bir dünya arıyorum. Yaklaştığımı sandığım anlatabildiğimi ve anlatabileceğimi düşündüğüm her an anlatamadığımı fark ediyorum. Oysa epeyce yaklaşmış bir garip mahzunluğunda ama anlatamıyorum.■

Sait Faik

Sait Faik'in edebiyata bakış açısını, eserlerindeki derin yapıyı, poetika anlayışını, hikâyelerini ve az sayıda yazmış olsa da şiirlerini anlamak ve Sait Faik'in sayfalara yansımış aksine daha yakından bakabilmek için yaşamını sürdürdüğü yerler öncelikle incelenmelidir.

Elif Süreyya TORU

SARI DEFTER
KARALAMALARI

Sait Faik'in edebiyata bakış açısını, eserlerindeki derin yapıyı, poetika anlayışını, hikâyelerini ve -az sayıda yazmış olsa da- şiirlerini anlamak ve Sait Faik'in sayfalara yansımış aksine daha yakından bakabilmek için yaşamını sürdürdüğü yerler öncelikle incelenmelidir. Bu durumda üniversite yıllarını geçirdiği Fransa -üç yıl kadar Fransa Grenoble Üniversitesinde okumuştur -yine eğitim gördüğü İstanbul ve adalar karşımıza çıkar.¹ Eserlerinde özellikle Üsküdar ve adalardan bahsetmesi ve Fransızcadan faydalanmış olması bu durumu desteklemektedir. Sait Faik'in bir "taşra" kasabası olan Adapazarı'nda doğmuş ve büyümüş olduğu bilinmektedir. Adapazarı dışında yaşadığı bazı mekânlar da onun hayatında ve eserlerinde önemli yer tutmuştur. Ancak, Sait Faik'in hikâyeciliğinin ve hayatının merkezinde bir başka mekânın, İstanbul'un bulunduğu da bilinir. Sait Faik'te merkezi ve taşrayı oluşturan bu mekânlardan kaynaklanan bir içsel ironinin varlığından bahsedilebilir ve tam bu noktada bu ironiye uyum sağlayan "ada" söz konusudur.² İlk kitabı olan Semaver'deki³ "Stelyanos Hrisopulos Gemisi"⁴, "Bir Kıyımın Dört Hikâyesi"⁵, "Robenson"⁶, "Bir Vapur"⁷ hikâyelerinde bu durum açıkça gözlenebilir ve bu örnekleri artırmak mümkündür.

Eserleri yalnız bir okuma ile okunduğunda dahi karakterlerin sürekli olarak halktan kimseler ve sıradan insanlar olduğu açıkça görülebilmektedir. İç dökmeyi andıran, rahat, günlük konuşma dilini kullanmış basit insanlar yer alır Faik'in mürekkebinde. Karakterlerine "Birtakım İnsanlar"⁸ diye seslenmiş ve bu insanları bazen bir hamal bazen bir uşak bazen de bir grup çocuk olarak karşımıza çıkartmıştır. Genel anlamda bakıldığı zaman onun öykücülüğünde emekçiler, yoksullar, balıkçılar, çocuklar, hamallar, işsizler ve uşaklar ilk etapta göze çarpan karakterlerdir.⁹ Orhan Kemal'in Sait Faik'in ölümünün on iki yıl sonrasında ondan bahsederken kullandığı cümleler de onun ne kadar halka yakın durduğunu göstermiş olup karakter seçimi hakkında

bizlere ipucu oluşturabilmektedir: "Herkesin iyi günler" görmesini isterdi, bu isteğinde samimiydi. O kadar samimiydi ki, istese her bakımdan en yüksek hayatı yaşayabileceği halde, yaşamaz, "herkes gibi" giyinir, "herkes gibi" gezer, "herkes" in eğlenip zevklendiği yerlerde gezer dolaşır.¹⁰

Onun biraz da dilinden söz etmek gerekirse Sait Faik'in kılçıklı, kesik, bozuk cümlelerden oluşan dili, okurda tedirginlik oluşturabilir. Ama okur, bu anlatımın havasına girer girmez, Türkçenin zenginliğini görür. Dil, bir bakıma, duyguların, düşüncelerin, özlemlerin anlatılması için araçtır. Özenle kullanılmamıştır; ama içtenliğiyle kendine özgü "güzelduyuyu" yaratır. Bu bağlamda Selim İleri onun yazılarından "sarı defter karalamaları" olarak bahseder.¹¹

Sait Faik, hikâyeciliğimizde, kendine has anlatımı ile dikkati çeken bir sanatçıdır. Renkli

¹ Ediboğlu, B. S. (tarih yok). Modern Türk Hikâyesinin Kurucusu Sait Faik.
² Öztürk, T. (2011). Sait Faik Hikâyeciliğinde Merkez ve Taşra Arasında Bir Kaçış Mekânı Olarak Ada. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 775-788.
³ Abasıyanık, S. F. (1936). Semaver. Türkiye İş Bankası.
⁴ Abasıyanık, S. F. (1936). Stelyanos Hrisopulos Gemisi. S. F. Abasıyanık içinde, Semaver. Türkiye İş Bankası.
⁵ Abasıyanık, S. F. (1936). Bir Kıyımın Dört Hikâyesi. S. F. Abasıyanık içinde, Semaver. Türkiye İş Bankası.
⁶ Abasıyanık, S. F. (1936). Robenson. S. F. Abasıyanık içinde, Semaver. Türkiye İş Bankası.
⁷ Abasıyanık, S. F. (1936). Bir Vapur. S. F. Abasıyanık içinde, Semaver. Türkiye İş Bankası.
⁸ Abasıyanık, S. F. (1952). Birtakım İnsanlar. Yapı Kredi Yayınları.
⁹ Ediboğlu, B. S. (tarih yok). Modern Türk Hikâyesinin Kurucusu Sait Faik.
¹⁰ Kemal, O. (1967). Sait Faik'in Düşündürdükleri. *Vartak*, 11.
¹¹ İleri, S. (tarih yok). Sait Faik'te Güzelduyuy.

ve ozanca bir anlatımda bulunur. Cümleleri kısadır. Fakat ilk hikâyelerinde böyle bir dile erişmiş değildir, öyle olmakla birlikte sonraki renkli ve oynak anlatımın izleri görülür. Hikâyelerinde masalsı dile pek rastlanmasa da ilk yazılarında bu dilin acemice kullanımı fark edilebilmektedir. Bu yaklaşım son yazılarında da göze çarpmıştır.¹² Şahmerdan kitabındaki Çelme adlı hikâyenin başlangıcında bu masal dilini görebiliriz. Daha sonraları, Ermeni Balıkçı ile Topal Martı hikâyesinde masal dilini ve ögesini kullanmıştır. “Raviyanı ahbar işbu muhavereyi şöyle naklederler¹³” diye söze başlar, masal dili havası içinde Ermeni balıkçı ile topal martının düşsel konuşmasını anlatır.

Bu bağlamda onun hikâyeciliği ile ilgili ortaya atılan görüşlerden biri gerçeküstücülük yaklaşımında yazmış olduğudur. Sait Faik, hem geleneksel Türk hikâyesini modernist bir çizgiye taşıması hem de kendinden sonraki yazarları etkilemesi açısından Cumhuriyet dönemi Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden birisidir. 1936 yılında yayımlanan “Semaver¹⁴” adlı kitabıyla başlayan yazarlık çizgisi, 1954 yılında yayımlanan “Alemdağ’da Var Bir Yılan¹⁵” adlı kitabıyla farklı bir hikâye anlayışına evri-

li. Ölümünden önce yayımlanan son kitabı ile ölümünden sonra “Az Şekerli¹⁶” de yayımlanan diğer son hikâyelerinde ortaya koyduğu değişimler Türk edebiyatında önemli bir dönüm noktasını işaret eder. Pek çok araştırmacı ve eleştirmen Sait Faik’in son hikâyelerini dikkate alarak onun bu hikâyeleriyle gerçeküstücülüğe yöneldiğini iddia etmiştir. Sait Faik’in söz konusu metinlerinin gerek temada gerekse dil ve anlatımda modernist bir hikâye anlayışına doğru ilerlediği, bu değişimlerle özellikle 1950 sonrasındaki yazarları derinden etkilediği söylenebilir. “Öyle Bir Hikâye¹⁷” adlı metinde, dostunu öldüren Hidayet adında bir kişi yazarın paltosunun cebine girip kaybolur. Hidayet bir ara susam tanesi gibi hissedilir, sonra da susam tanesi pireye dönüşüp dışarı çıkar ve karanlıkta kıvılcım gibi parlamaya başlar. Varlıkların büyüüp küçülmesi, cansızların kişileştirilerek olaya katılmaları da hikâyelerde

¹² Kurt, M. (2011). Modernizm ve Gerçeküstücülük Bağlamında Sait Faik’in Son Hikâyeleri. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Türkic*, 1463-1475.

¹³ Abasıyanık, S. F. (1950). Ermeni Balıkçı ile Topal Martı. S. F. Abasıyanık içinde, Mahalle Kalvesi. Türkiye İş Bankası.

¹⁴ Abasıyanık, S. F. (1936). Semaver. Türkiye İş Bankası.

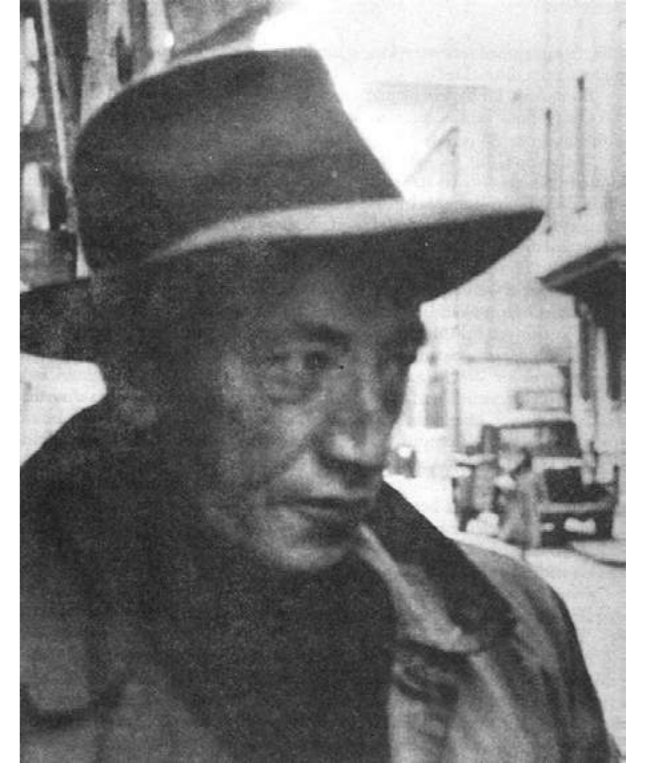
¹⁵ Abasıyanık, S. F. (1953). Alemdağ’da Var Bir Yılan. Türkiye İş Bankası.

¹⁶ Abasıyanık, S. F. (1954). Az Şekerli. Türkiye İş Bankası.

¹⁷ Abasıyanık, S. F. (2006). Öyle Bir Hikâye. S. F. Abasıyanık içinde, Öyle Bir Hikâye. Yapı Kredi Yayınları.

görülen gerçek üstü durumlardandır. “İnsan dışı varlıklarla diyalog kurma” yazarın gerçeküstücülüğünün bir başka yansıması olarak değerlendirilebilir.¹⁸

Eğer onun poetik anlayışı ve ideolojisini görmek istersek hikâyemizdeki yerinden yola çıkmak doğru olacaktır. Sait Faik’in düşüncesinin sorunsal, problematik oluşu ona Türk hikâyeciliğinde farklı bir konum kazandırır. Hikâyelerinde sorunsallık, onun düşünce sistemini belirleyen temel karakteristik bir özellik olarak belirir. Bu sorunsallık şu şekilde açıklanabilir: Sait Faik ne bütünüyle burjuvaziyi destekler, ne de bütünüyle bu düşünceyi aşmıştır. Burjuvaziden ne kopabilmiş ne de onunla bütünleşebilmiştir. Bu yüzden, “sorunsal” bir kafa yapısının izlerini dile getirir hikâyelerinde. Sait Faik, bireysel ve toplumsal çatışmaların belirli bir dünya görüşüne bağlamadan işlemiştir. Bu yaklaşımından ötürü olsa gerek kimi yazarlarca bireyci kimilerince ise toplumcu bir yazar olarak kabul görmüştür. Sait Faik’in ideolojik konumu belki de genel olarak hümanizm düşüncesi olmuştur. Batıda da burjuvazi düşüncesinin yitirmeye başlandığı ancak henüz toplumu tamamen etkileyemediği bir tarihsel geçiş döneminde bu tür ideolojilerde yazmış kimseler görülmüştür. Bu sebeple Sait Faik’in hikâyecilikte kullandığı ideoloji bu döneme bağlanabilir.¹⁹ Bunun delili olarak yazarın yaşama verdiği anlam ya da anlamsızlık sunulabilir. Sait Faik’te yaşamın anlamlı olduğu kadar, anlamsız olduğu fikri işlenmiştir. Bu bilgiyi hikâyelerinden birer alıntı yaparak sağlamlaştırmak istersek; “Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu, o kadar²⁰” diyerek yaşamın anlamsız olduğunu ve ölümle son bulmasının çok da büyük bir hadise olmadığını –bu son buluşta da bir anlamsızlık sezilmektedir– belirtmiş, “Küçük şeyleri unutamayanlar, en geri hatıraları da unutamayanlardır. Hafızalarının bu bahtsız kuvveti karşısında hiçbir memleket ve hiçbir vatan tutamadan her yeri ve her şeyi seyerek öleceklerdir.”²¹ cümleleriyle ise yaşamın ufak detaylarını bile unutamayarak zihinde bulundurma, anlamlandırma durumunu göz önüne sermiştir. Hilmi Yavuz da bu konudan bahsederken aynen şu cümleleri kurmuştur: “Sait Faik’te tavrı alma var, temellendirme yok. Şöyle: burjuva ideolojisini bütünüyle benimse-

yip kuramlaştırabilseydi, yaşamın saçmalığı ve anlamsızlığını temellendirebilecek (örneğin, Albert Camus gibi) burjuva ideolojisini aşır, dünyayı bilimsel maddeci dünya görüşü çerçevesi içinde algılayabilseydi, yaşamı “yeniden üretmek” anlamlandırarak ve bu doğrultuda temellendirebilecekti. Dediğim gibi, Sait Faik’te bir doğrultuda temellendirme yok, ama her iki doğrultuda tavrı alışlar var sadece.²²”

Sait Faik için “toplum katlarının ne kadar altlarından olursa olsun yiyici, sömürücü olmayan hiç bir insanı küçümsememiş, tam tersine onları kaleminin bütün gücüyle övmüş, yüceltebildiği kadar yüceltmıştır (...) O, hep anlatmak için çırpındığı yoksul balıkçılardan, balıkçıların insan olanlarından, boyacılarından, kötü fabrika koşulları içindeki işçilerden, gazete dağıtıcılarından, yoksul emekçilerden yana olmuştur” diyen Fakir Bayburt ve “Sait Faik burjuva kökenli bir yazardır. Sınıfından gerçek anlamda kopmamıştır. Yaygın bir kanıyı düzeltmeliyiz burada. Küçük insanı konu etmekle sınıfını yadsıdığı sanılmaktadır. Oysa

¹⁸ Uyguner, M. (1967). Sait Faik’in Hikâyelerinde Masal Anlatımı. *Varlık*, 12.

¹⁹ Yavuz, H. (1976). Sait Faik Abasıyanık. M. Alptekin içinde, *Bir Öykü Ustası Sait Faik Abasıyanık* (s. 28). İstanbul: Dilek Yayınevi.

²⁰ Abasıyanık, S. F. (1950). *Semaver*. Türkiye İş Bankası.

²¹ Abasıyanık, S. F. (1954). *Semaver*. Türkiye İş Bankası.

²² Yavuz, H. (1976). Sait Faik Abasıyanık. M. Alptekin içinde, *Bir Öykü Ustası Sait Faik Abasıyanık* (s. 28). İstanbul: Dilek Yayınevi.

Sait Faik'in küçük insanlara duyduğu sevginin niteliği, onun yoksul halkla gerçekten kendini özdeş saymasını önleyen başlıca etmendir." diyen Bekir Yıldız aynı oranda haklıdır. Ancak Sait Faik'in yalnızca hikâyelerinden ve hikâyeciliğinden bahsetmek hatadır. Başlıca öykü, roman ve şiir türlerinde eserler sunmuştur. Şiirlerini "Şimdi Sevişme Vakti"²³ kitabında bir araya getirmiştir. Şiirlerinde genellikle duru bir Türkçe kullanmıştır. Daha ilk şiirinde Sait Faik adeta daha sonra yazacağı şiirlerin ve hikâyelerin "insan kadrosu"na ve onlara bakış açısına dair ipuçları vermektedir²⁴:

HAMAL

*Ensesine sakulu
Kamburunu kaşdı.
Şu koskoca bavulu
Beş kuruşa taşıdı.*

*Yol yakın, yolcu irak,
Yola bak, yolcuya bak.
İstersen yolda bırak
Şu koskoca bavulu²⁵.*

Şiir, yaşama telaşı içinde koşuşturan sıradan insanı anlatmasıyla, gerçekten de Sait Faik hikâyesinin ve şiirinin bir minyatürüdür. Nitekim "Meserret Oteli"²⁶, "Köye Gönderilen Eşek"²⁷, "İp Meselesi"²⁸, "Sarmaşıklı Ev"²⁹ hikâ-

yeleri ve "Medar-ı Maişet Motoru"³⁰ isimli roman denemesinde de hamal kahramanlar, bu şiirdeki hamalın yansımaları olarak gözler önüne serilecektir. Hece vezniyle yazılmış kafiyeli, kısa bir şiirdir ve ses ve yapı bakımından Necip Fazıl şiirinden esintiler taşımakta, ondan etkilenildiği hissi uyandırmaktadır. İçlerinde "Elma ve İncir"³¹ ya da "İmrozlu Kız"³² gibi Orhan Veli şiirini iyiden iyiye andıran kısacık ve nükteye yaslanan şiirleri de bulunmasına rağmen Sait Faik'in şiirleri genellikle uzun soluklu şiirlerdir. Bu şiirlerde çoğu kez okuyucu bir hikâyeye havası hisseder: "Köprü"³³, "Deli Çay"³⁴, "Bizim İskele"³⁵, "Kırda Bir Öğle Uykusu"³⁶ vb. şiirlerinde bu daha da belirgindir. Bunun tersi Sait Faik'in hikâyeleri için de söylenebilir. Yazarın kalemindeki şiirsel öz, onun hikâyeye olarak anlattığı metinlerde de bir şair bakışımı, şiire yatkın bir dil ve üslubu karşımıza koyar. Mehmet Kaplan, Şimdi Sevişme Vakti'nin ilk yayımlandığı günlerde kitaptaki şiirlerin "fazla hikâyeye kaçtığı ve ahenkten mahrum olduğu" yolunda eleştiriler aldığını belirterek, bu hikâyemsi tadın biraz da Sait Faik'in üslubunun sıfatlara sık yer vermesinden kaynaklandığını belirtir. Abasıyanık'ın şiirinin kadımları kim olduğu belirtilmeyen sevgililerdir. Bunlar çirkin de olabilir, sakıncası yoktur, çünkü şair sevmiştir, önemli olanı budur³⁷:

*Yapamam, onsu edemem.
Bana su, bana ekmek, bana zehir;
Bana tat, bana uyku
Gibi gelen çirkin kızım,
Sensiz edemem.³⁸*

- ²³ Abasıyanık, S. F. (1953). Şimdi Sevişme Vakti. Türkiye İş Bankası.
²⁴ Aydın, E. (2011). Orhan Veli'nin Şiirlerinde Öykü İzleri, Sait Faik'in Öykülerinde Şiir İzleri. Balıkesir.
²⁵ Abasıyanık, S. F. (1953). Hamal. S. F. Abasıyanık içinde, Şimdi Sevişme Vakti. Türkiye İş Bankası.
²⁶ Abasıyanık, S. F. (1956). Meserret Oteli. S. F. Abasıyanık içinde, *Semaver*. Türkiye İş Bankası.
²⁷ Abasıyanık, S. F. (1940). Köye Gönderilen Eşek. S. F. Abasıyanık içinde, Şahmerdan. Türkiye İş Bankası.
²⁸ Abasıyanık, S. F. (1948). İp Meselesi. S. F. Abasıyanık içinde, *Lüzumsuz Adam*. Yapı Kredi Yayınları.
²⁹ Abasıyanık, S. F. (1953). Sarmaşıklı Ev. S. F. Abasıyanık içinde, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. Türkiye İş Bankası.
³⁰ Abasıyanık, S. F. (1944). Medar-ı Maişet Motoru. Türkiye İş Bankası.
³¹ Abasıyanık, S. F. (1953). Elma ve İncir. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
³² Abasıyanık, S. F. (1953). İmrozlu Kız. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
³³ Abasıyanık, S. F. (1953). Köprü. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
³⁴ Abasıyanık, S. F. (1953). Deli Çay. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
³⁵ Abasıyanık, S. F. (1953). Bizim İskele. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
³⁶ Abasıyanık, S. F. (1953). Kırda Bir Öğle Uykusu. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
³⁷ Andi, M. F. (2011). Sait Faik Abasıyanık'ın Şiirleri. *İlmi Araştırmalar*, 7-15.
³⁸ Abasıyanık, S. F. (1953). O ve Ben. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.

İşte tam da böyle betimlediği bir kadını yazdığı bir hikâyede sinemada görmüş, ona âşık olmuş ve her pazar gelmesini beklemiştir. Bu beklendiğini de "Beklenen gelmek için iyi havaları seçerdi"³⁹ diyerek haftalarca sürdürmüştür. Tüm bu örnekler de Sait Faik'in şiirlerinde öykülerinden yansımalar taşıdığını gösterir.

Tüm bu bilgiler değerlendirilip Sait Faik Abasıyanık hakkında genel bir görüş belirtmek istenirse o ne toplumcu ne de bireyci olmuştur, ne sadece hikâyeye ne de sadece şiir yazmış ve ne de bu iki türü birbirinden koparma amaçlı gütmüştür, ne halktan bütünüyle kopmuş ne de tamamen halkın içinde olmuştur; tamamen kendini yönelttiği en temel husus ise kim olursa olsun izlemek ve gördüğünü kaleminin ay-nasıyla kâğıtlara yansıtmaktır. ■

Kaynakça

- Abasıyanık, S. F. (1953). Sarmaşıklı Ev. S. F. Abasıyanık içinde, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1936). Bir Kıyının Dört Hikâyesi. S. F. Abasıyanık içinde, *Semaver*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1936). Bir Vapur. S. F. Abasıyanık içinde, *Semaver*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1936). Meserret Oteli. S. F. Abasıyanık içinde, *Semaver*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1936). Robenson. S. F. Abasıyanık içinde, *Semaver*. Türkiye İş Bankası.

- Abasıyanık, S. F. (1936). *Semaver*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1936). Şteyanos Hrisopulos Gemisi. S. F. Abasıyanık içinde, *Semaver*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1940). Köye Gönderilen Eşek. S. F. Abasıyanık içinde, *Şahmerdan*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1944). *Medar-ı Maişet Motoru*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1948). İp Meselesi. S. F. Abasıyanık içinde, *Lüzumsuz Adam*. Yapı Kredi Yayınları.
Abasıyanık, S. F. (1950). Ermeni Balıkcı İle Topal Martı. S. F. Abasıyanık içinde, *Mahalle Kahvesi*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1952). *Birtakım İnsanlar*. Yapı Kredi Yayınları.
Abasıyanık, S. F. (1953). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). Bizim İskele. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). Deli Çay. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). Elma ve İncir. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). Hamal. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). İmrozlu Kız. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). Köprü. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). O ve Ben. S. F. Abasıyanık içinde, *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1953). *Şimdi Sevişme Vakti*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (1954). *Az Şekerli*. Türkiye İş Bankası.
Abasıyanık, S. F. (2006). *Öyle Bir Hikâye*. S. F. Abasıyanık içinde, *Öyle Bir Hikâye*. Yapı Kredi Yayınları.
Andi, M. F. (2011). Sait Faik Abasıyanık'ın Şiirleri. *İlmi Araştırmalar*, 7-15.
Aydın, E. (2011). Orhan Veli'nin Şiirlerinde Öykü İzleri, Sait Faik'in Öykülerinde Şiir İzleri. Balıkesir.
ediboğlu, B. S. (tarih yok). Modern Türk Hikayesinin Kurucusu Sait Faik.
İleri, S. (tarih yok). Sait Faik'te Güzelduyu.
Kural, O. (1967). Sait Faik'in Düşündükleri. *Varlık*, 11.
Kurt, M. (2011). Modernizm ve Gerçekçilik Bağlamında Sait Faik'in Son Hikâyeleri. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*.
Öztürk, T. (2011). SAİT FAİK HİKAYECİLİĞİNDE MERKEZ VE TAŞRA ARASINDA BİR KAÇIŞ MEKANI OLARAK ADA. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 775-788.
Uyguner, M. (1967). Sait Faik'in Hikâyelerinde Masal Anlatımı. *Varlık*, 12.
Yavuz, H. (1976). Sait Faik Abasıyanık. M. Alptekin içinde, *Bir Öykü Ustası Sait Faik Abasıyanık* (s. 28). İstanbul: Dilek Yayınevi.

³⁹ Abasıyanık, S. F. (1936). *Semaver*. Türkiye İş Bankası.

Halid Ziya Uşaklıgil

Gazal NUR AKBAŞ

Halid Ziya Uşaklıgil'in "Mai ve Siyah" Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme

HALİD ZİYA UŞAKLIĞIL

mai
ve
siyah

“Mai ve Siyah”; dönemin toplumsal yapısını edebi açıdan da inceleyerek gözler önüne seren bir başyapıttır. Hayatta kalma mücadelesi veren bir genci anlatır. İsmi Ahmet Cemil olan bu genç mesleğiyle ilgili tatlı hülyalara sahip, deli dolu bir genç-

ken babasının ölümü üzerine sorumlulukları olan bir genç olmuştur. En yakın arkadaşı Hüseyin Nazmi'ninse hayat şartları Ahmet Cemil'den kat kat iyidir. Ahmet Cemil edebiyata düşkünlüğüne zor hayat şartlarından pek zaman ayıramadığı için Hüseyin Nazmi'ye imrenmekten kendini alamaz. Ahmet Cemil bir matbaada çalışmaya başlar. Gün geçtikçe dönemin edebiyatçıları, yazarlarını, şairlerini

daha yakından tanımaya başlar. Bu atmosferi kirlüten insanların da var olduğunu keşfeder. Edebiyattan gram anlamayan insanların diğerlerini nasıl hunharca eleştirdiğini görmek, Ahmet Cemil'i rahatsız eder. Ahmet Cemil'inse matbaadaki yeri gün geçtikçe gelişir. Hele de eniştesinin matbaanın başına geçmesiyle bu durum kesinleşmiştir. Ahmet Cemil'in en tatlı hülyası “Benim Eserim” diyebileceği bir yapıt oluşturmaktır. Nitekim oluşturur. Ve Hüseyin Nazmi'nin evinde bu eserini arkadaşlarına sunmak üzere toplanırlar. Ahmet Cemil'in âşık olduğu Lamia da oradadır. Lamia, Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşidir. Ahmet Cemil'in odada olmadığı sırada Lamia'nın, eserin sonuna tebriklerini yazması üzerine Ahmet Cemil Lamia'nın da kendisini sevdiği umudunu besler. Oysa kitap; Vehbi Bey'in Ahmet Cemil'i dolandırmasıyla nihayet bulurken; Lamia'nın da başka bir adamla nişanlanması, Ahmet Cemil inkisar ı hayale uğramasına - mai hülyalar yerine siyah gerçeklerle karşılaşmasına - sebep olur. Bunun üzerine kitap Ahmet Cemil'in annesiyle başka diyara taşınmasıyla son bulur.

Halid Ziya Uşaklıgil; Ahmet Cemil'i anlatırken kendi içdünyasıyla ilgili ipucular sunmaktadır. Yazarın o iç çatışma ve monolog hali, iç arayışı Ahmet Cemil'e de yansımıştır. Mesela matbaadan arkadaşı Ahmet Şevki Efendi ile gittiği kahvehanede insanların eğlenceleriyle ilgili eleştirel düşünceleri bize yazarın dış dünya-

dan ve insanların sefil eğlencelerinden kopuk yaşadığını göstermektedir.

Kitapta Ahmet Cemil'in ruh hali anlatılsa da bence karakter seçimlerinin toplumun her kesiminden insanlar olması kitabın her devirde farklı açılardan yorumlanabilir bir niteliği olduğunu gösterir. Örneğin İktal. Ahmet Cemil'in kız kardeşi. Matbaanın sahibinin oğlu Vehbi Bey ile evlidir. İktal kocasından şiddet görür. Ancak sesini çıkaramaz. Hamile kaldığında kocasından yediği tekmelerle çocuğunu kaybeden İktal, yaşadığı acı ve ağrılara daha fazla katlanamayarak bebeğinin yanına gider. Ah zavallı, çaresiz İktal! Aslında günümüz kadınlarının yansımasıdır İktal. Şiddet gördüğü halde susan, sesini çıkaramayan çaresiz kadınların...

Kitapta değinilen bir başka karakter ise Raci'dir. Raci edebiyat toplumunun alt kesimlerinin sarhoş tabakasının yansımasıdır. Bu insanları edebiyat toplumu kategorisinde değerlendirmek bile yanlıştır. Ayrıca günümüzde de Raci gibi kişiliklerin olması; kitabın gelecek öngörüsü ve toplumsal eleştiri niteliğinde olduğunu göstermektedir. Raci'nin karısı ise kocasına bağlı yaşamak zorunda kalıp hayat mücadelesi veren kadınların yansımasıdır.

İktal'in kocası Vehbi Bey ise alkoliktir. Kişisel olarak zayıf bir insandır. Karısını döven, aldatan; düzenbaz, etrafındakileri küçük gören bir yapısı vardır. Vehbi Bey toplumun varlıklı ama terbiye yoksunu kesiminin yansımasıdır. Hüseyin Nazmi ve Lamia toplumun zengin ve elit tabakasını çağırırsa da Lamia'nın hafif ukala ve şımarık tavrı kitabın, elit kesimin iki tabakasını yansıttığını gözler önüne sermektedir.

Kitaba ağır bir düş ve hakikat çatışması hâkimdir. Ahmet Cemil'in yaşadıkları ve olayları yorumlama biçimi arasındaki tezatlar aslında onun hayal kırıklarının da sebebidir. Ahmet Cemil'in idealleri vardır hayatta. Bir matbaaya sahip olmak, Lamia ile evlenmek bunlardan birkaç tanesidir. Ancak Ahmet Cemil, Lamia'nın ona karşı olan duygularını da Vehbi Bey'in matbaa hakkındaki planlarını da yanlış anladığından kitap düş kırıklarıyla bitmektedir.

Kitapta zannımca iç arayışı en güzel tasvir eden kalıp “baran-ı elmas” tır.

Ah bu baran-ı elmas... Bahçenin rakid havasını dağıtan, içinde bir aşk nefhası, sıcak ve baygın bir nefes gibi sanki ta göklerin sezilemeyen yüksekliklerinden dökülen bu nağmeler... kah kalbin en derin noktalarından geliyormuşçasına deruni, pest, sanki sakit; kah bir teesür feveranına inikas etmişçesine patlayarak, fer-yat ederek; bazen bir şikayet nalesi, bazen bir mahkuriyet iniltisi...

Şimdi Ahmet Cemil altından yer kaçıyor, başından sema uçuyor, vücudu bir boşluk içinde yuvarlanmaya başlıyor zannındaydı.

Baran-ı elmas!

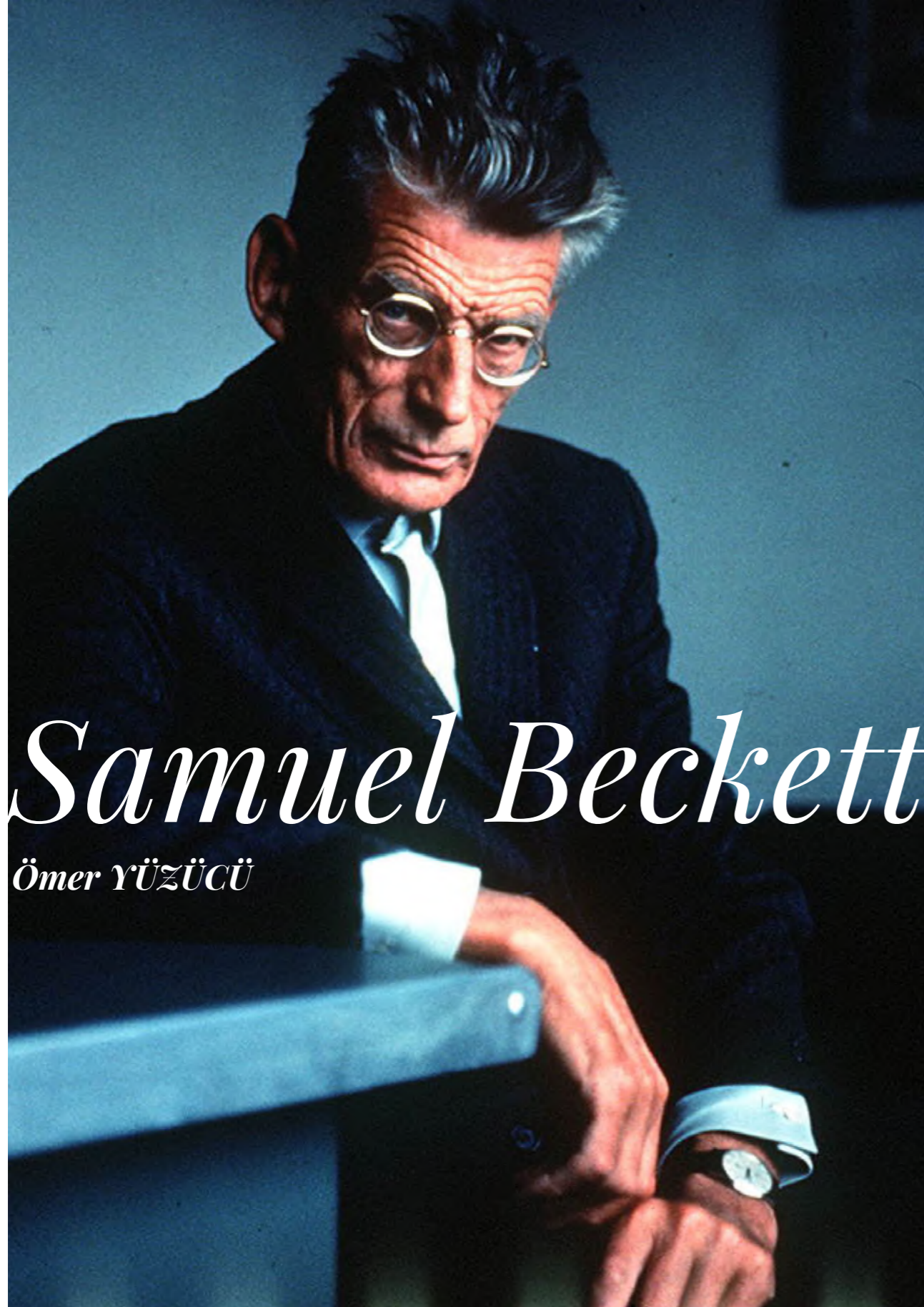
“İşte işte; sanki semalardan dökülen, karşısında şu bayırın eteğinde yer yer parıldayan, denizin siyahlıkları içinde şurada burada ışıldayan bu ziyalar; işte işte raks ediyor, yağıyor; onlar da bir baran-ı elmas, fakat hayatta yüksek şeylere meftun olmuş gözler gibi aşağıdan yukarıya yağıyor; ta o semalara, o üzerinde gülümseyen nurlar, çalkalanan mailiklere doğru yağıyor.”

Kitap toplumun neredeyse her kesiminden karakterlere hitap ettiği için realist bir bakış açısıyla yazılmıştır. Halid Ziya Uşaklıgil dönemin toplumunu, edebi yapısını, dilini, sanatını, yazarlarını, şairlerini ve bu edebiyatçıların dünya görüşünü incelemiştir. Ahmet Cemil'in; mai semaların yerini siyah gecelere bıraktığı hayatını anlatan Mai ve Siyah, Halid Ziya Uşaklıgil'in Türk edebiyatında önemli bir başyapıttır.

Mai ve siyah için nesli namına konuşan ilk eser ve Servet-i Fünun dönemi beyanamesi nitelendirmeleri yapılmaktadır. *“Ah! Biçare hurpanmış, ezilmiş hayat! Mai bir gece ile siyah bir gece arsında geçen şu nasipsiz, bahtsız ömür! Bir baran-ı elmas altında inkişaf ederek şimdi bir baran-ı dürr-i siyahın altında gömülen o emel çiçekleri!”*²

¹ UŞAKLIĞIL, Halid Ziya, “MAI VE SİYAH” İstanbul, 1896, s.34.

² UŞAKLIĞIL, Halid Ziya, “MAI VE SİYAH” İstanbul, 1896, s.316.

Godot'yu Beklerken

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlık kazanan absürd tiyatro, geleneksel tiyatronun tüm ilkelerini altüst eder. İnsanın içinde bulunduğu anlamsız durumu sorgulamayı amaç edinen, seyirciyi şaşırtacak, hayretlere düşürecek yeni düzenlemeler getirir. Bu düzenlemeler, oyun yapısından dile, dekordan kostüme her alanda kendini gösterir. Artık her şeyi olduğu gibi yansıtma yerine, seyirciyi düşünce tembelliğinden kurtaracak, onu kendi varoluşu üzerinde düşünmeye itecek eserler sunulur.

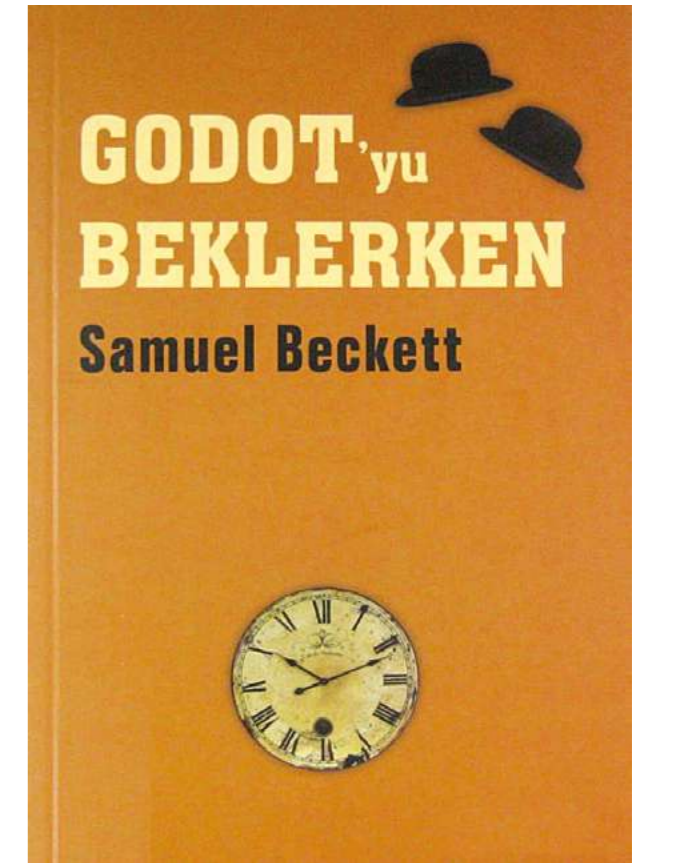
Samuel Beckett'in Godot'yu Beklerken adlı oyunu 1953 yılında Paris'te ilk kez yayımlandığında, bu tiyatro "türünün" bir başyapıtı olarak kabul edilir. Gerek kendi döneminde gerekse sonraki dönemlerde verilen eserlerin bir ölçüde esin kaynağı olur. İngilizce'ye çevrildikten sonra tüm dünya sahnelerinde oynanıp daha geniş izleyici kitleleriyle buluşma imkânı bulur. Ülkemizde de Türkçe'ye çevrildikten sonra birçok tiyatro topluluğu tarafından Türk seyircisine tanıtılır.

"Beckett, geçmiş değerlerle ilişkisini koparmış, geleceğin değerlerini yaratamayan, bir yandan içinde yaşadığı ve anlayamadığı dünyanın karmaşası içinde edilgen bir konuma itilmiş, bir yandan da hem "dünya" denen toplumsal olgunun vazgeçilmez "varlığı" olmanın hem de "yeryüzü"ndeki tüm yaratıklar gibi "ölüm"e yazgılı oluşunun ikilemini sonsuz bir tedirginlik içinde yaşayan insan adına dile getirilmiş amansız bir başkaldırımın yazarıdır." (Yüksel, 1992, s. 14-15).

Uyumsuz tiyatronun öncüsü olarak kabul edilen Samuel Beckett tiyatro ve roman yazarıdır. Nobel ödülü alan yazar, modern soyut tiyatroya yön vermesinin yanı sıra "oyunlarında, insan var oluşunun anlamsızlığını, yalnızlık ve iletişimsizliğini hiçleşme süreci doğrultusunda, sonunda insan varlığının fiziksel yaklaşmasına varan metafizik bir indirgemeye konuları ele alır. İrlanda asıllı Samuel Beckett'in 1949 yılında yazılan 1953 yılında Paris'te sahne-

lenen oyunu "Godot'yu Beklerken" dünya edebiyatında çığır açan bir eser olmuştur. Yazıldığı tarihten itibaren sanat değeri yüksek bir eser olarak kabul edilen Beckett'in eseri sonraki dönemlerde de değerini artırarak devam ettirmiştir. Absürt tiyatro, dünya edebiyatında 1950'li yıllardan sonra dünyayı algulamakta güçlük çeken insanın yeni arayışlarından biri olarak yer alır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın etkisi dünyayı ve kavramları yeniden sorgulama imkânı verir. Geleneksel hayat tarzı insanların birbirini yok etmesine zarar vermesine sebep olmaya başlayınca toplum, varlık problemine yönelir. Edebiyat dünyasında ise post-modern metinler yazılmaya başlar ve tiyatrodaki "Uyumsuz Tiyatro" adı verilen bir tarz ortaya konur. Ülkemizde ise 1970'lerde başlayan bu tarzın önemli temsilcileri arasında Aziz Nesin, Ferhan Şensoy, Melih Cevdet Anday ve Cahit Atay yer alır. (Adıyaman, 2013)

Samuel Beckett'in Godot'yu Beklerken kitabının hemen girişindeki Estragon'un, "yapacak bir şey yok" söylemi esasında bize olup biten her şeyi anlatan bir cümle adeta. Evet, tüm insanlık burada, bu kitabın sayfalarında.

Düşünceye dalan bireyin verdiği mücadelenin bir nihayeti miydi? Yoksa henüz her şeyi denemiş bulunmayan, mücadelesini sürdüren bir kimsenin serzenişi mi? Acıyan yer vücudunun herhangi bir yeri değildir artık. Hayatta küçük şeyleri ihmal etmeyen, dile getirilmesi gereken bir söz varsa o da hep son ana kadar bekleme mücadelesini veren kimsenin ertelenen umutları hayal ettiğinde son an deyişi... Vladimir'e kulak verdiğimizde şöyle der metnin girişinde:

“Vladimir: Bazen o son anın geldiğinin hissedirim, her şeye rağmen. O zaman iyice tuhaflaşıyorum. (Şapkasını çıkarır, içine bakar, elini içinde gezdirir, sallar, yeniden giyer.) Nasıl diyeyim? Hem ferahlarım hem de (doğru ifadeyi arar) ... korkuya kapılıyorum. (Tumturaklı.) KOR-KUYA! (Şapkasını tekrar çıkarıp içine bakar.) Komik! (Şapkasının tepesine sanki bir şeyler düşürmek için vurur, tekrar içine bakar, giyer.) Yapacak bir şey yok.” Korku içinde yaşamaktan kurtulmanın yolu Eyfel Kulesi'nden atlamak mı, ya da bir iple hayatına son vermek mi? (Beckett, 2010, s. 11)

Godot'yu Beklerken oyunu, iki perdeden oluşmaktadır. Beş kişiden oluşan oyunda, Vladimir mantığı, entelektüel yetkinliği, aklı simgelerken; Estragon içgüdüleri, sezgileri, bedeni ve mantıkdışı olanı simgeler. Oyun karşılıklı konuşma ile başlar. Yazar olayı zirvede başlatır. Çünkü Estragon tanımadığı kimseler tarafından tartaklanmıştır. Öyle ki aynı sahnenin ikinci perde de gerçekleştiğini görürüz. Bellek

işlevini yitirmiş, olayları anımsamada akıl tutulmasına kapılmıştır. Vladimir ve Estragon, eylemsizlik halinden eyleme geçmek isterler; ancak en anlamlı ve belki de en emniyetli eylem, eylemsizlik halinde bulunmak olduğuna kanaat getirirler.

- “Vladimir: O halde? N'apıyoruz?”

- Estragon: Hiçbir şey yapmayalım. Daha emniyetli olur.” (Beckett, 2010, s. 21)

Bir şey yapmama eylemi, içerisinde eylemde bulunma halini artık temsil ediyordur. Ancak ne bellek ne de dil işleyişlerini yerine getirmede, bir tutulma yaşayarak- fonksiyonunu tam olarak eda edemeyecektir. Bellek kayıpları, dil sürçmeleri metinde sıklıkla göreceğimiz durumlar olacaktır. Bellek, dil üzerine düşeni yapamaz artık.

- “Estragon: Ne desem bilmem ki; sen hep son ana kadar beklersin zaten.

- Vladimir: (hayal ederek). Son an... (Dalar.) Ertelenen umutlar... şeyi perişan eder. Kimin lafıydı bu?” (Beckett, 2010, s. 11)

Oyun yapısında trajikomik öğeler, başarılı bir şekilde kurgulanır. Kutsal metinlere, mitoslara göndergede bulunması, oyunun sadece bir oyun olmadığı, dipte tarih, coğrafya, tüm bir insanlık değerlerinin yer aldığı okuyucu tarafından algılanması istenir.

- “Vladimir: Yalınayak yürüyecek değilsin herhalde!

- Estragon: İsa yürümüştü.

- Vladimir: İsa mı? İsa da nereden çıktı şimdi? Kendini onunla kıyaslamıyorsun herhalde.

- Estragon: Bütün ömrümce kendimi hep onunla kıyaslamışım.

- Vladimir: Ama onun yaşadığı yer sıcaktı, kuraktı!

- Estragon: Öyle. Çarmıha girmek de şipşaktı.

- Vladimir: (sessizlik). Burada yapılacak işimiz kalmadı.

- Estragon: Başka yerde de. (Beckett, 2010, s. 68)

İncil'in dile getirilişi, Hazreti İsa'nın, Mesih'in anılması metnin kurgu yapısındaki başarıyı bir kez daha gözler önüne seriyor. Çünkü bekleme eylemine yüklenen anlam, kurtarıcı Mesih'in dile getirilmesi ile soyutlaşır. Kelimedeki ontolojik yapı, kat kat derine doğru okuyucuyu çeker. Bekleme eylemine yüklenen bu denli yüklü bir anlam, gitme eylemini bellekten siler adeta. Kimi zaman anımsan bu eylem (gitme), ileriye doğru ket vurur.

- “Estragon: Ne sevimli bir yer. (Döner, sahnenin önüne kadar ilerler, yüzü seyirciye dönük durur.) Umut verici imkânlar. (Vladimir'e döner.) Haydi gidelim.

- Vladimir: Gidemeyiz.

- Estragon: Neden?

- Vladimir: Godot'yu bekliyoruz.” (Beckett,

2010, s. 15)

Bekleyiş, bir süre sonra şüpheye ve tereddüde bırakacak yerini. Bulunulan yer, büyük bekleyişin yaşandığı mekân, kat'iyet durumundan tereddüt boyutuna geçer.

- “Estragon: Burada olması gerekirdi.

- Vladimir: Kesin gelirim dememişti.

- Estragon: Ya gelmezse?

- Vladimir: Yarın geliriz.

- Estragon: Sonra da öbür gün.” (Beckett, 2010, s. 16)

Bir an konuşmaları nihayete erince, kendilerini yalnız hisseden, yalnızlıklarını paylaşan bu iki dosttaki sessizlik hali de metin içerisinde gelişigüzel ortaya atılmış değildir. Sessizlik, kelimeler arasında “es” geçme hali... Söylem, varoluşlarını, var olduklarını kanıtlayan dile getirilmesi gereken bir hakikattir artık.

“Uzun sessizlik.

- Vladimir: (korkuyla). Ne olursa olsun bir şey söyle!" (Beckett, 2010, s. 81)

Oyunun devamında, kendilerini asmayı bile düşünürler. Eylemsizlik halinden, eyleme geçmek isterler; ancak en anlamlı ve belki de en emniyetli eylemin, eylemsizlik halinde bulunmak olduğuna inanırlar. Godot'dan bir şeyler isterken ki diz çöküp yalvarma durumunu, aşağılanmakla eşdeğer görürler. Ancak, "yapacak bir şey yok." Söz "hak" kavramına gelince, hakkı omuzlara yüklenilmiş, kurtulması gereken bir yük olarak algırlar.

- "Estragon: Haklarımızı kaybettik, ha?"

- Vladimir: (net). Haklarımızdan kurtulduk." (Beckett, 2010, s. 23)

Derin yapıda, bireye ait olanın kaybedilişini kurtulma olarak bir başka cümle içerisinde verme, metnin estetik ve edebi yapısını daha da güçlendirmiş olduğu anlaşılıyor. Duyumdaki herhangi bir algı, Godot'nun varlığını duyurur. Zamanla tuhaf olanın değeri biçimlerken, değeri ya da değersizliğine alışılır, alıştırılır. Zihin sürekli bir sorgulama sürecine doğru gitmek ister. Söylem gerçekleştiğinde, kelime-

ler çiğnenir, yutulur. Herhangi bir varlığa bağlı olmama durumu, kesin bir ifade ile dile getirilir; ancak uzun soluklu olmaz bu durum.

- "Estragon: (çiğner, yutar). Ona mı bağlıyız, diye soruyorum.

- Vladimir: Bağlı mı?

- Estragon: Bağ-lı.

- Vladimir: Nasıl bağlı?

- Estragon: Ayaklarımızdan, bileklerimizden.

- Vladimir: Ama kime bağlamış? Kim bağlamış?

- Estragon: Senin adamına.

- Vladimir: Godot'ya mı? Godot'ya mı bağlıyız? Ne aptalca bir düşünce bu! Söz konusu bile olamaz! (Bir an.) Şimdilik.

- Estragon: Adı Godot mu?

- Vladimir: Sanırım." (Beckett, 2010, s. 25)

Estragon, çırpınmayı, mücadeleyi, değişmez olanı değiştirmeyi düşünür. Fakat "yapacak bir şey yok." Metnin ilerleyen bölümlerinde, Pozzo ve Lucky oyuna dâhil olurlar. Pozzo, Vladimir ve Estragon'nun Godot'yu bekledikleri arazinin sahibidir. Lucky, efendisi Pozzo'nun kölesidir. Efendisi tarafından hayvan muamelesine tabi tutulduğunu görürüz, Lucky'nin.

İkinci perdede ertesi gün, aynı saatte, aynı yerde Vladimir ve Estragon buluşurlar. Terk edilme, yalnız bırakılma korkusu, Estragon'u üzer. Dün yaşananlarla ilgili, net bir hafızaya sahip değildir. Bazı yaşananları anımsar sadece. Belleğini yitirmiş bir şekilde geçmişini tekrar hatırlamaya koyulur. Susmayı beceremedikleri bir anda, konuşmaya başlarlar. Çünkü susmak, artık konuşmak kadar tehlikeli olmaya başlamıştır. Konuşma eylemi, varoluşlarını kanıtlayan uyumsuz bir durumdur. Düşünme tehlikesinin yakınında olmaları, yeterli bunun için.

- "Estragon: Daima bir şey buluruz, değil mi Didi, bize varolduğumuz izlenimini verecek?" (Beckett, 2010, s. 89)

- "Vladimir: Bütün bildiğim şu: saatler geçmek bilmez ve bu koşullarda bizi, vakit geçirmek için türlü türlü nasıl desem - ilk bakışta makul gözükene, ama zamanla monotonluğa dönüşecek oyunlara başvurmaya zorlar. Böylece aklımızı kaybetmekten kurtulduğumuzu söyleyebilirsin. Kuşkusuz doğru. Ama aklımız uzun süredir dipsiz derinliklerin bitimsiz gecelerinde dolanıp durmuyor mu zaten? Bazen bunu soruyorum kendime. Akıl yürütüşümü takip edebiliyor musun?" (Beckett, 2010, s. 105)

Birinci perdenin sonunda ortaya çıkan çocuk, son durumda tekrar gelecektir. Godot'dan haber getirmiştir. Ancak o da düne ait olanları hatırlamaz, hatırlayamaz.

- "Çocuk: Bay Godot'ya ne diyeyim, Efendim?"

- Vladimir: Ona de ki... (duraksar) ... ona bizi gördüğünü ve ... (duraksar) ... bizi gördüğünü söylersin. (Bir an. Vladimir ilerler, Çocuk geri çekilir. Vladimir durur, Çocuk durur. Birdenbire şiddetle.) Beni gördüğünden eminsin de-

ğil mi, söyle bana, yarın gelip beni hiç görmediğini söylemeyeceksin, değil mi?" (Beckett, 2010, s. 121)

Beklemek, var olduklarını hiçselleştirilmeden duyumsatan yegâne anlamlı eylemdir. Bunun kaybı, düşüncede ve söylemde gerçekleşse de eylemde hiçbir zaman hayat bulamaz, bulamayacaktır. Onların dünyalarında nedenler her zamanki sonuçlara götürmez. Ya da sonuçlardan nedenlere gitmek istediklerinde kaybolurlar. Varoluşsal anlamda özgün tercihler yapamazlar. Yaşamlarındaki akışı düzenleyen tek şey Godot'yu bekledikleri gerçeğidir. Ancak Godot'nun gelmesi aslında onlar için daha da trajik olacaktır çünkü eğer Godot gelirse yaşamlarındaki yegâne amaçtan da yoksun kalacaklardır. Eylemsel anlamda felçli gibidirler. Entelektüel anlamda ortaya bir şey koyamazlar ve içinde yaşadıkları evreni herhangi bir şekilde yorumlayamazlar. Çıkarımlarda bulunmaya çalışırlar ama yanılırlar. (Birlik, 2011)

- "Vladimir: Eee, gidelim mi?"

- Estragon: Evet, gidelim. Kımıldamazlar." (Beckett, 2010, s. 124) ■

Kaynakça

- Adıyaman, H. (2013). Godot Üzerine Bir Karşılaştırma. *Turkish Studies*, 1-8.
- Beckett, S. (2010). *Godot'yu Beklerken*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Birlik, N. (2011). Godot'yu Beklerken: Epistemolojik Kategorilerin Sorunsallaştırılması. *Hacettepe Edebiyat Yearbook Dergisi*, 21-36.
- Esslin, M. (1997). *Absürd Tiyatro*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Gürbilek, N. (2014). *Yer Değiştiren Gölge*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Özsoysal, F. (2009). Tiyatromuzda Epik ve Absürd Uyarlamalarda Düşünsel Tasarım ve Üretilen Görme Biçimi Üstüne Eleştirel Bir Okuma Modeli. *Tiyatro Araştırmalar Dergisi*, 91-116.
- Sensoy, F. (1993). Güle Güle Godot. İstanbul: Ortaoyuncular Sanat Gösterileri ve Yayıncılık.
- Yüksel, A. (1992). *Samuel Beckett Tiyatrosu*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Hikaye

Hafif bir sinir var üzerimde. Nedendir bilmem, kendime ağır geliyorum...

Fernando PESSOA

MÜNZEVİ

Arjin Delal TOPRAK

Önümde geçen gürültülü arabaları, sıkıntılı ve aceleci insanları, aç ve başıboş kalmış sokak hayvanlarını izledim. Ağır aksak ilerleyen arabaların, motorlarından gelen homurtuları dinlemek bile keyif vermiyordu bana. Herkes donuklaşmış bakışlarla karşı koymadıkları bu çark karşısında ruh gibi dolaşıyor ve gündün güne eriyen zamanın bizim için kısıtlı olduğunu unutuyorlardı.

Oturduğum kaldırımda yavaşça başımı sağa doğru çevirdim. Yine oradaydı. Her gece yap-

tığı gibi salkım söğüt ağacının altındaki banka yerini almıştı. Şapkasının altından yıllara meydan okuyan bembeyaz ve ensesine kadar uzayan dağınık saç telleri, onu her izlediğimde olduğu gibi sol elinde tuttuğu işlemeli, antika bastonu ile neredeyse hiçbir değişiklik yoktu onda. Ancak ben görmesem de koyu harelerine yansıyan yorgun yüzü beni bir gariplik olduğu konusunda düşünmeye itti. Bugün diğer günlerin aksine gözlerindeki huzurlu parıltılar yerlerini meyus bir savunmasızlığa bırakmıştı. Her an yüzünde bir parçada olsa yaşamını devam ettiren gülümsemesi daha fazla dayanamayacağını kabullenmiş gibi sessiz sedasız inzivaya çekilmişti âdeta. Saçları gibi beyaz olan sakallarını sıvazlayıp derin bir soluk çekti içine. Bu mesafeden bile olsa nefes alışverişi anlayabileceğim kadar düzensizdi. Sakin rüzgâr usulca saçlarımı savurup geçerken onun başının üstündeki söğüt ağacında rüzgâra kapılıp salladı saçlarımı.

Kafasında eğreti görünecek kadar yana kaymış şapkasını avucunun içiyle kavrayıp benim onu hayal ettiğim bir beyefendilikle yanına indirdi. Rüzgârın etkisiyle tane tane etrafa saçılan pollenler ve sanki batan güneş değdiği anda parlamaya başlayan toz zerreciklerinden rahatsız olmuş gibi aniden aksırdı. Gözleri aksırığın etkisiyle hızlıca kapanıp, bu seferde yavaşça açılırken bakışları beni buldu. Utanarak başka tarafa doğru bakmaya başlayınca belki de aylardır merak ettiğim sesini işittim.

“Genç!” Sesi tok, kendinden emin ve karakteristik bir sestti. Çocuklara masallar okuyan yaşlı insanların ki kadar güven verirken aynı zamanda da insana geri adım attıracak kadar vurguluydu. Başımı tekrar teredditle ona doğru çevrince elini yavaşça yanına gitmem için banka vurdu. Ağır hareketlerle ayağa kalkıp yanına doğru yürümeye başladım. Yanına ulaşana kadar beni dikkatli gözlerle süzdü. Ayakta durunca tekrar oturmam için banka vurdu. Huzursuz bir şekilde bankın ucuna oturunca bakışlarımı benden alıp etrafta gezdirdi. Birkaç dakika kadar sessiz kaldım.

“Konuşmayacak mısın? Orada otururken bana bir şeyler söylemek istiyor gibiydin.” dedi. Sınırım tek gözlem yapan ben değildim, o da beni fark etmişti. Muhtemelen aylardır her

gece burada olduğumu da biliyordu.

“Sizi çok...” Sesim ilk defa bu kadar pürüzlü çıkıvermiş ve bende cümlemi toparlayamamıştım. “Sizi ilk defa bu kadar karamsar gördüm.”

Dalga geçer gibi gülüp sol elinde tuttuğu antika bastonunu önüne doğru aldıktan sonra iki elini de bastona yasladı. Bu kadar yakından bakınca yaşlılık biraz daha belirginleşmişti yılların izini taşıyan yüzünde. Yanakları ve alnı çizgi çizgi katlanmıştı. Alnının ortası belki de sürekli kaşlarını çattığı için en çok çizginin olduğu yerdi.

“Şu insanlara bir bak!” dedi kaşlarıyla bizden uzakta sürekli hareket halinde olan insan kalabalığını göstererek. “Nasıl da körleşmişler, hayatları sadece işleri, hırsları ve bencilleşmiş duyguları arasında dönüp duruyor sanki. O aşağılık maymun iştahları yüzünden ruhlarına sağlıklı gelecek hiçbir şey tatmin edici gelmiyor artık onlara ve içlerinde kendi sebep oldukları bu doyumсузлук kontrolsüzce etkisini artırıyor.”

Koyu mavi gözleri bariz bir küçümsemeye kısıldı ve bastonunu tutan elleri sıkılmaktan bembeyaz oldu. Anlıyordum öfkesini. Hissettiklerimiz neredeyse aynıydı ve haklıydı da. İnsanlar yalnızlardı ve gittikçe de yalnızlaşacaklardı. Bakıp durduğum her an mutsuz suratları kol geziyordu yörüngemde. Sessiz ve canhıraş çığlıklar dökülüyordu yüreklerinden ama yutuyordu o gurur dedikleri canavar bu yardım çırpınışlarını. Hepsini ihtiyaç duyuyordu içten tebessümlere ve kalplerinin pasını silecek sahici gülüşmelere.

“Anne ve babaları otururken evlerinde nefretle harmanlanmış asık suratlarla, çocukları da büyüyor böyle tehlikeli duygularla. Şimdi söyle genç bana, biz nasıl dur diyeceğiz bu yoldan çıkmış sorumsuz insanlara?”

Dur diyemeyeceğiz hiçbirine. Onlar sürekli düşüncelerinde hüznü doğurup, yalanlarıyla söyleyecekleri cümleleri yoğurmaya devam edecekler ve uçuruma doğru gittiğimizi asla fark edemeyeceklerdi. Acıyordum herkese çünkü insanlar birer birer terk ediyordu insanlığı... ■

BAŞIM ve CAM

Gazal Nur AKBAŞ

Pencere pervazı yeterince soğuk. Sıcak hayallerimi donduracak kadar. Hayattan bıkmışken elim yanlılıkla değil de o soğuğu hissedince hayatın gerçekleriyle karşılaşacak kadar. Isınmak için başımı cama koyuyorum sonra. Ama fayda etmiyor, cam ayna görevi görüyor. Soğukluğu yansıtıyor tekrar. Belki de bu soğuk hayata sıcak gözlüklerle bakmaktı en büyük hatam. Başımı cama vuruyorum. Kendime gelene kadar tekrar, tekrar... Kaldırıyorum başımı dışarı bakıyorum. İşte, işte gerçek dünya bu! İşte yalanın, nefretin, dalaverenin kol gezdiği dünya bu! Temelini de iyi kazmış hani. Ben düşüncelerimle boğuşurken ani fren yapmış bir arabanın tekerleklerinin yolla çıkardığı ses kendime getiriyor beni. Eğer şehirden biraz uzak bir evde yaşıyorsam bu seslere alışmak zorundayım. Çünkü bencil kibirlerini tatmin etmek isteyen gençler araba yarışlarıyla güç gösterilerini genelde bu tarz bölgelerde yapar. Yolun kenarında soğuğa aldırmadan sohbet eden ihtiyarlar var. Yarışçı gençleri görünce o bilindik bakış atılıyor. Ama bu sohbetlerini bitirmeleri için yeterli bir sebep değil. Sohbetleri kaldığı yerden aynen devam ediyor. İşte aradığım dostluk, işte aradığım bağlılık! Başımı cama tekrar vuruyorum. Elimde hayallerimin dışında beni ısıtan tek şey olan kahvem, dilimde eski bir şarkı...

“Siz benim neler çektiğimi nerden bileceksiniz...” Dışarı bakıyorum. Otobüs durağında bekleyen insanlar var. İşte belki de en güzel dostlukların kurulabileceği ortam. Farklı yerlerden gelip farklı yerlere giden farklı insanlar. Hepsinin tek bir ortak noktası var: Aynı şehirde, aynı durakta, aynı otobüsü bekliyor olmaları. İşte bu kadar farklılığın içindeki bu ortak nokta çok güzel bir dostluğun oluşmasına vesile olabilir. Ve herkesin gözdesi usul usul yak-

laşıyor durağa. Daha az önce durgunluk, suskunluk ve rehavetin hâkim olduğu atmosfer şimdi adeta rekabete dönüşüyor. Öne geçme isteği ile birbirini iten eller... Ve işte bencil insanoglu. Bir dostluk ihtimalinin emaresi varsa bile bu sahneden sonra siliniyor aklımdan. Başım camla tekrar ahenkle buluşuyor. Otobüs durağı derin bir yalnızlıkla baş başa kalıyor. Ve beklenen an gelir. Her mahallenin kendine özgü genç grubunun dolaşmaya başladığı an. Her birinin en az bir tane kötü alışkanlığı vardır. Sigara, uyuşturucu vs... Onları hiç anlayamıyorum. Bir insan neden yaşam süresini kısaltmak ister ki? Hele de buna genç yaşta başlamak. Akıl sır erdiremiyorum doğrusu. Çok değil daha birkaç gün önce görmüştüm onları. Sigaranın o rahatsız edici kokusu yolun karşısında olmama rağmen hissedilebiliyordu.

Ve aralarında yeni biri vardı sanırım; Serdar. Serdar bu mahalleye bizim yeni taşındığımız zamanlar gelmişti. Geldikten 2 ay kadar sonra trafodan sızan elektriğin anne ve babasını çarpması sonucu anne ve babasını kaybetmişti. Onun için çok ağır olmalıydı bu yük. Sanırım 15-16 yaşlarındaydı. Şimdi onu bu halde görmek, benim içimi acıtacak cinstendi. Dertlerini unutacağını sandığı yolla yeni dertler edindiğinden habersizdi.

Serdar arkadaşlarından ayrılıp yürümeye başladı. Elektrik direğinin önünde durup kendi etrafında yavaş adımlarla dönmeye başladı. Yaptıklarına anlam veremiyordum. Sanırım ailesini kaybettiği yerde duruyordu. Birden direğe sarılıp ağlamaya başladı. Etrafına yoldan geçen birkaç insan doluştu. Yaptıklarına anlam yüklemeye çalıştılar. Bir şey anlamayınca da Serdar'ı orada bırakıp gittiler. Serdar çökmüştü ağlamaktan. Kimsenin onu anlamamasına şaşırıyordu artık. Çünkü kimse onu anlamaya çalışmıyordu. Sadece anlamış rolü yapıyorlardı etrafındakiler. Ve bu da Serdar'ı daha derin çıkmazlara sürüklüyordu. Serdar günden güne eriyip bitiyordu. Serdar günden güne herkesin gözü önünde ölüyordu. Alıştıyordu. Alışmaya çalışıyordu. Alıştırılıyordu. Alışmak zorunda bırakılıyordu. Başımı usulca tekrar vuruyorum cama, tekrar... ■

TARTI

Havva GÖÇMEN

Karanlık gecenin gölgesinde yanıma alarak mutsuzluklarımı, yorgun bir şekilde yürüyordum. Geçip giden arabalar, karanlığımızı aydınlattığını sandığımız parlak ışıklar ve amaçsızca yürüyen insanlar her nefesimde bana hayatın devam ettiğini vurgulasa da içimde yaşamın anlamını arayan yanım gözlerime boş bir bakış yayıyor ve sadece kendi dünyamı sorguluyordum. Kendimden başkasına gücüm yetemezdi ki. Yaşayan insanların yüzde kaçı-

nın hayatın anlamını sorgulamadan hayatını idame ettiriyor olması, kendini bulamamış biri için anlam ifade eder miydi?

Düşüncelerimin hafif esen rüzgâr eşliğinde yüzüme değdiği hayatın yolu gibi görünen o boş kavşakta yorgun yürüyordum. Umarsız, çaresiz ve bitkin. Arabaların geçtiğini korna sesiyle fark etmiştim. Sanki biri bana her gün yaşadığımız bir sahneyi hatırlatırcasına “dur, hayat devam ediyor” der gibiydi. O sese gülümseyerek istifimi bozmadan yoluma devam ettim. Yürüdüğüm yolda sallanan ruhumdaki çalkantılar mıydı yoksa gecenin kararın yönü mü içimdeki ürpertiye sebep oluyordu. Bilmiyordum, bilmekten de korkuyordum. Hangi müziğin sesi yüreğimden yayılan acının nağmesini verebilirdi?

Gece hüznü doymuş, hüznüyle mutlu olmaya çalışan bir melankolinin açlığında gibiydi. Kimse bu kederi görmüyor, geçip giden arabalar ve her zaman bir yerlere yetişme telaşı olan insanlar dolduruyordu caddeyi. Kaç sevda, kaç dostluk, kaç vefa, kaç vefasızlık ve kaç mutluluk geçmişti yanımdan kim bilir. Yanımdan geçen duyguları görmüyordum gözlerim. Öylesine odaklanmışım ki kendi acıma, nerede olduğumun farkında değildim. Gözlerime değen birkaç damla gözyaşı içime akıyordu ve ben içime kaçıyordum. Kaçtığım aralıklardan izliyordum dünyayı. Herkesin arzuladığı benim kaçtığım dünyayı. Sonra ayağımın takıldığı bir karartı çarptı gözüme. Küçük bir gölgenin yere temas etmiş gölgesi. Acının cisimleşmiş hali miydi gördüğüm yoksa kendi düşüncelerimin gölge şekline gelmiş izlenimi miydi? Ayırt etmeye çalışırken denk geldim o bakışlarla. İnsanın içine işleyen ve bu gözlerde bu kederin ne işi olduğunu sorgulayacak bakışlar ruhuma nüfuz etti. Gözlerindeki ıslaklık bütün dünyanın yükünün verdiği ıstırapın sonucu gibiydi. Gözleri insanı bir başka derinliğe götürüyordu.

Yedi sekiz yaşlarında gözleri gece karası ve teni bu şehrin sıcaklığında yanmış kavruk esmer bir çocuğa aitti dökülen damlalar. O hali görünce elinden oyuncuğu alınan bir çocuğun masumiyetiyle onunla birlikte oturdum kaldırıma. Bütün çocuksu yanlarımı ceplerimden çıkararak uzun zamandır ruhumu kemiren düşünceleri dolayarak gözlerime ağladım saf bir haykırıyla. Sanki biri sorsa arkamda o çocuğu gösterecek bir cesaretle büyük olmanın kisvesini atarak üstümden onunla birlikte ağladım. O bana neden ağladığımı sormayacak kadar kendi dünyasındayken ben onun dünyasında bulduğum kendimi yanıma oturtarak “neden ağlıyorsun?” diye sordum. Koluyla gözlerindeki yaşları silmeye çalışırken bütün derdini önüne katmış bir insanın edasıyla “abla, tartım” dedi gözlerini akan yaşlara aldırılmadan yere dökerek. O zaman kaydı bakışlarım yerdeki cam kırıklarına. Bir an için yüreğimi kanatan acının gözlerime hücum etmesiyle daha sesli olmuştu ağlamalarım.

Yerdeki tartıdan kalan cam parçaları gönlünü yakmıştı besbelli. İşini, emeğini, umutlarını yüklediği tartının kırılması ruhunda inkisarla-

ra yol açmıştı. Benim canımı yakan neydi? Çocuğun yerle bir olan umutları mı yoksa kendi umutlarım mı? Sahi cam kırıkları mı daha fazla acıttı insanı yoksa can kırıkları mı? Dostluklar, vefasızlıklar, öfke anından söylenen sözlerle tuzla buz olmuş umutlar ve gururdan maskeler arkasına saklanmış insanlar mıydı camların arkasında gördüklerim. Tüm düşüncelerimi kendime saklayarak bir çocuğun cam kırıklarına şifa olması niyetiyle gülümsedim.

Ona bir mutluluk bahsetmiştim. Hayatında yük dolu bir saati ama geriye dönüp baktığında artık gülümseyecek bir anı ona huzurla vermiştim. Heyecan ve şaşkınlıkla “peki abla, senin neyin var, sen niye ağlıyorsun?” demeden, kendi derdi kadar kolay bir çözümümün olup olmadığını sorgulamadan çekip gitti. Çocuksu bir düşüncesizliğin hoyrat ama insanı kırmayan bir gidişti onunki.

Öylece kalakaldım cam kırıklarıyla. Hangi renginde kalmıştım gecenin? Hangi siyahın karartısının gölgesinde oturuyordum sessizce. O karanlıkta camın hangi tarafını görüyordum? Ben kendi can kırıklarım arasında kalırken yolda kalmışlığa mı yalnızlığa mı yoksa hayatın anlamına mı ağlıyordum. Kirlenmiş insanların kocaman dünyalarında ulaşınca mutlu sona kavuşma ihtimali olan çocuğun şansından istiyordum. Elinden düşen tartının yüreğimin ağırlığını kaldıramayacağını söylemek isterdim ona. Hangi ağırlık kaldırır insanın kalbinin yükünü. Ve bu kalp ne çok ağırlık kaldırmıştı öyle. O ağırlıklar küçük çocuğun tartısı gibi bir gün tuzla buz olmuştu. Verde olan, yerde kalan o an benim gözümde canımın kırıklarına. Umudum ve hayallerimdi. ■

BÜYÜK İŞLER

Melike Su DİKAYAK

Büyük işler, dedi telefondaki ses. Bizi aşan işler. Sinirlenmişim, bizi aşan ne demekti ki? Zaten insan kendi sınırlarını kendisi çizmiyor muydu? Tarih, sadece ders kitaplarında adı geçen insanlardan mı ibaretti ya da herhangi bir sebeple herkesçe bilinmek her zaman yeterli bir sebep olur muydu? Oturuyorum bazen bir kafede cam kenarına, bir çay söylüyorum ve gözlemliyorum hayatı. Çünkü bana göre her insan yazılmamış bir romandır. Her insan aslında aptal, zalim, âşıktır özünde. Böylece insanları anlamaya çalışıyorum. Kendimi onların yerine koymuyorum, onların gözünden seyrediyorum kendimi. Sokakta bir kadın; elinde telefon, hararetili hararetili konuşuyor. Yanında bir çocuk, elinde yaşam dolu kitaplar, bir yere varmaya çalışıyor. Köşede bir teyze, taptaze gözleme açıyor. Gayet mutlu,

gayet işinden memnun... Peki neden mutlu olduğu işi yapamaz insan, neden korkar insan, neden korkar kendini açmaya? Tercihlerimiz her zaman doğru olmak zorunda mıdır veya doğrumuzu yapınca farklılaşacağımız için mi soyutlarız kendimizi üretmekten? Doğru kararı verdin. Doğrular ve yanlışlar kendi kavgasını yaşarken çoğu insan kaybeder hayatını bu kavgada. Hayat demişim pardon, benliğini. Çünkü bu dünyada ancak var olmak için kendinden ödün verenler, yanlışlarını doğrularına katanlar tanır somutlaşan insanları. Ve inadına somutlaşmayanları... Kendime varıyorum en sonunda. Peki ben somutlaşmak objeleşmek mi istiyorum, kendimi var etmek mi? Kendi doğruya da yanlışına da ben mi karar vermek istiyorum; yoksa başkasının doğrusu üstünden gitmeyi mi?

Bizi aşan şeyler, dedi. Bizi bizliğe götüren şeyler. Bize kendimize yön verme hakkını tanıyacak kararlar ve gerçekleşmek için bekleyen onca eylem... Belki dört, belki de beş yanlışın bizi tek bir doğruya götüreceği ufak ayaklanmalar. Kırmızı aygıncıdaki prangaları. Korkmayın, o kadar zor bir şey değil anlatmaya çalıştığım zaten en başında da o pranganın oraya vurulmasına da "siz" boyun eğmemiş miydiniz? ■

HANDAN'IN SANDIĞI

Musa DENGİZ

Kapalı perdeye doğru yürürken içindeki sızıntıyı hala atamamıştı. Pencerenin yanına gelince birdenbire durdu. Perdeyi aralayıp dışarı baktı. Bir süre boş bakışlarla sokağın karşı tarafındaki evlerin çatıları arkasına saklanmaya çalışan güneşin göğün mavisine karışarak morarmasını seyretti. Yeniden sokağa bakarken yüzünü buruşturdu. Yumuşak, yumuşak olduğu kadar da ümitsiz bir sesle:

-Görünürde hiç kimse yok, dedi.

Kahverengi kadife perdeyi bırakınca, içerisi yine sıkıntı veren o loş karanlıkla doldu. Karanlıktan irkildi, korktu. Aceleyle tavandaki

kristal lambalardan birini yaktı. Kristal cam parçalarından yayılan sevinçli ışıklar, kare şeklindeki oturma odasını doldurdu. Cilalı ceviz mobilyalar parladı. Günlerdir gözlerinde duran donuk bakışlarla, uzun süredir bir tekerlekli sehpa üzerinde duran ve tek bir parçaymış gibi görünen ceviz sandığa baktı. Yüzünü buruşturdu. Otomobil sesini duyunca, aceleci adımlarla pencereye doğru koştu. İyice eskimiş perdeyi iki yana doğru açtı. Akşam serinliğinin kollarına atılmaya hazırlanan sokağa bakıp yine kimseyi göremeyince, tembel ve sıkıntılı bir yorgunluk çöktü üzerine. Dudaklarından uzaklaşmayan bir sesle:

-Her zamanki gibi bu kez de gelmeyecekler, dedi.

Kalınca bacaklarından ayaklarına doğru inen ince ağrıyı duyumsayınca yorulduğunu anladı. Yavaş adımlarla yürüyüp eskimiş ve yer yer soyulmuş deri koltuğa oturdu. Geniş kalçalarının ağırlığına dayanamayan koltuk iyice çöktü. Koltuğun kenarına tutunarak ayağa kalktı. Geriye doğru döndü. Koltuğa bakarken acı bir gülümseme seğirtti suratında. Mırıldanırçasına:

-Belki sandık da bunlar gibi çürümüştür, dedi.

Kaygılanarak sandığa doğru yürürken açık kahverengi yuvarlak masanın tam ortasında duran Delft Mavisli porselen vazonun içindeki kurumuş iki kırmızı güle takıldı bakışları. Vazonun yanında duran paslı anahtara baktı. Bakışları bir süre sandıkla anahtar arasında gidip geldi. Düşündüğünden utanmış gibi başını çevirince her zaman açık duran yatak odasının kapısını gördü yatak odasına girdi. Lambayı yaktı. İçeride; genişçe yatak, yatağın tam karşısındaki duvara yaslanmış ağır hantal gardirop ve gardiropun yanında yıllardır aynı biçimde duran makyaj masası vardı. Onlar da salondaki yuvarlak masa gibi kırmızıya yakın açık kahverengindeydi. Makyaj masasının üzerinde rujlar, alıklar ve çeşit çeşit krem kutuları vardı. Elini bir krem kutusuna doğru uzatırken yasak bir şey yapıyormuş duygusuna kapıldı. Bir süre öyle kararsız bekledikten sonra elini geri çekti. Kulakları çınladı. Kapı ziline çaldığını sandı. Nefesini tutarak dışarıyı dinledi. Herhangi bir ses duymayınca yüzünü acı bir kaygı kapladı. Gidip yatağın baş tarafındaki duvara yaslanmış duran sandalyeye oturdu. Oturduğu yerden genişçe yatağa baktı. İçi boş bir gülümseme dudaklarında gezinirken, sıkıldığı zamanlarda yaptığı gibi kafasını sallayarak uzun sarı saçlarını geriye doğru attı. Sırtını oturduğu sandalyenin arkasındaki duvara yasladı. Anneannesinin kırış kırış olan yüzü geldi gözlerinin önüne. Bir süre onu izledi. Gözleri yaşarınca bakışlarını tavana çevirdi. Anneannesinin iri yeşil gözlerinin tavanın her yerinden kendisine baktığı duygusuna kapıldı. Korkuyla sevinç arasında gidip geldi düşünceleri. Usu allak bullak oldu. Gözlerini kapadı. Yanaklarından akan gözyaşlarının ılıklığıyla kendine geldi. Birkaç hafta önce anneannesini ziyarete gidişini anımsadı.

Dış kapıdan daha yeni girmiştim. Ayak seslerimi mi duydu, yoksa temiz havanın içeri girmesiyle mi uyandı anlayamadım. Boğuk bir sesle "Melek çabuk yanıma gel" diye beni çağırdı. Dış kapıyı bile kapamadan koşarak yanına geldim. Her zamanki gibi öyle kıpırdamadan yatıyordu. Ona doğru eğilerek:

-Anneanne, dedim.

Hiçbir tepki göstermeden yatışı beni kaygılandırdı ama onu birazcık da olsa neşelendirebilmek için:

-Anneanne beni beklemiyormuş gibi bir halin var, yoksa birini mi bekliyordun, diye şaka yaptım.

Yüzüme baktı. Zoraki gülümsemeye çalışarak, donuk bakışlarına karşın tiz bir sesle:

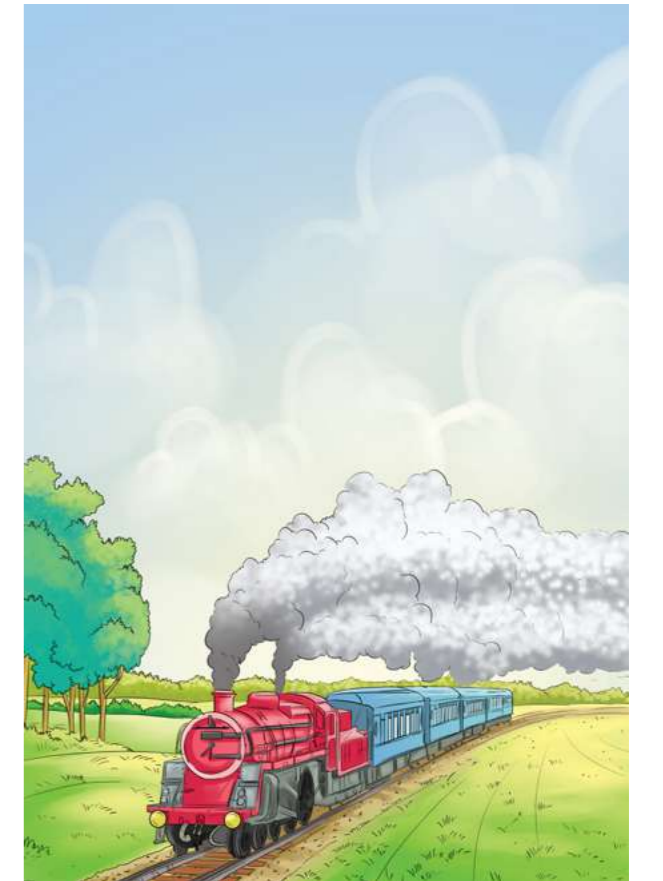
-Bu dünyada herkes ayaktaki insanı seviyor yavrum, dedi. İnsan yatağa düşünce kendi çocukları bile yanına uğramıyor. . .

Buz gibi bir suskunluktan sonra elini yatağın kenarına vurdu:

-Gel otur yanıma.

-Önce ocağa kahve suyu koyayım da ondan sonra oturayım anneanne, dedim.

Boş ver dercesine göz kırptı:

-Daha sonra koyarsın, şimdi gel yanıma otur.

O ağrılı iç kanamadan sonra ilk kez onu böyle sağlıklı görüyordum. Eliyle kendine daha da yaklaşmamı işaret etti. Sandalyemi biraz daha yatağına yaklaştırdım. Derisi buruşmuş ellerimin içine aldım. Çilli geniş yüzüne yumuşak ve pembe bir mutluluk yayıldı. Açık duran kapıdan görünen tekerlekli sehpa üzerindeki sandığı parmağıyla gösterdi:

-Ben küçüktüm. Babamın çalıştığı kente yakın bir köyde oturan dedemlerin uzunca bir tarlası vardı. Tam ortasında da dedemlerin ev. Tarlanın çevresi her zaman içi su dolu bir kanalla çevriliydi. Tarlanın bir başından demir yolu geçiyordu. Babam, annem ve ben o eve gittiğimizde tren sesi duyar duymaz inatçı ve inanılmaz bir istekle demir yoluna doğru koşuyordum. Ama her defasında ben daha ince kanallın kenarına varmadan aceleci tren geçip gidiyordu. Tren öyle geçip gidince tarlada otlayan ineklerin bana güldüğünü düşünüyorum, öyle düşününce de başlıyordum ağlamaya. Bu

hemen hemen her zaman aynı oluyordu.

Yeşil çimenlerin sıcak güneşe güldüğü, masmavi gökyüzünde tek bir bulutun bulunmadığı bir gün, ben yine heyecanla tren yoluna doğru koşarken, annemde beni yakalamak için arkamdan koştu. O kovalamacayla tren geçmeden kanallın kenarına vardık. Varır varmaz da kara bir duman yaya yaya yoluna devam eden trendeki yolculara el sallamaya başladık. El salladığımızı gören yolculardan bazıları da bize el salladılar. Birbirimize böyle oynarcasına el sallamamız çok hoşuma gitti. Katıla katıla güldüm. Tren uzaklaşınca annem beni kucaklayıp havaya kaldırdı. Annem, beni yavaşça çimenlerin üzerine bırakırken ben hala gülüyordum:

-Bu trenle deden geliyor. Baban at arabasıyla onu karşılamaya gitti, dedi annem. Hava çok sıcaktı. Eve geldiğimizde ikimiz de susamıştık. Önce annem su içti, sonra da bana verdi. Hava sıcak olduğu için içerde durmak istemiyordu canım. Yine dışarı çıktım. Dede-

min evinin arka bahçesinde adlarını bilmediğim birçok ağaç vardı. Çoğu meyve de vermiyordu, ama dedem onları hiç kesmiyordu. Ben daha çok bu meyve vermeyen ağaçların rüzgâr vurdukça hisirdayan yapraklarını seviyordum. Nedense o hisirtiyi duyunca uykum geliyordu. O gün de öyle oldu. Bir ağacın altında otururken uyumuşum.

Babamın o tok ve burundan çıkan sesi uyardı beni. Babam:

-Handan, Handan. . . Diyerek çağırıyordu. Uykudan zar zor uyanıp gözlerimi açınca babamın arkasında duran ve ondan daha uzun boylu olan dedemi gördüm. Yarı yarıya aklaşmış saçları her zamanki gibi arkaya doğru taralıydı. Mavi gözleriyle gülümsedi. Elindeki çikolatayı bana uzatırken:

-Paris'ten senin için aldım, dedi gözünü kırparak.

Ben çikolatanın üzerindeki parlak kâğıdı yırtmaya çalışırken, babamın kalın ve tok sesi:

-Dedene teşekkür et, dedi.

Ben teşekkür yerine her ikisine de çikolatamdan birer parça verdim. Dedemin çok hoşuna gitmiş olmalı ki, o güne kadar yapmadığı bir şey yapıp, beni kucığına aldı. İşte o gün dedemin kucığında eve girdiğim zaman oturma odasının bir köşesine yerleştirilmiş bu sandığı gördüm.

-Ninemden anneme, annemden bana, benden de sana kalacakların hepsi onun içinde, dedi anneannem.

Son sözcükler biraz uzadı dudakları arasında. İri ellerimin içindeki incelmış parmakları anlamlı anlamlı kıpırdadı. Bir süre dudağı seğirdi. Dudağının seğirmesi geçince de ilk kocasından ayrılışını anlatmaya başladı.

-O da ötekiler gibi Yeni Zelanda'ya gitme hastalığına yakalanmıştı. Askerden döndükten sonra hemen hemen her akşam "gideceğim" diyordu. Ben hamileydim. Ona gitme diyordusam da beni çıkaracağını söylüyordu. Ama o gittikten sonra ne ondan de çiftliğinden

haber alabildim. Geri dönmesini çok bekledim ama dönmedi. Belki de daha oralara gitmeden yolda öldü. Annem, teyzen büyüyip evlendiler. Dayın on sekizini doldurur doldurmaz evden ayrıldı. Onlar ayrılınca yapayalnız kaldım. Önceleri adımı "özgürlük" koydum yalnızlığın. Sonra çekilmez olunca yalnızlık, ikinci kez evlendim. Evlendiğim için çocuklarım bana da rıldılar. Evlendiğim adam yıllar önce öldü, ama çocuklarımın bencil dargınlığı bitmedi. Yıllardır kapımı açtıkları yok. Belki de onların hasretiyle gideceğim bu dünyadan. . . Ama olsun, yıllar sonra da olsa geldin ya o da bana yeter Melek. Ben de. . .

Tümcesini bitirmedi. Bir süre sustuktan sonra fersiz bakışlarıyla beni süzdü:

-Doktora söyledim. Kanamam yeniden başlarsa morfini artıracak. O acıyı bir kez daha çekmek istemiyorum Melek zaten bu zayıf vücudum da o ağrılara dayanmaz...

Kapının zili birkaç kez arka arkaya çaldığında,

anneannesinin yeşil bakışları Melek'in göz yaşlarına karışmıştı. Melek birden telaşlandı. Aceleyle gözyaşlarını silerek kapıya doğru koştu. Kapıyı açar açmaz dayısı, teyzesi ve annesi arka arkaya içeri girdiler.

Oturma odasındaki yuvarlak masayı çevreleyen arkalıkları ince el oymalı üç sandalyeye oturdular. Melek de yatak odasındaki sandalyeyi alıp geldi. Bir süre birbirlerine bakmadan masanın çevresinde öyle sessiz oturdular. Melek birisinin konuşmaya başlaması için içinden dua ediyordu ki, çok sıkılan teyzesi, soğuk bir sesle:

-Buraya oturmak için gelmedik. Ne yapacak-sak yapalım. Yarın erkenden işe gideceğim, dedi.

Melek'in annesi de kardeşinin sesine benzeyen bir sesle:

-Evet, dedi.

Dayısı kız kardeşlerinin söylediklerine içerenmiş gibi dudaklarını büzüştürdü. Sıkıntılı bir hareketle cebinden sigara paketini çıkarıp bir sigara yaktı. Melek, bu ağır ve suskun havayı dağıtır diye dayısından bir sigara istedi. Dayısı ona verdiği sigarayı yakınca peş peşe birkaç nefes çekti. Boğulacak gibi oldu. Gözleri yaşardı, ama inatla sigarayı sonuna kadar içti. Sigaranın izmaritini küllükte ezerken, dayısının sesini duydu:

-Melek kaç yıldır sen ilgileniyorsun annemle, senin söyleyecek bir şeyin var mı?

Dayısının sesi ne kadar kalınlaşmış ne kadar ondan uzaklaşmıştı. O bunları düşünürken teyzesi:

-Benim hiçbir şey dinlemeye zamanım yok, her şey ortada, bir an önce bitirelim şu işi, dedi.

Hiçbir şey söylemeyen Melek masanın üzerinde duran paslı anahtarı alıp dayısına doğru uzattı. Dayısı aldığı anahtarı bir süre parmaklarının arasında çevirdikten sonra yavaşça kalkıp, üstünde el oymalı sandığın bulunduğu tekerlekli sehpayı masanın yanına çekti. Anahtarı sokup üç kez çevirerek kilidi açtı. Kapağı

açılan sandıktan odaya lavanta kokusu yayıldı. Herkes birbirine bakarken, Melek'in dayısı elini uzatıp, biri beyaz, biri sarı, biri de pembe üç ipek bluz, yarısı yanmış kırmızı bir mum, İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir madalya, bir denizci şapkası, üç tane de sedef düğme çıkarıp masanın üzerine koydu. Masanın üzerindeki kayıtsızca bakan annesi:

-Başka bir şey yok mu? Diye sordu.

Dayısı yanıt vermeden elini uzatıp sandığın içinden aldığı bir zarfı Melek'in annesine uzattı. Ağlamaklı bir sesle de:

-Bir de bu, dedi.

Melek'in annesi aceleyle zarfı açtı. İçinden dörde katlanmış bir kâğıt çıkardı. Kuru ve dümdüz bir sesle okudu:

"Bütün varlığım içinde yaşadığım bu ev ve içindeki eşyalarımdır. Hepsini son yıllarımda bana sabırla bakan torunum Meleğe bırakıyorum."

Handan

Melek'in annesi okuduğu kâğıdı diğer eşyaların üzerine atarken, teyzesinin sıkıntılı bakışları odanın içinde birkaç kez gezindi. Üzerinde ceviz yaprağı oyması olan sandığa bakarak:

-Bu yazı annemin değil, dedi öfkeyle. Melek teyzesinin suçlamasından utandı, sıkıldı, o uzun boylu iri vücudunu bir yerlere saklamak istedi. Sıkıntılı bir sesle:

-Ben hiçbir şey istemiyorum, dedi. Sadece anneannemden hatıra olarak şu sandığı bana verirseniz sevinirim.

Teyzesi uzun kirpiklerini kırıştırdıktan sonra biraz önceki sesini hiç değiştirmeden:

-Bu mektubun bence hiçbir değeri yok. Ev de, sandık da satılacak, dedi.

Melek'in annesi de kız kardeşinin sesiyle konuşuyordu sanki:

-Belki de sandık antıkadır... ■

OTOBÜS ARKADAŞI

Zeynep CADUK

ASUDE: Hani ipe basıyorsun ya. O bölümü diyorum işte.

BÜŞRA: İpe basman gereken bölüm mü? Bizim oralarda ipe yanlışlıkla basarsan yanarsın.

ASUDE: Yanarsın?

BÜŞRA: Yenilirsin yani.

ASUDE: Boş ver onu. Peki, çilebülbulde beş taş mı dizediniz yoksa yedi taş mı?

BÜŞRA: Benim aklım hala ip atlamada kaldı. Sen şunu şöyle bir güzel anlatsan? Nasıl oynardınız siz?

ASUDE: İlk başta çömbelek dediğimiz yöntemle ilk, ikinci ve sonuncu oyuncuları belirlerdik. İkinci ve sonuncu oyuncular ipin içine girerdi. Oyunun ilk bölümüne üçler denirdi. Bu bölümde ipin içindekiler ipi diz hizalarına getirirlerdi. İlk oyuncu çift taraflı ipin bir tarafını iki bacağına arasına alır ve zıplayarak diğer taraftaki ipi iki bacağına arasına alırdı. Bunu söylediği tekerleme bitene dek yapardı. Çeşit çeşit ip atlama tekerlemelerimiz vardı. Bu bölümden sonra dörtler dediğimiz bölüm gelirdi.

BÜŞRA: Merak ettiğim bir şey var. Üçler var, dörtler var da birler ve ikiler neden yok?

ASUDE: Var ama oynamazdık aslında. Birlerde ip bilek hizasında olduğu için çok basittir. Bu yüzden oynamazdık. İkiler de şeytandan olduğu için oynamazdık.

BÜŞRA: Şeytandan derken?

ASUDE: İkiler şeytandandır derlerdi hep. Ne diyordum? Evet, dörtlerde ip kalça altı hizasında olurdu. Bu yüzden bir ipten diğerine atlamak zordu. Ben başlarda hiç atlayamazdım da zamanla alıştım. Bu bölümden sonra aceleciler dediğimiz bölüm gelirdi. Bu bölümde oyun kurallarını belirleyen kişi (genelde yeşil bir şeye ilk dokunan ve tuttuğu şeyi göstererek "kurallar benden" diye bağırarak kişiydi.) bu bölüme özgü kuralları belirlerdi. Bu kurallar o bölümün hızlı mı yavaş mı, ipe değerek mi değmeyerek mi, tekerlemeyi kaç defa söyleyerek oynanacağını belirlerdi. Acelecilerde ip bilekten başlayıp yavaş yavaş yükselerek acele birler, ikiler, üçler ve dörtler bölümleri oynardı. Bundan sonra da oyun bu şekilde her bölümde değişik kurallara uyularak devam ederdi.

BÜŞRA: Dediğin gibi bazı farklar varmış gerçekten. Ama bizimki de aşağı yukarı böyleydi. O değil de sen çilebülbul dedin az önce. İşte onu ilk defa duydum, nedir o sahi?

ASUDE: Hani oyuncular iki gruba ayrılır. Kocaman taşlar üst üste dizilir. Oyunu başlatan grup topla taşları devirir. Diğer grup topu alır ve oyunu başlatan gruba topla vurmaya çalışırken taşları deviren grup hem toptan kaçarak hem de taşları eskisi gibi dizmeye çalışır.

BÜŞRA: Bildim bildim. Dokuztaş diyorsun sen.

ASUDE: Öyle mi diyordunuz siz?

BÜŞRA: Öyle ya. Biz onu ne beş ne de yedi taşla oynardık. Biz onu dokuz taşla oynardık.

ASUDE: Beştaş da vardı bak. Bizim köyde asfalt yolun yan tarafında yolun üstüne döktükleri taştan bir sürü vardı. Bu taşlar beştaş oynamak için birebirdi. Ben babamla oynardım onu. Zaten ilk evlilik yıllarında annemle babam çok oynarlarmış. Biz babamla oynarken annem de yanımızdaysa hep babamın yaptığı hilelerden şikâyet eder, ben de oyundan çok tatlı atışmalarına dikkat kesilirdim. Oyuna çok dikkat vermediğimden değil de hep kendimi yeteneksiz bulduğum bir oyun olduğundan babamı bir kere bile yenememiştim bu oyunda. Hem el çabukluğu hem de çok yetenek gerektirdiğini düşündüğüm bu oyun zordu hakikaten de. Ama yine de severdim çünkü iki kişinin oynadığı oyunlara hep ayrı bir zaafım olmuştur.

BÜŞRA: Ben grup oyunlarını daha çok severdim. Benim favori oyunum hiç değişmedi. Hep seksekti.

ASUDE: İyi oynar mıydın bari?

BÜŞRA: Ustasıyım. Uzun süre yanmadığım için arkadaşlarım artık çizgiye basmam için beni iterlerdi. O zaman bile bazen dengemi

sağlayabilirdim. Dengemi sağlayamayıp düşsem de hemen itiraz ederdim onlar ittiği için. Böylece hep bir tartışmayla evlere dağılırdık. Benim için tartışmalar bile tadımı kaçıramazdı sekseğin.

ASUDE: Siz sekiz kutu çizip mi oynardınız on kutu mu?

BÜŞRA: Biz hep sekiz çizerdik. Bir de ben yedinci ve sekizinci kutuya bile çok isabetli atardım taşımı. Kimsenin o kutuya geçip taşım uzağa gitmesin diye ayaklarını V yapmasına gerek kalmazdı. Taşımı isabetli atar, hiç yalpalamadan seke seke ilerler, taşımı zorlanmadan yerden alır, geldiğim gibi rahatça geri dönerdim.

ASUDE: Sahi sizin orada çok fazla tebeşir taşı bulunur muydu?

BÜŞRA: Yakınlarda inşaat yapılıyorsa evet ancak inşaat yoksa pek bulunmazdı.

ASUDE: Ben sekseği yalnız babaannemlere gidince onların binasındaki çocuklarla oynardım. Bizim binadaki çocuklar seksek oynamazdı çünkü. Ama bizde de yakartop çok oynanırdı.

BÜŞRA: Yakar topta pek yanmazdım ama hiç onluk da tutamazdım.

ASUDE: Onluk mu? Ben hiç öyle bir kavram bilmiyorum.

BÜŞRA: Nasıl olur canım? İlla ki duymuşsunur.

ASUDE: Yok valla hiç duymadım. Nedir?

BÜŞRA: Hani top daha hiç yere değmeden topu tutarsan onluk almış oluyorsun. Yandığında onluğu kullanarak oyuna yeniden girebiliyorsun ya da yanmasan bile onluğunu, yanan bir takım arkadaşına vererek onun da oyuna girmesini sağlayabiliyorsun.

ASUDE: Biz ona can diyorduk. Topu tutmaya da can tutmak diyorduk.

BÜŞRA: Benim okuldan bir arkadaşım da can

tutmak diyordu. Şimdi hatırladım.

ASUDE: Okul demişken okulda ne oynardınız?

BÜŞRA: Bahçeye çıkmışsak hayalet diye bir oyunumuz vardı. Onu oynardık. Sınıftaysak da ya el kızartmaca ya da kâğıt üstünde sos, tren gibi oyunları oynardık.

ASUDE: Hayaleti ilk defa duydum. Onu da anlatsana.

BÜŞRA: Bir kovalamaca oyunuydu hayalet. Ebe bize yaklaştığı zaman farkındaysak hemen kıpırdamadan durur, elimizi göğsümüze çarpıraz koyar ve hayalet diye bağırırsak ebe bizi ebeleyemezdi. O yüzden ebe için zor, diğer herkes için kolay bir oyundu. Ebe kolay değişmediğinden bir teneffüs boyunca hep aynı kişi ebe olurdu. Bazen birimiz ebeye acır ve gönüllü olarak ebeyle yer değiştirirdik.

ASUDE: Kovalamacaya dedin de yerden yüksek geldi aklıma. Bizim binanın bahçesi adeta bu oyun için tasarlanmıştı.

BÜŞRA: Duymuştum ama hiç oynamadım.

ASUDE: Çok şey kaçırmışsın. Senin için seksek neyse benim için de yerden yüksek oydu. Dur bak bir anımı anlatayım sana.

BÜŞRA: Anlat ama oyunun nasıl oynandığını bilmiyorum.

ASUDE: O basit zaten. Bu oyunda da bir ebe var. Ebe kovalıyor diğerleri kaçıyor. Kaçanlar yerden yüksek bir yere çıktığı anda ebe ebeleyemiyor.

BÜŞRA: Anladım, şimdi anlatabilirsin anımı.

ASUDE: Bir gün yine bahçeye arkadaşlarımla oynamaya çıktım. Annem o sıralarda üç yaşında olan kardeşimi de kendimle indirmemi söyledi. O sırada iyi eğlenemeyeceğimi anlayarak kardeşimi alıp indim. Aşağıda arkadaşlarımla yerden yüksek oynamaya karar verdik ve tabi ki henüz çok küçük olduğu için kardeşim oynamayacaktı. Yani ben oyun sırasında hem ebeden kaçacak hem de kardeşime göz kulak olacaktım. Tabi eğer oyuna dalmasaydım. Böylece kardeşim gözden kayboldu. Hem anneme söylemekten korkuyordum hem de kardeşim kaybolmuş diye ödüm kopuyordu. Arkadaşlarımla birlikte kardeşimi aramaya çıktık. Tüm mahalleyi turladık ya da o korkuyla bana öyle geldi. Kardeşimi bulamadık. Biz bahçede yokken de annem beni aramış binada. Eve geldiğimde kardeşim, sinirli bakışlarını arkadaşlarıma rağmen hiç gizlemeyen annemin yanında durmuş bana bakıyordu. Kardeşimin kaybolmadığını öğrenmiş olmamın verdiği rahatlık bütün korkumu hafifletmeye yetiyordu. Zaten annem de bana bahçeden dışarı çıktığım için kızıyor, kardeşimin kaybolduğunu sandığımız için onu aramaya çıktığımızı bilmiyordu. Tabi ben de daha fazla sinirlenmesin diye bundan hiç söz etmiyor, sessizce annemden azar işitiyordum. O günü de öyle atlatmıştım anlayacağım.

BÜŞRA: Bir mola yerine daha vardık anlaşılın. Ben bizimkilerin yanına bir uğrayayım.

ASUDE: Ben de annemlerin yanına gitmeliyim. Keyifli bir sohbeti.

BÜŞRA: Bence de öyle. Kendine iyi bak.

ASUDE: Sen de. ■

Denemeler

SON BAKIŞ

Dilayda BİNİCİ

30.12.2015

Acımın dinmediği anlardan biri, vakit daralıyor benim için nefes almak zorlaşıyor. Üstüme gelen duvarlar, ayağımın altından kayan kaldırımlar, güneş yerine çıkan kara bulutlar... Ve kalbimin derinliklerinde solan kara güller! Belki de hiç açmamıştı ki o güller. Belki de... Evde durmak haram sanki bana; çünkü o kâbus dolu olayı hatırlatıyor şu dört duvar arasındaki matem andıran döküntü acılar! Onun soğumuş bedeni karşımdaki odada bakmaya cesaret edemediğim doğrudur. Çünkü korkuyorum onu kurtaramadığım için kendi benliğimden korkuyorum. O "son bakış"tan korkuyorum.

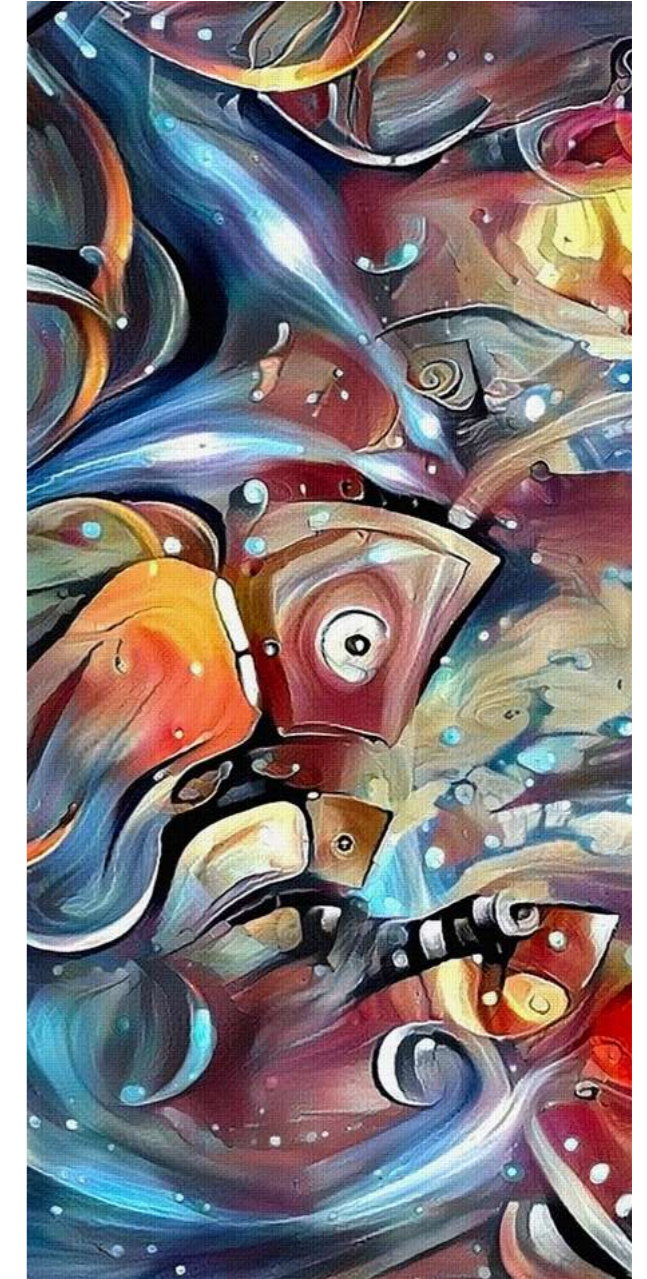
31.12.2015

Acımın doruğa ulaştığı an yakarış, kıvranış, kalpten gelen bir aldaniş var. Bu hayatta karşı bile bile tutsak olup inanmak var. İnanmak onun yaşadığına halen inanmak. Sanırım artık olayla yüzleşmem lazım. Gece vakti saat on bir suları gibi uyku ve uyanıklık arasında büyük bir acı dalgası kulağıma ilişti. Ablam, benim tek dayanağım, tek parçam canına kıymıştı. Celladı olan o hasır iplikle kalp atışına son vermişti. Peki onu ölüme itecek kadar çaresiz bırakan neydi?

01.01.2016

Ya da onun bu buhranlı günlerinde ben neredeydim! Kendi yeraltımda ne yapıyordum. Ne, ne... Tüm hayatımı bana adanmış ablam ölüme adım adım yaklaşırken

onu yalnız, çaresiz ve acımasız rüzgârlara bıraktım. Oradan oraya savrulurken ben gözümün önündeki perdeyle hayatıma devam ettim. (Sanırım biraz dinlenmeliyim). Şu an kar yağıyor ve her tanesi yeryüzüne indikçe yüreğimdeki yaraya acı veriyor. Yaşamak istemiyorum, zaten bulunduğum şehirde yaşayan var mı ki! Bu şehir adeta mezarlıktan pek farkı olmayan ruhsuz insanlar diyarı ve ben de onun bir parçasıyım. Ama benim sadece ruhum değil, bedenim de son bulacak. Bu gece! ■

YAŞAMIMIN İLK UCU: ÇOCUKLUĞUM

Doğa Baran AKGÜL

Yaşamımın ilk ucu çocukluğum... Ömrümün ana vatanı... Orhan Veli diyor ya "bir yolculuk düştü içime." Şairin bu mısralarıyla yolum çocukluğuma düştü. İçime gene yolculuk mu düştü, nedir? Nedir bu yosun kokusu, martıların gürültüsü havalarda... Nedir? Yolculuk olmalı, yolculuk...

Çocukluğumun başına oturmuş kendimi izliyorum gözlerim kapalı. Hayatımın en yalın dönemindeyim. Yer ile gök arasında bir yerdin burası doğduğum büyüdüğüm yer. Sahi başka bir yer var mıydı, başka insanlar var mıydı? Yoksa hep biz bize miydik? Sorsaydınız bana bilemezdim; çünkü burası benim dünyamdı. Zamanın en telaşsız haliydi. Zaman gün batımıydı. Mahallemizde bize saati sorsaydınız daha güneş batmadı ki derdik. Evden çıkarken arkamızdaki hep o nazlı ses: "Gün batmadan evde ol." Güneş narin narin batardı. Aniden bastırmazdı karanlıklar. Güneşi biz yolculardık. Yer ile gök arasında bir yerdin burası. Toprağı, çakılları, taşları fazlaydı.

Düşerdik, bir daha düşerdik. Dizlerimiz kanardı. Canımız çok yanardı. Telaşlanmayın yaralarımız erken iyileşirdi. Annelerimiz çoğu zaman duşta görürdü yaralarımızı. Yine mi düştün der geçerdi. Çünkü annelerimiz bilirdi ki çocukluğumuzda düşmek de vardı, kavga etmek de toprak-

la çamurla kirlenmek de ve yara almak da vardı.

Bir başlardık oyun oynamaya. Kimi ip atlardı, kimi top oynardı, kimi yakan top, kimi tekerlek çevirirdi, kimi çamurdan evler, kimi beş taş, kimi misket oynardı, kimi taş dizmece. Kimi dokuz taş oynar, kimi topaç çevirir. Daha nice oyunlar... Oyunun en güzel yerinde Emine abla seslenirdi -size kek yapıyorum- oyun daha bir güzel olurdu. Songül abla vardı hep bizi bakkala fırına gönderirdi. Songül ablanın çocukları hiç yoktu. Ne zaman çocuğu olacak diye hep konuşurduk aramızda; ama Songül ablanın çocuğu hiçbir zaman olmadı.

Yer ile gök arasında, burada herkes birbirini iyi tanırdı. Herkes birbirinin hikâyesini bilirdi. Kapılar açıktı, kilitli değildi. Kim hasta, kim evine yeni bir şey almış, kim ne yemek yapacak, çoğu zaman bilirdik. Evlerimiz iç içe değildi; ama hayatlarımız iç içeydi ve birbirimize çok benziyorduk.

Ömrümüm orta yaşlarında oturmuş yetişkinliğimle çocukluğumuzu izliyorum gözlerim açık. Sahi, bu kadar iç içe evlerdeyken tanır mısınız alt katta oturan komşunuzu? Bilir misiniz birbirinizin hikâyelerini? Sizi fırına bakkala gönderen bir Songül ablanız var mı? Neden bu kadar çok oyuncaklarınız var? Kolunuzdaki bu akıllı saatler... Peki güneş... Güneşi doya doya batarken izlediniz mi? Avuçlarımızla dokundunuz mu toprağa? Neden kirlili değil kıyafetleriniz? Dizlerinizde var mı yaralarınız? Yaralarımız geç mi iyileşir oldu? Oyunlarımız hep mi tek kişilik? Saatlerce önünde oturduğunuz bu ekranlar...

Duvar ile çatısı olan yerde izliyorum çocukluğumuzu gözlerim açık. Haydi, sizinde içinize düşsün yolculuğunuz. Bir daha düşsün yolumuz kendimize. ■

SUSMAK KONUŞMAK KADAR TEHLİKELİ OLMAYA BAŞLADI- ĞINDA

Renas ERCAN

Size nasıl öldüğümü anlatmak istiyorum. Aslında ben bir katilim. Diğer insanlar gibi. Beni zaman öldürdü. Acı çektire çek-tire... Aslında zaman onurtmaz, hafiflet-tirmez acıyı, geciktirir. İzin vermedi yer altı dünyamdan çıkmama. İlk başta dediğim gibi ebediyete hapsedilmişim yer altı dünyamda. Belki de yapamadıklarımın dolaylı zamanı suçluyordum. Neyse ki bir önemi kalmadı bu saçma sapan tartışma-nın. Aslında yer altı dünyamdan çıkma-mı ölüm sağladı. Acaba beni daha çok mu yer altı dünyama itti? Bilemiyorum. Yer altı dünyamın da bir önemi kalmadı ya. Çünkü ölmüştüm. Tıpkı diğerleri gibi... Unutulmaya, susmaya ve susturulmaya mahkûmdum. Düşünüyordum da ben aslında hiç konuşmamıştım ki... “Neden?” diye soruyorsanız... Korkuyordum. Gerçi kaybedecek bir şeyim kalmamıştı; ama su-

suyordum yok oluşuma. Susuyordum. Bir çeşit ölüm fermanımı imzalıyordum. Çok pişmanım, çok. Çıkmak istiyorum bu lanet yerden. Tekrar yaşamak istiyorum tekrar. Şu anda bir ışık görüyorum. Bu ışık daha önce göremediğim kadar... Acaba tekrar mı tekrar mı?

Ruhum ebediyete hapsedilmiş ölüm gibi... Bir denizin içinde boğuluyorum; ama sadece deniz kurtarabilir beni. Hastayım, yorgunum, ölümle baş başayım. Azrail’in soluk alıp verişini hissedebiliyorum. Yalnızım, bir böcek gibi ama böcek olamayışımı... Size olduğum yeri anlatmak istiyorum. Her yer çok soğuk, her yer benim gibilerle dolu. Aslında burada çok yalnız değilim. Çok tuhaf... Üzerimdeki beyaz miğfer hiç ağır gelmiyordu bana. Yaptıklarımınla yapamadıklarımın kol kola vermiş garip seslerini duyurur beni koruyamayan miğfere. Ruhum yavaş yavaş terk ediyordu bedenimi. Göklere yükselirken arkama bakıyordum. Yine de kimse kalmamış. Sadece bir müezzin ve dört adam... Adamlar sadece kazıyorlardı toprağı. Tabii taşıma görevinden sonra. Adamların yüz ifadesi “artık bitse de kurtulsak bu lanet yerden” der gibiydi. Her küreği yer vuruşu, ruhsuz bedenimin yok oluşuydu.

Beni koruyamayan miğfer ve garip sesler...

Bensizliğimin on beşinci günüydü. Kabullemek ne de zor böyle. Ruhum hala beni bulamadı ama sen beni ruhumdan önce buldun. Etrafımda dolaşıp beni ıssız bir konak gibi bırakan ruhum.. Bir zamanlar ben de yaşıyordum. Aslında kullanılıyordum. Elimden bir şey yapmak gelmiyordu. Yalnızlığın ve çaresizliğin büyüklüğüyle beni baş başa bırakan ruhum, kalbimdeki haykırışları götürememişti. Sükût vadisinde... Bizim büyük çaresizliğimiz ve meyyit kelimeler... ■

TARİH VE EDEBİYAT

Rotinda ÖZKAYNAK

Senelerdir ayrı başlık altında ele alınan Tarih ve edebiyat aslında bir bütündür. Beyaz kâğıdın üzerinde beyaz bir yazı gibidir. Kolaysa beyazdan beyazı ayırım. Tarih ve edebiyatın birbiriyle ilişki içinde bulunduğu en göz önünde bulunan örneği ise asırlar önce bu topraklara basmış olan Osmanlı hükümdarlarıdır. Bunlardan II. Mehmet namı diğer Fatih Sultan Mehmet, birçok ilimle ilgilendiği gibi edebiyatla da ilgilenmiştir. “Avni” mahlasıyla yazdığı şiirlerinde, yalnızlığını ve kimsesizliğini anlatmıştır. Kimsesizliği en güzel şu dörtlüklerle anlatır:

Hiç kimse yok kimsesiz
Herkesin var bir kimsesi
Ben bugün kimsesiz kaldım
Ey kimsesizler kimsesi

Fatih Sultan Mehmet, bu dörtlükte yalnızlığından bahsetmiştir. Kimsesizler kimsesine hitap ediyor bu dörtlükte. Tarih ve edebiyatın birbiriyle ilişki içinde bulunduğu bir diğer örneği ise I. Mehmet Çelebi'nin kardeşi Süleyman Çelebi'dir. Süleyman Çelebi Fetret Dönemi'nde Erzincan Kalesi'nde birçok edebiyatçıyı yanında buldurmuştur. Hatta önemli bir mesnevi örneği olan ve günümüzde Osmanlı ile ilgili en eski bilgiyi veren Ahmedî'nin İskendername'si de Erzincan Kalesi'nde yazılmıştır. Fatih ve Süleyman Çelebi gibi tarihte kalmış birçok kişi, edebiyatla ilgilenmiştir. II. Murat, II. Beyazıt, Yavuz Sul-

tan Selim... Bunlar gibi birçok ismi ele alabiliriz. Bu isimler tarihe çok şey kattığı gibi edebiyata da çok şey katmıştır. Bu yüzden ne edebiyat ne de tarih tek başına anlatılmamalıdır. ■

Şiir

Ali İlker Donbaloglu'na

Ölü Suya İnmiş

Musa DENGİZ

Bir buzdağın görünen yüzü gibi
Sanki ölüler suya inmiş
Cahit Sıtkı oturmuş seyrediyor onları
Elinde topladığı adaçayı menekşe

Dünyanın bütün ölüleri suya inmiş
Kuşkuyla tedirgin gözleri çevrede
Azrail çıktım çıkacağım diyor sanki
Dört yanından çembere alınmış

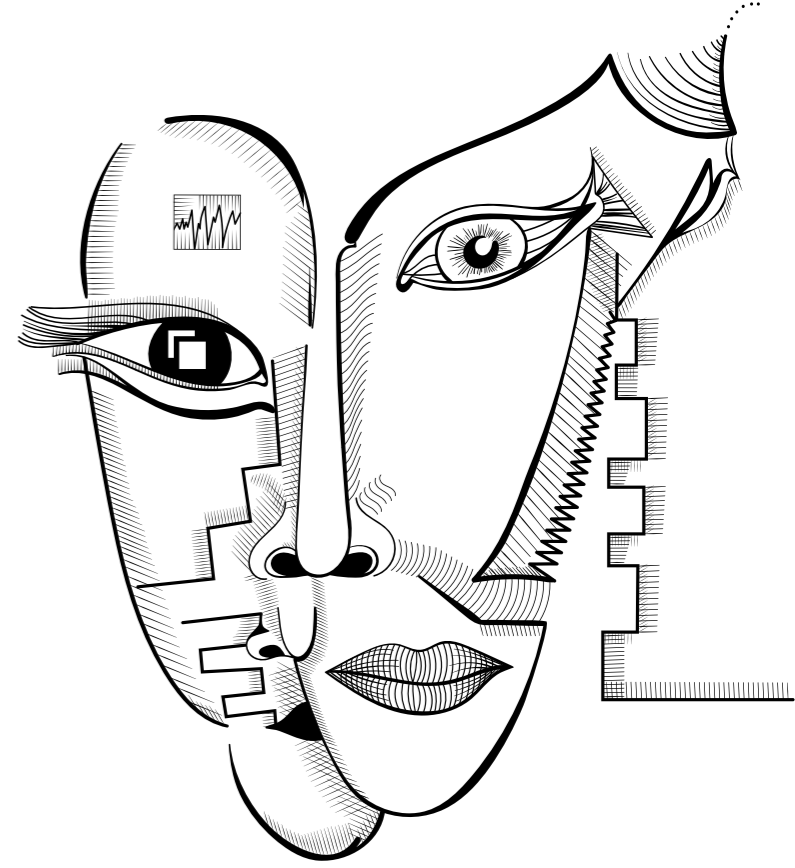
Bu ne hal ne gidişse sürünür
Bir insan doğar yaşar ölür
Ölümün olmadığı yerde ölümsüz ölür
Öyle değil bir dingillik benimki

Sanki umursamama dünyayı bile
İplememe hiç bir şeyi nasılsa öleceğiz
Öyle değil mi ama kazık çıkan var mı
Bir ölü suya inmiş tedirgin gözlerle

Ölü içer suyunu kanlarla yerde
Azraildir vurduğu azrailin kendisidir
Ormansa her zaman sonuna kadar açık
Git git bitmez bir yaşam kıpırtısı

Ayak sesi kuş sesi su sesi su
Herkesin kendinden uzak ölüm korkusu
Herkesin başı dişi ağrısı
Ölüm erken iner doğrusu

Dağlanmıştır yüreği avcının okla
Ok yaydan çıkmışsa oktur
Tarihin bağrından sivrilip çıkmış
Dağların göğsüne oturmuştur
Kuşunsa mutlaka yolu yokuştur
Ölü suya inmiş su tedirgin olmuştur

Kilit

Melike Su DİKAYAK

İzliyorum pencereden yaşamı
Sonra o pencere öyle oluyor ki,
Kapatıyor tüm kapıları yüzüme

Kapatıyor, kilit vuruyorum kalbime
Zorluyor zihnim kilitleri tek tek
Deniyor anahtarı doğruya varana dek

Açılmıyor hiçbir kapı gün yüzüne
Kalbimin kapılarının anahtarını ararken
Kilit kırılıyor kalbimin içinde
Ve hiçbir yol varmıyor senin yüzüne

Nida

Asmin ŞENBAHAR

Ey! merhametsiz yağmur
İçimdeki ateşi söndürmek için mi yağarsın?
Yoksa harlandırmak için mi?
Yağsan bi türlü , yağmasan bi türlü.
Yağınca bolluk , durunca kıtlık olursun .
Kimsin neyin nesisin? söyle bana...
yoksa bana acıyıp da ağlayan meleğin gözyaşları mısın?

.....
Sanki altınla kaplanmıştı her yeri
Parlardı bir kefecesine,efsunkâr gözleri
Kaçır beni,derdi. Bu deliden kaçır.

.....
Seni beyhuşt âdemevladı,
Dönüp bakmaz mısın maziye
Atalarının kusurlarına
Dönüp yine aynı şeyleri yaparsın.
Kendini gaffar'la bir tutarsın
Ben samed'im dersin.
Görürüz.

.....
Gözleri iri, mahzun, biraz müstehzi idi. Bilmezdim neden böyle bakardı, bilmezdim muzdarip olduğunu lakin sezmiştim bir garabet olduğunu, Saik'ini sorardım hep. Bir zaman sualime karşılık verdi: "Reisim harptedir." dedi. "Umut yoktur." dedi. "Dönmesi yoktur." dedi. "Ben bir ye'ise tutulmuşum çıkmaz." dedi.

Dolu

Musa DENGİZ

ipince bir çizgide büyüyen kuşku
dolan ağızda ağrıyan dualarda
yüreğimin iğinde eğirdiğim düş
alış kendini baştan taşlamaya

koydum korkularımı gecenin kuyusuna
düşlük vakti uyanırken boşluğun ninnileri
damlayan yalnızlığı ak göğsünde yaşamın
emdim hiç kesilmedim annem bozkır gelini ne zannettiniz beni

ishal kokulu bir sabahı beklediğim düğüm
sırları dökülmüş bir intiharı boğarsa
ey ayna! beni sırtımdan kucakla
titrerken ay
yüzümün kıvrımlarında
hiç olmamışlığın gölgesinde sarmala

Çınar

Şehmus AKBAŞ

Hey çocuk sen hiçbir çınarın,
Altında uyudun mu güvenle?
Ya da gölgelendin mi bir çınarın altında?
Sen de yalnızken korkar mısın
Ben gibi?

Kim koruyor ey çocuk,
Seni bu hüznü dünyada?
Senin de istiyor mu canın
Uyurken masal dinlemek?
Sahi nerede öğrendin topla oynamayı?
İlk kiminle oynadın saklambaç oynamayı?

Hiç düşündün mü çalan kapının
Ardında
Benim diyen bir babanın olmadığını?
Ya da gelmeyeceğini bile bile
Duyduğun o umudu?
Sahi neden hep kahramanlarımız
Gider hayatın içinden
Biz mi layık değiliz bu beyaz atlılara
Ha çocuk...

Anılar Denizi

Emre ÇOBAN

Başını yasla omzuma
Dünyada vücuda eren
Bil ki cennetten düşen
Ey gözde mahlûk!
Pamuktan ellerini göğsümün üstüne koy
Merhaba de
Kalbinin diline vur prangayı
İçeriye dinle
Bak nasıl canhıraş nasıl yangın yeri
Ben anılar denizinde boğulurken buldum seni
Yırtık bir gazete kupürü gibi savrulurken sokakta
Ayıp değilmiş gibi aldım eline
Kutsarcasına okudun her satırımı
Dokundun bam teline bütün yaşantımın
Sen bir ansın bütün anlarıma tesir eden
Şimdi neden bu gitmek sevdası neden
Bilmez misin kalan gidene nazaran
Hep yek hep hali hüsrân
Şimdi yasla başını omzuma
Merhaba de
Hoşça kal deme.

Hatîf

Ayşenaz Aslı BAKIR

Develerin bıraktığı izleri siliyor deniz
Ve kalkan tozlar okşuyor dalgaları
Gaip gelen seslerin kavgaları bu
Duyulmayan sessiz çığlıklar

Kulaklarım sağırdı duymadım
Kavgalara karıştım ölmedim
Köle gibi sürüklendim oradan oraya
Kendi kendime hapsolmuşum bilmedim

Zakkumlar yerini kaktüslere bırakmış
Kaktüsler süs değil yara
Yaklaşmışım sonsuzluğa meğerse
Ölümmüş kalbime harase

Dilim lal, kelimeler anlamsız
Seraplarda sayıklıyorum söyleyemediklerimi
Serapları görüyorum kirli sularda
Göremediklerimi duyuyorum tenhalarda

Narlar içinde kaybolmuşum
Hârlar haram olmuş bana
Bahreler taşkın değil
Kızgın çöllere benim aşkım

Ey ay bekleme benden ümit
Taşıyamıyorum omuzlarımda geceyi
Ve sen ey mürit
Gönder bana sukileri

Yalan

Melike Su DİKAYAK

Yüzümü koyuyorum avucuna
"N'olur" diyorum, "Dinleme beni, uyma bana"
"Bak burdayım" diyorsun, "gitmedim ki hiç"
Ağlıyorum sonra, ağlıyorum yalanlarına
Ağlıyorum yalanlarının hepsine kanacağıma

Yüzüm avucunun içinde
Bilmezsin ki, kalbin de kaburgana sığıntı.
Yüzüm avucunda ve ben asla bilmeyeceğim
Yalanlarımı avucunda sakladığımda.

Gözlerin Gölgesinde Özgürlüğüm

Havva GÖÇMEN

Esaretin gölgesinde özgürlüğe susamış gönlüm
Esaretin kisvesinde özgürlüğe kanamış gönlüm
Burası benim cehennemim
Cennetten bir köşe miydi gördüğüm
Yoksa Ademin gözlerinde mi cennetim
Yasak ağacın gölgesinde
Ellerine uzandığım
Huzuru yudumladığım
Gözlerinde cennete sığınmışlığım
Sonra
Sonrası cehennem
Elimden tutup içine attığın cehennem
Ademin ademinde kaybolmuşum
Ben Havva, eşsiz kadın, cennetten kovulmuşum

Esaretin gölgesinde dünya zindanına sürülen ben
Arafat'a doğru yol alan
Arafta bir ben
Yardan ayrı
Gülüşlerim bile yaralı
Ellerim şimdi boşlukta
Ve gözlerim
Gözlerim dağları görmekte
Sevgilinin gözlerinde
Dağlar ki artık kumdan kale
Savrulup gitmekte
Savurup gitmekte

Esaretin gölgesinde kimsesizlik ateşlerinde
Ben Havva, eşsiz kadın
Cennetten kovulan
Cehenneme atılıp dünyada yanmışım
Ben dünyada bir garip, cennetimden kovulmuşum
Ademin ademinde kendimle boğulmuşum
Bak karanlık ve kocaman kalabalıklar
Bak insanlar ve kocaman kahkahalar
Bir garip ben
Ashımı kaybetmiş, hükümsüz
Dört duvar her yer, ben bir yitik
Sahi nerede kimliğim, hükümsüz
Bensizliğimde benliğim
Burası benim cehennemim

Esaretin gölgesinde, bir dağın zirvesi
Yaşamak dedikleri bir zindan sanki

Tel örgülerle kaplı, sahte gölgelerin aksi
Oysa yaşamak azizim, şu karşığı yol
Sağa dönünce bu şehrin çıkışı
Sağa dönünce acının son çığlığı
Kısa bir veda ile başlayan bitişler
Uzun zamandır beklenen gidişler
Giden sen isen gitmenin güzelliği
Gitmeleri taşıyan yüreğimin gölgesi
Kulaklarımda özgürlüğün sesi
Bir dağın zirvesi
Saçlarımla rüzgârın ahengi
Kollarımı ufka açmışım
Ben Havva eşsiz kadın
Cennetten atılmışım

Esaretin gölgesinde hürriyeti kucaklıyorum
Ellerimi göğe doğru uzatıyorum
Bir adım daha atsam uçurum
Yukarısı aşağıdan daha uçurum
Bir sadamın tımsı özgürlüğü muştuluyor bana
Esaretin mührünü vururcasına
Elimden cesareti alırcasına
Beni hücreme kapatırcasına
Hücrelerimi dağlarcasına
Ben bir deli kız
Çalınan hayallerimde bulamadığım benliğim
Burası benim cehennemim

Esaretin gölgesinde özgürlüğe susamış gönlüm
Yüreğime hapsolan acıların sesi
Hadi bana özgürlüğü anlat gönlüm!
Atamadığım kahkahalar kursağında
Mühürlü kalbime anlat
Bak kopacak kıyametim
Bir dünya sürgününden uzakta cennetim
Bu ağaçlar
Bu duvarlar
Bu insanlar
Kimse bilmez
Ben Havva eşsiz kadın
Cennetten kovulan
Dünyaya atılan
Etrafım koca zindan
Burası benim cehennemim

Efsunlu Kent Urfa...

Daha çocukken anlamıştım bu kentin efsunlu olduğunu.

M. Sait Taşkıran

Daha çocukken anlamıştım bu kentin efsunlu olduğunu. Dedemin Beykapı Mahallesi'ndeki evinde büyürken ondan dinlediğim masalların peşine bile düşmüştüm. Yüksek duvarlı evlerin arasından, labirentleri andıran dar sokaklardan geçerken kulağıma gelen hoyrat seslerine ayak uydurarak atardım adımlarımı. Yankısı, baharat kokan çarşılarla kadar yayılan bakırcı ritimleri içinde, ateşin serin sulara dönüştüğü Balıklı Göl'ün kıyısından gökyüzünü renge boyayan güvercinlerin gölgelerini izleyerek yürürdüm Urfa Kalesi'ne.

Kenti sonsuza kadar korusun diye Kral Abgar'a armağan edilen İsa'nın Mendili'nin bir zamanlar asılı durduğu sur kapılarından geçip kaleye tırmanırdım. Kalenin derin hendeğinde dedemin anlattığı boynuzlu yılanı bile aramıştım. Sonrasında kaledeki korint başlıklı iki sütundan birine sırtımı verip her defasında kadim kent Urfa'yı izlemiştim saatlerce. Kuzeyde yükselmeye başlayan, türkülere de konu olan dumanlı dağlarda gezinen ceylanları hayalimde çizmiştim. Tam karşımda Büyükyol Mahallesi'nin soluna düşen geniş düzlükte yer alan Halepli Bahçe'de oyunlar oynamıştım. Çok sonraları bu bahçenin bir metre altında mozaiklerin çıktığını öğrendiğimde şaşırmamıştım bile. Hele Göbekli Tepe'de dünyanın bilinen ilk tapınağının bulunduğunu duyduğumda şaşkınlıktan öte tebessüm edip uygarlığın zaman tüneline kendimi yitirmiştim.

Yıllar sonra bu sefer doğup büyüdüğüm kenti kaleme almak için yola düşmüştüm. İlk önce tanıdık bir çöl meltemi yüzümü okşamış her zaman yaptığım gibi yüksek duvarlı eski Urfa evlerinin sıralandığı, gölgede kalan sokaklara atmıştım kendimi. Benden başka kimse yoktu öğlen vakti. Doğru ya öğlen sıcakında dışarı çıkılmazdı. Hayat güneş tepedeyken sokaklarda değil evlerde sürerdi. Bu yüzden Urfa evlerine Hayatlı Evler derlerdi, unutmuşum. Urfa'nın en eski sokaklarından Yorgancı Sokak'taydım. İki kolunu yana uzatsan dokunabileceğin duvarların arasında kalan dar sokakta, evlerin kendine özgü çardakları sokağın üstünü bile kapatır biçimdeydi. Dışarıdan küçük evler gibi duran yapılara adlanılmasın. Hemen hepsi sekiz on ailenin bir arada yaşayabileceği büyüklüktedir.

Urfa'ya ömrünü vermiş sanat tarihçisi, akademisyen ve yazar A. Cihat Kürkçüoğlu ile Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı'nda (ŞURKAV) yaptığım görüşmede, kente özgü ev yapılarının büyüklüğünü ve dokusunu konuşurken ne de güzel bir giriş yapmıştı Kürkçüoğlu. "Bundan elli altmış yıl öncesinde Urfa'da iki meslek

ayıplanırdı. Bunlardan ilki otelcilik diğeri ise lokantacılık. Otelci, misafiri para karşılığında yatırır, lokantacı da misafirlere yemek satardı. Misafirden bu hizmetler karşılığında hiç para alınır mı?” diyerek söze başlamıştı. Mimari yapıların büyüklüğü, misafirperver olan hatta kendi sofralarını da Halil İbrahim Sofrası olarak adlandıran Urfa halkının sosyal yapısıyla ilişkiliydi. Evlerin büyüklüğü evvela bundandı. Olur da misafir gelir, ağırlamada kusur etmeyelim, diye evler büyük yapılırdı.

“İri ve kolay işlenme özelliğine sahip Urfa’ya özgü *Nehit* taşından yapılan evler iki kısımlıdır. Selamlık bölümünde misafirler ağırlanır, Haremlik kısmı çoluk çocuk, gelin damat, ev halkının yaşadığı bölümü oluşturur. Avluda mermerden bir havuz, kuyu, curun denilen su yalağı ve içerisinde incir, dut, nar, portakal, kebbat, annep, zakkum, asma gibi ağaçlardan bir veya bir kaçının yer aldığı çiçeklik bulunur.” diye sıralamıştı evlerin özelliklerini Kürkçüoğlu.

Çiçeklik aynı zamanda yine evlerin duvarlarında yer alan kuş takalarında yaşayan kuşların beslenmesi için, çöpe atılması günah sayılan ekmek kırıntılarının silkelendiği yerd. Kuşçuluk Urfa için önemli bir uğraştı, biliyordum. Akşama doğru hava az da olsa serinlediğinde

işinden dönen esnaf ahali günün yorgunluğunu kuşlarla atardı. Hayat evlerde sürdüğünden evin diğer bölümleri de sahibinin zevkine göre yapılırdı. Kündekari tekniğinde yapılmış süslü kapılar, pencereler, yerden yüksek odaların altında *zerzembe* yani zir-i zemin denilen kışlık erzakın saklandığı, serin bölmelerin yer aldığı evlerin çoğu onlarca odadan oluşabilirdi.

Yorgancı Sokak’ın devamında karşılıklı iki duvarı birleştiren ve halkın *Kabaltı* dediği aralıktan geçerken karşına çıkan Abdulkadir Hak-kari Evi olarak bilinen yapıyı görünce anılarım canlanmıştı. Sokağın bütün kadınları bu evde toplanır Urfa’ya özgü leziz ama yapılışı saatler süren yemekleri yaparken akşama kadar sohbet ederlerdi. Ben ve diğer çocuklar evin odalarında gezinir, avlusunda topaç diye bilinen bizim ise *deleme* dediğimiz oyunu oynar sıkılınca da evin damına çıkar, neredeyse bütün mahalleyi damdan dama atlayarak gezerdik. Evlerin bittiği yerlerde meydanlar başlardı.

Damdan dama gezimiz evvela Ellisekiz Meydanı’nda kesilirdi. Ellisekiz Meydanı, eski ismi Numune Mektebi olan Kurtuluş İlköğretim Okulu’nun, Şeyh Saffet Türbesi ve çeşmesinin, Muhammed Muhyittin Türbesinin ve Reji Kilisesi olarak bilinen Mar Petrus Mar Paulus Süryani Kilisesi’nin yer aldığı meydandı. Elli

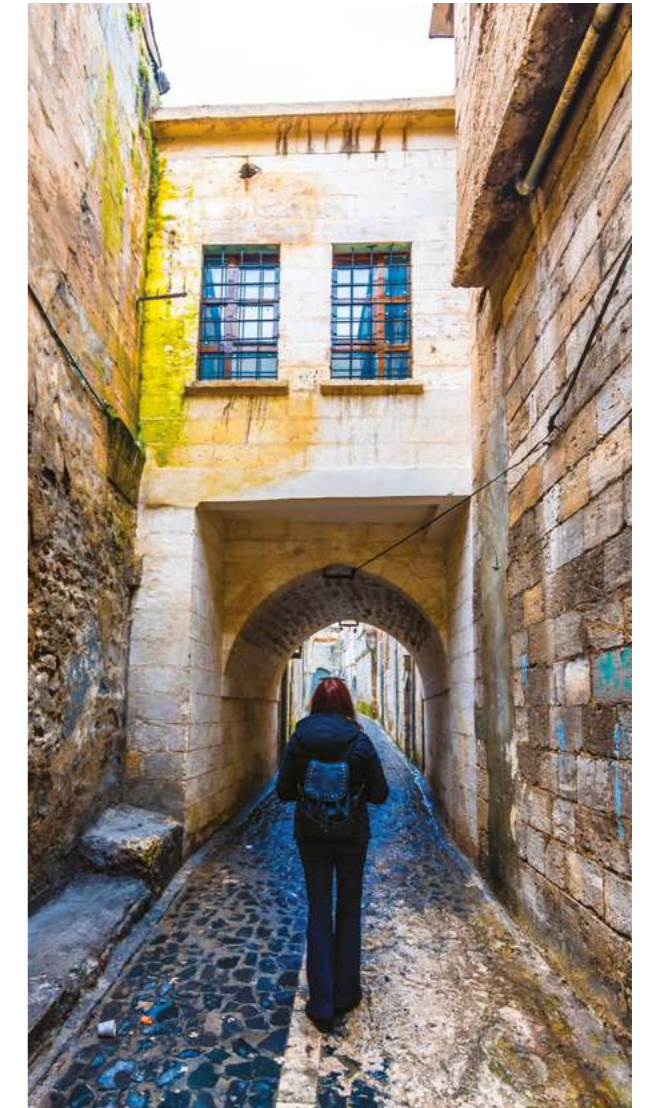

sekiz kişinin bir hamamın yıkılması sonucunda ölmesi olayından hareketle meydan bu isimle anılırdı. Biz, meydana açılan kilise sokağına *Reji Tétirbesi* derdik. Tetirbe, çıkmaz sokak demektir. Reji ismi de sokaktaki kilisenin Fransızların işgalinde depo olarak kullanılması ve Regie diye adlandırılmasından gelirdi. Dar sokaklardan oluşan mahallelerin ortasında yer alan meydanlar halk arasında konum belirtmesi açısından önemlidir. Kara Meydanı, Haşimiye Meydanı, Yıldız Meydanı, Bıçakçı Meydanı, Su Meydanı en fazla bilinen meydanlardandır.

Geçmişte Urfa’nın kültürel yapısını oluşturan farklı etnik ve dini unsurları sosyal açıdan birbirinden ayırmak neredeyse imkânsızdı. Geçtiğimiz yüz yılın başlarına kadar Kürtlerin, Arapların, Türklerin yanında Urfa’da, Yakûbiler (Batı Süryanileri), Ermeniler, Keldâniler, Yahudiler de yaşardı. Alman Gezgin Petermann’ın 1852-1855 yıllarında yaptığı gezilerde yazdığı seyahatnamesinde, Urfa’da toplam altı binden fazla ailenin yaşadığı yazılıdır. Seyahatnamede, 4000 ailenin Müslüman, 1000’den

fazla ailenin Ermeni, 200 kadar Yakûbi, 20-30 Keldâni ve 30 kadar Yahudi ailenin varlığından söz edilir. A. Cihat Kürkçüoğlu ile yaptığım sohbetin bir yerinde inanç dışında gelenek ve göreneklerin yaşam tarzlarının bütün etnik unsurlarda neredeyse aynı olduğundan söz edilmişti.

“Ermeniler, Büyükyol Mahallesi’nden Cami-i Kebir (Ulu Cami) ve Balıklı Göl’e kadar uzanan bölgede yaşardı. Yıldız Meydanı’ndan Ellisekiz Meydanı’na uzanan bölgede Müslümanlar, bu meydanın çevresinde Süryaniler, Harran Kapı çevresinde de Yahudiler yaşardı. Böyle anılsa da inanç dışında sosyal yaşam birbirinden ayrı değildi. Giyimi, kuşamı, yemek kültürünü, müziği, evlerin mimarisini birbirinden ayırmak mümkün değildi.” diye özetlemişti sosyal yapıyı Kürkçüoğlu.

Başka bir meydana gelmişim. Karşıma çıkan Ulu Camii ve esasen çan kulesi olan minaresinden anlamıştım Yıldız Meydanı'nda olduğumu. Ulu Camii, bazı kaynaklarda ilk önce bir sinagog iken Aziz Stefanos Kilisesine dönüştürülmüş sonra da Zengiler zamanında 1170-1175 yılları arasında kilisenin yerine yapıldığı

tahmin edilen büyük bir yapıdır. Kiliseyken kırmızı mermer sütunlarından dolayı yapı Kızıl Kilise diye bilinirdi. Çocukluğumdan hatırlarım ahalinin şifa bulmak için cami kuyusundan gelen sudan içtiğini. Halk arasındaki inanışa göre Hz. İsa'nın, Kral Abgar'a, Havari Thomas'la gönderdiği mendil bu kuyuya düşmüştü. Bu nedenle caminin içindeki kuyunun suyu hala şifalı olarak kabul edilirdi.

Su her zaman Urfa'nın yazgısını belirleyen bir etken olmuştu. Evvela Nemrut'un mancınıklardan İbrahim'i attığı yerde yakılan ateş, su

olup serin kılınmıştı dinlerin atasını. Eyüp'ün yaralar içinde çile çektiği mağarada, kendisine gelen emirle ayağını yere vurup yerden fışkıran su, çileden azat etmişti sabır peygamberini. Doğru ya bir bakıma peygamberler şehriydi Urfa, unutmamak gerek. Sudan yoksun bir kent olarak bilinen Urfa su baskınlarına bile maruz kalmıştı. İmparator Jüstinyen, Halepli Bahçe'den geçen suyun yönünü değiştirip üzerine köprüler kurmakla bulmuştu çareyi. Balıklı Göl'den gelen su çarşıların altından, hanların ortasından, evlerin içinden hala dolanır Urfa'yı.

Çarşılar bölgesindeki Gümrük Han'da zaman geçirirken, handan geçen suya bakıp düşüncelere daldığımda, domino oynamaya başlayan yaşlıların çıkardığı seslerle kendime gelmişim. Handaki yaşlılardan Reşit Polat usulca yanıma oturmuş, yarı Osmanlıca cümleler kurmaya başlamıştı. Her şey zıddıyla bilinir, diyerek hakikat üzerine düşüncelerini uzun uzun anlatmıştı. Hayatında hiç okula gitmemiş olsa da Urfa'da kurulan meclislerden, katıldığı sohbetlerden çok şey öğrenmişti. Bilgelik, geçmişte Harran'daki ilk üniversitede kalıp son bulmamıştı. Kente yayılmış, ilimle marifetle bir bütün olmuştu bura insanı. Çarşı esnafı marifeti ahilikle bir edip günümüze kadar taşımıştı.

Gümrük Han, Kanuni Sultan Süleyman zamanında, Urfa Sancakbeyi Halhallı Behram Paşa tarafından 1562'de yapılmıştı. Avlusunda çayhanelerin, üst katlarda ise çoğunlukla terzilerin yer aldığı han bütün çarşının keşiştiği yerdedir. Urfa'da, Gümrük Hanı, Hacı Kamil Hanı, Barutçu Hanı, Mencek Hanı, Şaban Hanı, Kumluhayat Hanı, Fesadı Hanı, Samsat Kapısı Hanı, Millet Hanı, Bican Ağa Hanı ve Topçu

Hanı olmak üzere Osmanlı dönemine ait on bir han bulunur.

Sabahın erken vaktinde dualarla açılan dükkanların sıralandığı Kazzaz Pazarı (Bedesten), Kınacı Pazarı, Pamukçu Pazarı, Sipahi Pazarı hemen hemen bütün hanların çevresine yayılmış durumdadır. İsmiyle muteber çarşılardaki zanaatların çoğu günümüzde kaybolmuş olsa da yine hiç bilmediğiniz bir zanaat karşınıza çıkabilir Urfa'da. Şurkav'ın kaybolmaya yüz tutmuş meslekleri canlandırma çalışmalarına başladığını, vakfin genel sekreteri Şükrü Üzümcü'den duyduğumda sevinmişim. Vakfin restorasyon çalışmalarından kurslara kadar bir çok hatırı sayılır işler yapması da Urfa için ayrı bir önem taşıyordu.

Kunduracı Pazarı'nın girişindeki küçük dükkânında, taburesine iki büklüm kıvrılmış Ahmet Hastaoğlu Urfa yemenisi yapmaktaydı. Aynı dükkânda altmış iki senedir emek veren Hastaoğlu çarşının son seksen yılına da tanık olmuş. Daha önceden bu bölgede çulhacılık, keçicilik, abacılık, çulculuk, debbağlık, kazazlık, kürkçülük, saraçlık, tarakçılık, ağaç oymacılığı gibi el sanatlarının yaygın olduğunu ve giderek azalmaya başladığını anlatıyordu Hastaoğlu. Bakırcılar Çarşısı'nda altmış senedir bakırcılık yapan Mahmut Çirkin de bu mesleklerin artık hediyeleşim üretime dönüştüğünden dem vurup asıl şifanın ve lezzetin bakırdan yapılan mutfak gereçlerinde olduğunu hatırlatıyordu.

Bu sözler beni alıp eski günlere götürmüştü yeniden. Büyük Urfa evlerindeki sekiz on ocaklı mutfaklarda odun ateşleri yakılır, bakır kazanlarda pirinç, şeker, et, çekirdeksiz üzüm, nohut ve yağ malzemelerinden *Süpha* denilen yemek yapılırdı. Hele düğün ve sünnet töreni olmaya görsün kazanların sayısı iki katına çıkar, meydanlar dolup taşar, meydan yetmeyince evlerin damları yardıma koşardı. Kadınlar ayrı erkekler ayrı yerde eğlenirdi. Düğüne gelenlere acı kahve ikram edilir, çocuklara şeker dağıtılırdı. Düğünün daha coşkulu olmasını isteyen düğün sahipleri başlarını yukarı kaldırıp damlardaki kadınlara *'zılgıt çalmayanın gişisi öle!'* diye seslenir, bunu duyan kadınlar hep bir ağızdan zılgıt çalıp mahalleyi inletirdi. Düğünlerde iki ayak, abravi, girani, derik, dörtlü değnek gibi mahalli oyunlar oynanırdı.

Bir tarafta düğün devam ederken diğer tarafta damadın yakın arkadaşları, önceden kız evinde hazırlanmış olan damadın eşyalarını büyük bir sininin içinde çalgıcılarla beraber şarkılar, maniler, hoyratlar söyleyerek getirirlerdi...

Hoyrat Urfalıya hayattır, diye söze başlamıştı ünlü bestekâr Abdullah Balak. Urfa'daki müzik ve sıra geceleri üzerine sohbet etmiştik. Mukim Tahir'den Tenekeci Mahmut Güzelgöz'e, Bekçi Bakır'dan Şükrü Hafız'a, Seyfettin Sucu'dan Mehmet Özbek'e, Kazancı Bedih'ten İbrahim Tatlıses'e kadar uzanan Urfa müziğinin tarihi neredeyse kentin tarihiyle özdeşti. Hatta Urfa'nın Edessa olarak anıldığı İsa'dan hemen sonraki dönemlerde ünlü filozof, şair ve müzik ideologu Bardaişan oğluna müzik ahengi anlamına gelen Harmonius ismini vermişti. Her Urfalı mutlaka bir hoyrat hiç olmasa iki satır gazel bilir. Urfa müziği tarz olarak Elazığ ve Kerkük'le benzerlik gösterir. Türkmen etkisi vardır müzikte. Fakat Urfa müziğinde divan edebiyatı şiirleri, gazelleri daha baskındır. Hem de Urfalının sesi daha yanıktır, dinlemeye yürek dayanmaz. Hoyrat dik bir sesle başlar, sesi aynı diklikte ve seviyede tutmak ise beceri ister.

Ne kadar makam varsa o kadar hoyrat vardır, diye sözlerine devam etmişti Balak. Arada bir de "yaz bakalım, sana kimseye vermediğim hoyratlarımdan birini vereyim" deyip hoyrat okuyordu.

"Bahtiyarım,
Urfa'da bahtiyarım,
Yüzünde göz izi var,
Şiye kim baktı yarım."

Ve daha nicesi. Yakın zamanda belediye tarafından Harran Kapı mevkiinde 'İbrahim Tatlıses Müzik Müzesi' ismiyle Urfa'nın müzik kültürünü yansıtan bir müze açıldı. Müziğin ve müzisyenlerin ayrı bir yeri vardı Urfa'da. Çocukluğumdan hatırlarım, babamın Haşimiye Meydanı'ndaki dükkânının önünden her akşam Kazancı Bedih geçirdi. Bütün esnaf ahali onu görür görmez selam verir saygı belirten yüz ifadelerine bürünürdü. Elinde eşyası varsa taşımaya yeltenirdim. Herkes bilirdi Fuzuli'nin, Urfalı Nabi'nin, Nezihe Yaşar Hanım'ım, Furuğî'nin, Urfalı Abdi'nin gazellerini bilmenin hatta ezberden makamına göre okumanın ağır bir iş olduğunu. Bu müstesna sanatlar Urfa'da çok eskilere dayanırdı. Urfa'nın yaşayan edebiyatçılarından ve tanınmış gazetecilerinden yazar A.Naci İpek esasen kültürel yapının sözlü geleneğe dayandığını anlatmıştı. Urfalı Şair Nabi, Hatayi, Urfalı Abdi, günümüze doğru Prof. Dr. Abdulkadir Karahan, Mehmet Akif İnan gibi bilinen bir çok edebiyatçı, yazar ve şair yetişmişti Urfa'da. Bu dönemlerden daha eskilere gittiğimizde ise Mezopotamya'da bilinen birçok düşünür ve yazar yine Urfa'da yaşamış, medreselerde eğitim almıştı.

Sözlü kültür, sohbet geleneği, Urfa'da kurulan meclisler kimi zaman kentin kaderini bile belirlemişti. Bugün sadece yemek, içmek, eğlenmek diye bilinen sıra geceleri, Abdullah Balak'ın dediği gibi, sıradan geceler değildi.

Haftanın bir günü esnaf ve eşraftan kişiler sıra kimdeyse onun evinde toplanır ya da dağdaki mağara evlerine gidilip dağ yatisına kalınır, sohbet ederlerdi. Sıra gecelerinde halkın sorunlarından, kent meselelerinden, siyasetten konuşulurdu. Müzik vazgeçilmez unsur olduğundan sohbet arasında ayrı bir zamanda icra edilirdi. Çiğ köfte yapılır misafirler ağırlanırdı. Hatta yardıma muhtaç olan kişiler belirlenip belli etmeden yardımda bulunulurdu. Urfa'nın Kurtuluş Savaşı'ndaki mücadelesi bile yine o dönem yapılan sıra gecelerinde karara bağlanmıştı. Halk arasında On İnkiler diye bilinen kentin önde gelen kişileri, Belediye Reisi Hacı Kâmilzâde Hacı Mustafa Efendi, Mollazâde Hacı Mahmut Efendi, Hacı Kamilzâde Hacı Mustafa Efendi, Arabizâde Şakir Efendi, Barutçuzâde Hacı İmam Efendi, Güllüzâde Osman Efendi, Şellizâde Ali Ağa, Nebozâde Hacı İmam Efendi, Teğmen Adil Hulusi Efendi, Teğmen Pertev Efendi, Hacı Mustafa Çavuş, Bedirağazâde Halil Ağa sıra gecelerinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin temellerini atmışlardı.

Uygarlığın en gözde merkezlerindendi Urfa. Az değildi, 13 bin yıllık bir geçmişe sahipti. Urfa'ya ne zaman gelsem mutlaka Göbekli Tepe'ye uğrardım. Ne zaman uğrasam nutkum tutulur bir süre kendime gelemezdim. Bu sefer de benzer duygular sarmıştı beni. Dünyanın bilinen en eski tapınağı bulunuyordu Göbekli Tepe'de. Merkeze bağlı Örencik Köyü yakınında yer alan arkeolojik alanda kazı çalışmaları 1995-2006 yılları arasında Ş.Urfa Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nda Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Prof. Dr. Harald Hauptmann tarafından gerçekleştirilmiş daha sonrasında görevi Klaus Schmidt devralıp başkanlık yaparak sürdürmüştü. Schmidt'e göre bölge Mezopotamya'daki şehirlerden 5500 yıl, İngiltere'deki Stonehenge'den 7000 yıl daha yaşlıydı. Dikilitaşlı, dörtgen ve daire biçimindeki yapılar T biçimli sütunlardan oluşuyordu. Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'in izleri keşfedilmişti. Dünya arkeoloji tarihinin değişmesine sebep olacak yapılara tanık olunmuştu. Üstelik tepenin daha %5-10'luk kısmı kazılmıştı. Çevrede eski yerleşimlerin olmayışı tepenin sadece ibadet yeri olarak kullanıldığına işaret ediyordu. Buluntular bilinenin aksine mimarlığın avcı-toplayıcı topluluklar zamanında da var olduğunu gösteriyordu. Boyu üç metreye varan kimi T sü-

tunların üzerinde yılan, akrep, yaban domuzu, aslan, tilki, turna gibi hayvan ve stilize edilmiş insan figürleri vardı. O dönem insanın doğüstü varlıklara ve tanrılara inancı olduğu fikri kesinlik kazanmaya başlıyordu. Sayısız efsaneye ve rivayete sahip olan Urfa'ya yeni efsaneler de eklenmişti. Kutsal kitaplarda Âdem ile Havva'nın Cennet Bahçesi (Garden of Eden) diye geçen yerde, yasak elmayı yedikten sonra kovuldukları yerin bu bölge olduğu bilgisi yayılmaya başlandı. Düşüncelere dalmışken yine aynı tepenin üstünde yer alan ve çevredeki köylüler için kutsal sayılan bir ağacın dibinde, kim oldukları bilinmeyen iki yatırım yanına oturup, ağacın dallarından sarkan dilek çaputlarının altından güneyde kalan koca ovayı izliyordum. Aklımı bu sefer yanımdaki dilek ağacı ve kimliksiz iki yatır karıştırmaya başlamıştı. Kim bilir, belki de zamanla inanç değişse de mekân bilgisi kuşaktan kuşağa aktarılıyordu. Tepenin çevredeki insanlar için kazı çalışmaları daha başlamadan kutsal sayılmasını başka bir şeye bağlayamıyordum.

Kentten ayrılmadan son kez olsun çocukluğumda yaptığım gibi baştan sona adımlamak istedim Urfa'yı. Beykapısı Mahallesi'ndeki Mahmutoğlu Kulesi'ni arkama alıp dar sokaklarda kayboldum. Bir dönem Süryanilerin yaşadığı bölgeden geçerken Mar Petrus Mar Paulus Kilisesi'nin Süryanice yazılı kitabesinin bulunduğu kapısında dinlendim. Harran Kapı mevkiinden geçip çarşıları soluma aldım ve eskiden Ermenilerin yaşadığı Büyükyol Mahallesi'ne vurdum yolumu. Urfa Müzesine uğrayıp orada sergilenen ve yine yakın zamanda Balıklı Göl civarında bulunan, gözleri obsidyen

taşından yapılmış dünyanın ilk insan heykelini görüp vedalaştım. Samsat Kapı'dan geçip çok sayıda mağara evlerinin bulunduğu iki tepe arasında kalan Halepli Bahçe'ye indim. Savaşçı Amazon Kadınları Mozaikleri'ni seyre dalıp

savaş sahnelerine tanık oldum. Dar ve yokuşlu sokaklardan ağır ağır yürüyüp eskiden On İki Havari Kilisesi olan Fırırılı Cami'nin avlusunda soluklandım. Yeniyol Caddesi'nden Balıklı Göl'e doğru yürürken sonradan Selahattin Eyyubi Camisi olan Surp Astvadzadzin Katedrali'ni soluma alıp Balıklı Göl'ü tepeden gören Urfa Kalesi'ni gözüme kestirdim. Kaleye tırmanırken sayısız medeniyete tanık olmuş, zengin kültüre sahip Urfa'nın tarihte aldığı isimleri tekerleme gibi tekrarlayıp durdum. Edessa, Orhai, Urhay, El-Ruha, Urfa...

Sırtımı kaledeki korint başlıklı sütunlardan birine verip her zamanki gibi tepeden izledim Urfa'yı. Kentin surlarla çevrili olduğu zamanları düşleyip Samsat, Zincirli, Harran ve Beykapılarından girdim içeri. Gökyüzünü renge boyayan güvercinlerin altında, çevredeki dumanlı dağları seyre dalmış, dağlarda gezinen ceylanları çizmişim hayalimde. Veda etmek zor gelmişti. Efsanelere, masallara, sonsuz gizeme kapılıp "Nice bu hasret-i dildar ile giryan olayım/yanayım ateş-i aşkın ile büryan olayım" gazelini fısıldayıp zaman tüneline yitmiştim... ■

URFA MUTFAĞI

Halil İbrahim Sofrası denince akla cömertlik, bereketli sofralar ve misafirperverlik gelir. Şansımız, Anadolu gibi zengin toprakların bir parçası olmak, dünyanın belki de hiçbir yerinde göremeyeceğiniz misafirperverliği yaşadığımız coğrafyada görmek için bu kültürün yaşandığı kentlerimizden birindeyiz.

Sahra MUTLU - Pelin Su SAATÇİ

Halil İbrahim Sofrası denince akla cömertlik, bereketli sofralar ve misafirperverlik gelir. Şansımız, Anadolu gibi zengin toprakların bir parçası olmak, dünyanın belki de hiçbir yerinde göremeyeceğiniz misafirperverliği yaşadığımız coğrafyada görmek için bu kültürün yaşandığı kentlerimizden birindeyiz.

Şanlıurfa, Güneydoğu Anadolu mutfağının karakteristik özelliklerinin hemen hemen hepsini taşıyan bir şehirdir. Bol salçalı, acılı ve baharatlı yemekler mutfak kültürünün temelini oluşturuyor. Baklagillerin yanı sıra yarma denilen buğday, çorbalar ve soğuklar da kullanılıyor. Urfalılar misafir ağırlamak ve onlara çeşitli yemekler ikram etmekten büyük bir zevk alıyorlar.

Şanlıurfa'nın yöresel yemekleri arasında şunları sayabiliriz: borani, ayran çorbası, hamurlu, pıt

pıt, sarı çorba, çağala aşısı, pakla aşısı, hıttı bastırması, soğan tavası, su kabağı, bütün balcan, sarımsak aşısı, kaburga, isot çömeği, bamya çömeği, acır annaziği, tatlı bamya, erik tavası, lolaz dürmüğü, saca basma, döğmeç, ekme aşısı, kenger aşısı, semsek, has dolması, mimbar, acır bastırması...

Urfalılar misafirperverliği hiçbir öğün misafirsiz yemeğe oturmayan Hz. İbrahim (A.S.)'dan geldiği söylenmektedir. Ruha zengin bir mutfak kültürüne sahiptir. Mutfakta çıkan ürünleri saymakla bitiremeyiz. Soğanlı Kebap, Müftehi Tas Kebabı, Frenkli (Domatesli) Kebap, Kemeli Cacık, Bostana, Zeytin Bostanası, Koruk Salatası, Pencir Cacığı, Peynirli Kadayıf, Katmer, Daş Ekmeği, Aşır Aşısı, Palıza, Haside, Küncülü Akıt, Kuymak, Zingil, Zerde, Kadı Beyni, Peynirli Helva, Un Bula-

macı, Palıza yöresel yemekler arasında sayılabilir. Urfalılara iki şeyi zor beğendirirsiniz: biri müzik diğeri yemek ve tatlılardır.

Hız. İbrahim (a.s.)'in sofrasından eksiltmediği "Tirit" yemeği ve misafirperverliği, ateşe atılması ile öyküleştirilen "Çiğ köfte"si her Urfalının mutfak kültüründe yaşattığı en önemli mirasıdır. Şimdi size Urfa'ya özgü birkaç yemeği tanıtmak istiyoruz:

ÇİĞ KÖFTE

Malzemeler:

500 gr dövülmüş kara et, 6 çay bardağı köftelik ince bulgur, 1 adet orta boy kuru soğan, 1 tatlı kaşığı tuz, 1 demet maydanoz, 5-6 tane yeşil soğan, 3 su bardağı Urfa isotu, 4 diş sarımsak, 1 tatlı kaşığı domates salçası, 1/2 çay kaşığı karabiber ve 1 çay kaşığı çiğ köfte için Urfalıların kullandığı özel karışimli baharat.

Hazırlanışı:

İsot önceden bir kasede ıslatılarak mümkünse buzdolabında bekletilir. Dövlerek macun haline getirilmiş ve "çındır" denilen sinirleri ayıklanmış

olan et, pul biber, ince doğranmış kuru soğan, sarımsak, tuz, özel karışimli baharat, köfte leğeninde iyice karıştırılıp bulgur azıcık yumuşayınca etin bekletilen kısmı yoğrulmaya devam edilir. Yoğrulduktan sonra köfte tutmuşsa azar azar su alınarak köfte iyice yumuşatılmaya başlanır. Macun kıvamına geldiğinde ince doğranmış maydanoz, yeşil soğan ve sarımsak eklenerek iyice karıştırılıp hazır hale gelir.

Çiğ köfte has(marul) nane, hardal, terepiririm,-

(Urfa Usulü Yöresel) Tarifi İçin Malzemeler

2 kilo pazı (sadece sapları)
2 adet soğan
2 su bardağı nohut
2 su bardağı börülce
1 kilo et (iri doğranmış kuşbaşı)
3 yemek kaşığı domates salçası
1 yemek kaşığı biber salçası
1 çay bardağı sıvı yağ
Tuz
Karabiber
Servis için;
Yuvalama
Yoğurt

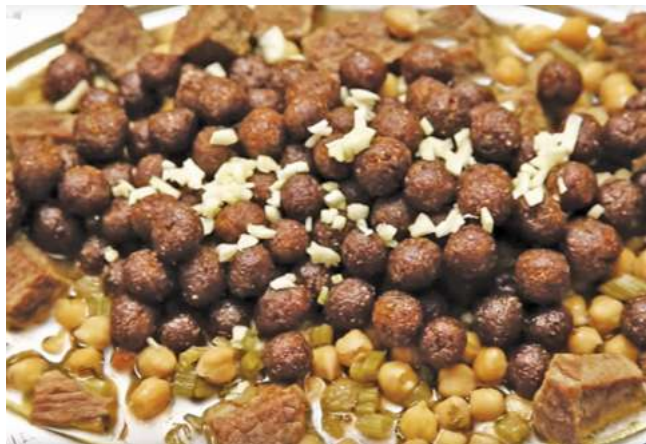
kuzu kulağı, beyaz lahana turp ile yenir.
TEPSİ KEBABI

Malzemeler (5 Kişilik)
2 kg patlıcan(ince ve uzun boyda)
1 kg orta yağlı et
1 fincan yağ
1 tatlı kaşığı tuz

Hazırlanışı:

Tepsi kebabı denildiğinde patlıcanla yapılan bu yemek anlaşılır.Yıkanıp baş kısımları kesilmiş patlıcanlar dört-beş cm kalınlığında halka halka doğranır.etler elde kebab eti şekillendirilerek tepsiye bir et bir patlıcan olarak dizilir.Tepsi tamamen dolunca üzerine bir fincan kadar yağ ilave edilir. (Kabuklar tam kızarsın diye) Ayrıca tepsinin üstüne tuz sermeyi unutmuyoruz. Tepsi Urfa'da her mahallede olan taş fırına atılır. 45-50 dakikaya yakın pişirilir. Fırından gelen tepsi açık (lavaş) ekmeğe pişmiş biber ve soğanla birlikte dürüm şeklinde yenilir.

BORANİ

Sarımsak

Hazırlanışı:

Önce nohut ve börülce düdüklü tencerede güzelce haşlanır ve bir yerde bekletilir. Pazı sapları çok ince şekilde doğranır (çok küçük olması gerekir, robotta çekmeyin elde doğrayın) Doğranan pazı sapları düdüklü tencerede tabiri caizse vıcığı çıkana kadar pişirilir. Sonrasında haşlanan saplar tel süzgeçte süzülür ve el yardımıyla ezilir. Süzgeçte bir kenarda bekletilir. Et düdüklü tencerede güzelce pişirilir, suyu dökülmez (yemekte kullanılacak) Soğanlar ince ince doğranır, salça eklendikten sonra etler eklenir sonra tencereye su ilave edilir. (2 litre) Suyun kaynama noktasında pazılar eklenir, sonrasında nohut ve börülceler ilave edilir. Baharatlar katılıp güzelce pişirilir.

ŞİLLİK TATLISI

Malzemeler

3 bardak un
1 yumurta
1/2 çay kaşığı karbonat
1/2 çay kaşığı tuz
1 bardak süt
5 bardak su
1/2 kg ceviz
1 tatlı kaşığı tarçın

ŞERBET

3 su bardağı
Toz şeker
1,5 bardak su

3,4 damla limon suyu
2 yemek kaşığı sade yağ

Hazırlanışı:

Malzemeler derince bir kaba konulur. İyice çırpılıp sıvı bir hamur elde edilir. Büyük yağsız şıllık tavası ateşe konulur. Bir yemek kaşığı sıvı yağ konularak tavanın içi yağlanır. Fazla gelen yağ bir kâseye dökülür. Yağlanmış tavaya bir kepçe sıvı hamurdan dökülür. Tavanın her yerini kaplaya-

cak şekilde gezdirilip üzerinde fazlalıklar olursa tavadan kaba boşaltılır. Burada püf nokta hamurun ince olmasıdır. İki yüzü pişirilen hamur tepsiye konulur. 3 kat hamur serildikten sonra ayıklanmış ve çekilmiş ceviz hamurların üzerine serpilir. Yeniden 3 kat hamur yayıldıktan sonra tepsi hazır vaziyete gelir. Bıçakla dilimlenir. Şerbet hazırlandıktan sonra tepsiye dökülür. ■

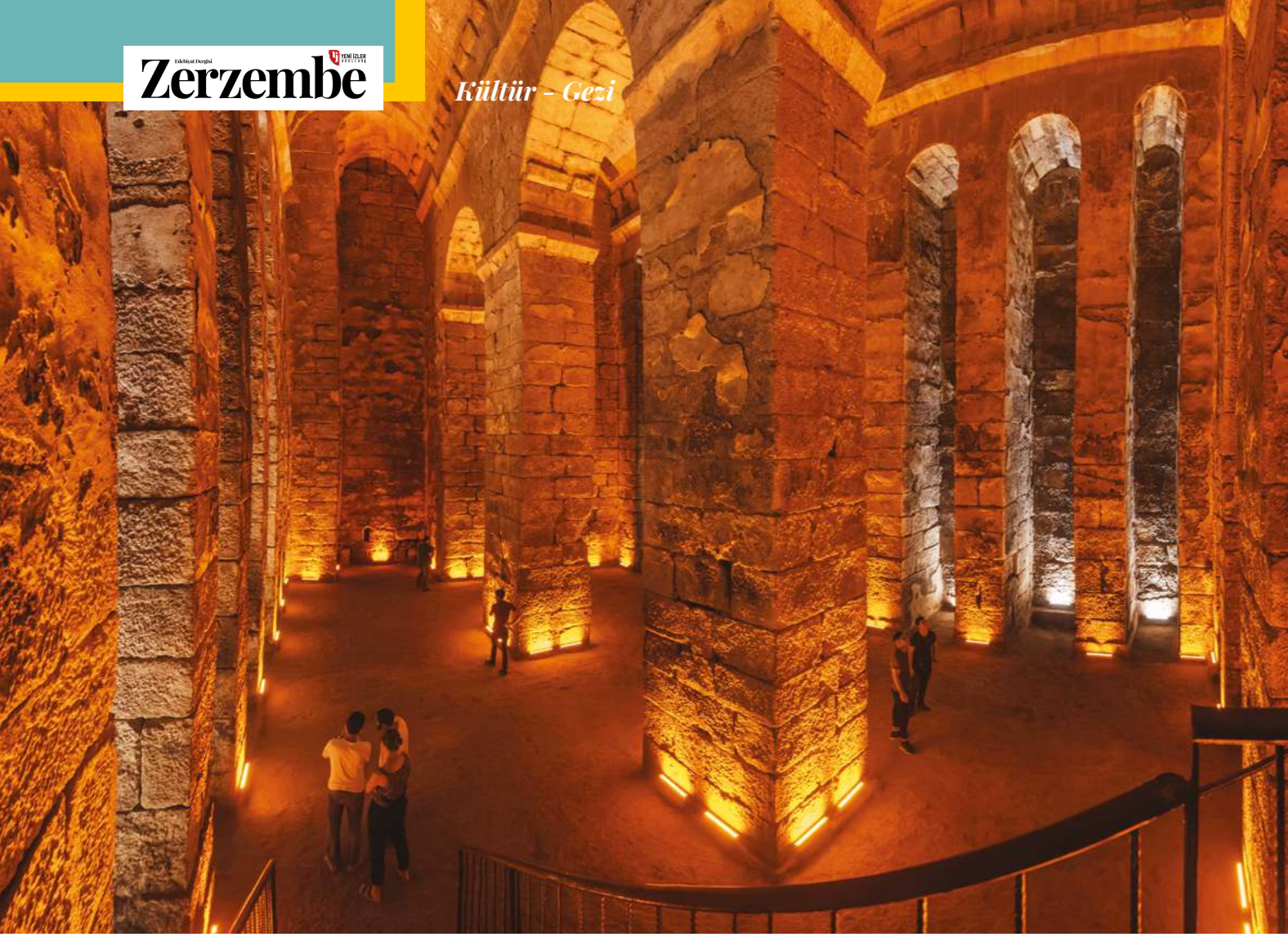

Mardin

“Gece Gerdanlık Gündüz Seyranlık”

Fehime Nur ÇEKİMEZ, Melisnur KARAKUCAK, Sahra ARUSOĞLU

Güneş tapınağından tekrar gün yüzüne çıktığımızda kilisenin avlusunu ve ibadethaneleri gezmeye başladık. Sade bir mimariye sahip olan avluyu geçtikten sonra ibadetlerin yapıldığı kısma girdik. Burası avluya nazaran daha ihtişamlıydı. İşlemeleri ve tarihi dokusuyla göz alıcıydı. 5. yüzyılda inşa edilen ana kilisede sabah, öğle, akşam ibadet edilebilmekteymiş. Ayrıca şahsi ibadetler de yapılabilmekteymiş.

Bu kadar tempolu gezi bizi acıktırmıştı. Öğle yemeğini yemek için bir kebabçıya gittik. Herkes çok acıkmış olacak ki kimse konuşmadı. Arkadaşlarımın hepsi yemeğe odaklandı. Yemeğimiz bitince Mardin'in meşhur çarşısını gezmeye başladık. Neredeyse tüm dükkanlara girip alışveriş yaptık. Çarşı gezimiz hava kararana kadar sürdü. Epey şiddetli bir yağmur başlayınca otobüsümüze geçtik ve dönüş yolculuğumuz başladı. Dönüşte herkes gezi ile ilgili düşüncelerini anlattı. Herkesin yüzü gülüyordu. Tarihi, kültürü ve insanlarıyla Mardin'e bayıldım. En kısa zamanda buluşmak üzere Mardin. Hoşça kal... ■

Rüzgârın püfür püfür estiği yerden otobüsümüz belirmişti. Mardin gezisi başlıyordu. Heyecanla yola çıktık. Herkes yanındaki arkadaşıyla vakit geçiriyordu. Otobüsün mikrofonundan yapılan anonslar, şarkılar, türküler derken iki buçuk saatin sonunda otobüsümüz yavaşladı ve durdu. Kendimizi Beyaz Su denilen bir tesiste bulduk. Kahvaltımızı bu güzel mekânda yaparken suyun sesi insanı rahatlatıyordu. Mardin'in en güzel yerlerinden biri olmalıydı burası. Kahvaltımız bitince Dara Antik Kenti'ne gitmek için tekrar otobüse bindik. Etrafımızda ağaçlar sıra sıra dizilmişti. Antik kente gelince adeta geçmişe bir fener tuttuk. Burası birçok irili ufaklı mağara ve oyuktan oluşuyordu. Büyük mağaralardan birinin içine girdiğimizde cam bir köprü üzerinde yürümeye başladık. Cam köprü'nün altında çok eski çağlardan kalma insan kemikleri görmek bizi oldukça şaşırttı. Bizi böylesine şaşırtan Dara Antik Kenti M.Ö. 1. Yüzyıldan itibaren Roma-Pers Devletleri arasında sürekli el değiştirmiş. Küçük bir yerleşim olan Dara, Doğu Roma İmparatoru Anastasios tarafından garnizon kent olarak seçilmiş. Ayrıca 1986 yılından bu yana Dara arkeolojik

kazı çalışmaları Mardin Müzesi tarafından yürütülmekteymiş.

Dara Antik Kenti'nden sonra manastıra gittik. Bu manastır üç kattan oluşan ve tamamı kayadan oyulmuş Meryem Ana Manastırı'ydı. M.S. 326 yılında yapılmış olan manastırın 1930 yılına kadar faal olduğunu öğrendik. Manastırda hediyelik eşya satan bir dükkândan alışveriş yapmak da büyük bir keyifti. Daha sonra Deyrul Zafaran kilisesini gezmek üzere biletlerimizi aldık. Kiliseye doğru çıkarken birkaç mezar gördük. Mezarlardan birinin üzerinde "Fani hayattan ebedi diyete intikal eden Mardin Metropoliti Mar Filoksinos Hanna Dolaponu (1885-1969)" yazıyordu. Sonrasında oradaki güneş tapınağına gittik. Rehberimiz bize oranın 4000 yıllık bir tapınak olduğunu söyledi ve tapınağın hikayesini anlatmaya başladı. M.Ö. eski Süryaniler buraya girer güneşe taparlarmış. M.S. 1. yüzyılda Hristiyanlık kabul edilmiş. Ayrıca manastır toprağın altına kurulmuş olup kemer taş sistemi kullanılmış. Bu sistem hiçbir katkı malzemesi olmadan kayaların tavanda durabilmesini sağlıyormuş.

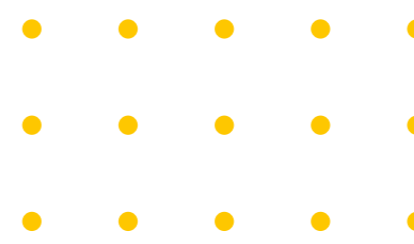

Evren Kaşifi

Roşan ÖZBİNGÖL

Tüm sinemaseverler selam olsun. Ben Roşan. Film ve sinemada bilimkurgu takipçisiyim ve elime ne geçerse izleyen biriyimdir. Hepimizin evde oturup eline bir atıştırma olarak film izlemek istediği günleri vardır. Bu tarz günleri nispeten daha fazla yaşadığımdan mı bilmem, hafif bir birikimim olduğuna inanıyorum. Böylesi güzel günlerde siz evren kâşiflerine bu uzay istasyonunun yararlı olacağını düşünüyorum. Burada ne olacak dersiniz güncel sinema değerlendirmeleri ve benim “hazine sandığım” olarak nitelendirdiğim öneri köşem olacaktır. Kim bilir ilerde daha farklı çıkarım karşınıza. İsterseniz lafı fazla uzatmadan geçelim.

İzlemeyi tavsiye edeceğim film ise Onur Ünlü filmi olan ‘Sen Aydınlatırsın Geceyi’ (2013) olacak; ama ondan önce birazcık Onur Ünlü’yü sizlere övmem lazım. Adam işini biliyor ve ciddi izleyiciyi yönlendirmeyi gayet iyi yapıyor. Anlatmak istediği temel yapıyı hiç çaktırmadan gözümüze sokabiliyor ve içimize işletiyor. Bu da ciddi kolay bir iş değil. Neyse yüksek müsaadenizle filme geçiyorum. Film, alışılmışın dışında bir bakış açısıyla yazılmış, çok eşi benzeri olmayan bir eser; çünkü ana karakterimiz duvarların içinden geçebilen bir futbol yan hakemi ama böyle dedim diye de hemen öyle tekdüze Türk komedilerine benzetilmezse sevinirim. Film drama niteliğindedir. Filmin temelini

inceleyecek olursak net bir sürrealist yaklaşım daha ilk dakikalardan bizi kendi içine alıyor. Sürrealizmi kendi yapan temel kavramları net bir kullanımla karşımıza koyuyor eser. Zaten filmin daha en başından kendi iç dünyasında dünyadan kopmuş bir karakter karşımızda... Adı da ‘Cemal’. Cemal’i aklınızda tutun, ilerde yaptıkları küçük dokundurmaları görünce anlayacaksınız. Onur Ünlü’nün fikir verme konusundaki başarısının yanında, filmdeki en sağlam kullanılan imgeye değineceğim: “göz”... Göz imgesini Divan edebiyatı sanatçıların yanında ikinci Yeni sanatçıların da metnin yapısında kullandıklarını biliyoruz. Burada ise işin içine Edip Cansever giriyor. Çünkü şiirlerinde bir Pablo Picasso dalgasıyla ortaya çıkan göz ögesini fazlasıyla kullanıyor. Peki, Pablo Picasso bunu ne amaçla kullanmıştı diye sorarsanız göz onun için acıyı simgeliyordu. İçine kapanık insana acı veren bir organ olarak kullanılıyordu ki bu da net bir sürrealist etkiyi gözler önüne seriyor. Ayrıca filmin siyah beyaz olması da bizi o dramatik kasvetli havaya dâhil etmiyor değil.

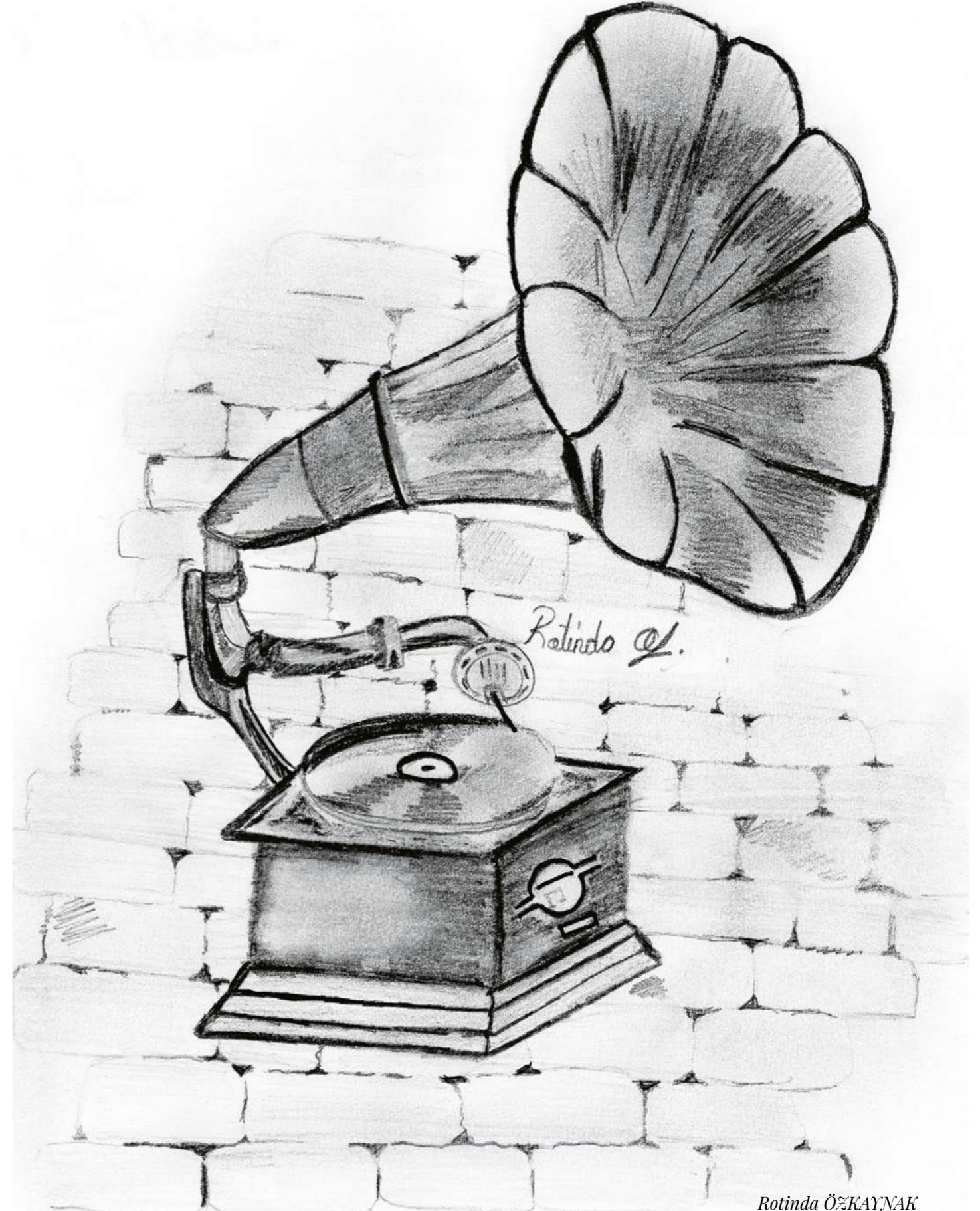
Cemal ismini unutmayın demiştim değil mi? Sürrealizmin Türk sinemasına girişine bakacak olursak karşımıza çıkan ilk isim Cemal Süreya’dır. Sanırım ana karakterle olan bu ilişki bir tesadüf olamaz değil mi? Farklı bir noktaya da parmak basmamız gerekiyor. O da filmin ismi yani “Sen Aydınlatırsın Geceyi” filmin içinde de gördüğümüz William Shakespeare dizesi olacaktır. Buradan çıkarımla aslında Shakespeare’i sürrealizme dâhil edebiliriz mi; yoksa bir romantizm esintisini de mi filme dâhil edebiliriz orasını size bıraktım. Buraya küçük bir ayrıntı bırakmam lazım. Bu yorumu yaparken sadece 4 dakika izleyebilmişim filmi. Filmin temel hikâye anlatımı biraz egzistansiyalist bir açıydı. Özellikle karşılaştığımız ara sohbetler insanı o kadar farklı yaratılışsal düşlere itiyor ki filmin etkisinden bir süre çıkamayacak duruma geliyorsunuz. Film överken kadronun da güzelliğinden bahsetmesem olmaz. Efsane bir emek ve oyunculuk var filmde. Ali Altay’dan, Demet Evgar’a, Ercan Kesal’dan Ahmet Mümtaz Taylan’a kadar başarılı insanlar var filmin kadrosunda. İzleyin arkadaşlar bu filmi; ama detaylara bakın, merak etmeyin üzülmeceksiniz.

Hepinize güzel eğlenceli zamanlar dilerim bir sonraki galakside görüşmek dileğiyle. ■

Kara Kalem

Rotinda ÖZKAYNAK

Rotinda ÖZKAYNAK

Yazıldığı dönemin ve coğrafyanın ötesine uzanabilen kitaplar

Yok Şehir

Ricardo Piglia, bu fütürist polisiyesinde, totaliter sistemlerin hasıraltı ettiği toplumsal travmayı dile dökmenin olanaklarını araştırıyor. Roman, topyekün resmî tarih anlatısının karşısına beden, öznelğin ve parçalı gerçekliklerin hakikatini koyuyor.

Yazan: Ricardo Piglia · Çeviri: Pınar Savaş · 152 sayfa, roman

Yolcu

Ulrich Alexander Boschwitz, ilk kez 1939 yılında yayımlanan romanı *Yolcu*'da Yahudi soykırımının başlangıcı olarak kabul edilen Kristal Gece sonrasında yaşanan dehşet ve çaresizliği son derece gerçekçi bir üslupla anlatarak benzersiz bir edebi belge ortaya koyuyor.

Yazan: Ulrich Alexander Boschwitz · Çeviri: Suzan Geridönmez · 284 sayfa, roman

Sakallı Kralların Gölgeleleri

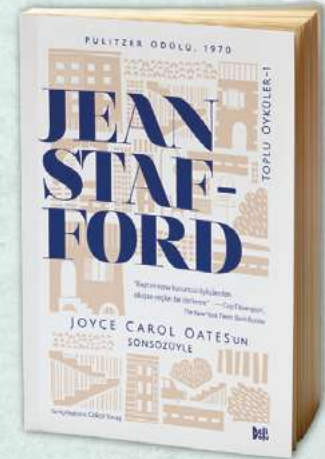
José J. Veiga'nın ödüllü romanı *Sakallı Kralların Gölgeleleri*, bir çocuğun iç dünyasını, toplumsal sorunlarla iç içe geçen sancılı büyüme ve olgunlaşma hikâyesini anlatırken baskı ve adaletsizlik karşısındaki tutumumuzun sonuçları üzerine düşündürüyor.

Yazan: José J. Veiga · Çeviri: Canberk Koçak · 156 sayfa, roman

Jean Stafford Toplu Öyküler -1

Jean Stafford, Pulitzer Ödülü'ne değer görülen ve Türkçede ilk kez yayımlanan öykülerinde, çocukluk döneminden başlayan sancılı bireylerin tutsak oldukları iç dünyalarını, çıkmazlarını, insan ilişkilerindeki çalkantıları, tüm bağılıklardan özgürleşme hayali ile aidiyet arzusunu bir zanaatkar titizliğiyle işliyor.

Yazan: Jean Stafford · Çeviri: Gökçe Yavaş · 284 sayfa, öykü

Delü

delidolu.com.tr

delidolukitap